

Dělnicko-studentské akční výbory. Francie, květen 1968

Roger Gregoire a Fredy Perlman

Vydalo infoCafe Krtkova kolona 2008

Dělnicko-studentské akční výbory Francie, květen 1968

Roger Gregoire a Fredy Perlman

Obsah

Poznámka vydavatele	3
Úvod	4
I. část	6
Druhá francouzská revoluce	7
Dělníci obsazují své továrny	9
Akční výbor Citroënu (I.)	12
Od studentského povstání ke generální stávce: zmařená revoluce	16
Akční výbor Citroënu (II.)	18
Zkušenosti a perspektivy	18
Stávka a okupace 20. května	18
Kontakty v továrnách	20
Úbytky zahraničních dělníků	21
Výbory řadových členů	22
Stávka za materiální požadavky	23
Perspektivy	23
Osvobozený Censier: revoluční základna	25
Úvod	25
Exemplární charakter okupace univerzity	27
Revoluční uvědomění sociální moci	31
Odhalení represe a propagandy	38
II. část	42
Zhodnocení a kritika	43
Limity eskalace	43
Sebe-organizace na všeobecných shromážděních	46
Sebe-organizace v akčních výborech	48
Kritika akcí	51
Částečné osvobození militantů	53
Částečný charakter revoluční teorie	58
Přílohy	61
Úryvek z knihy <i>Having Little, Being Much</i>	62

Poznámka vydavatele

Brožurka *Worker-Student Action Committees* byla autory poprvé vydána v Kalamazoo (stát Michigan) na jaře 1969 a poté v roce 1970 v reprintu u *Black & Red* (Detroit), vytištěna tiskařským družstvem, které Perlman spoluzakládal.

Všechny články obsažené v I. části byly napsány v Paříži mezi květnem a červencem 1968, kromě posledního, který byl dokončen v USA. Některé z nich byly tehdy vydány v rozličných magazínech – viz poznámky pod čarou u jednotlivých článků. K prvnímu článku nazvanému *Druhá francouzská revoluce* brožurka podrobnosti neuvádí, podle knihy *Having Little, Being Much* byl článek s tímto jménem vydán v listu *Kalamazoo Western Herald* (14. června 1968).

Podle <http://www.geocities.com/~johngray/peractil.htm>

Překlad: Arnošt Novák

V květnu 2008 vydalo infocafé Krtkova Kolona

Sochařská 6, Praha 7; PO–ČT 16.00–22.00

Úvod

Co jsme zač? Nejsme ani úředníci, ani funkcionáři Akčních výborů pracujících a studentů; nejsme ani prezidenti, ani sekretáři hnutí; a nejsme ani mluvčí či představitelé revolucionářů.

Jsme dva militanti, kteří se potkali v ulicích na barikádách a v Censier a kteří se spolu s tisíci dalšími militanty aktivně účastnili květnových a červnových událostí roku 1968 v Paříži.

Proč tyto události líčíme? Ne proto, abychom popsali spektakl nebo historii, která by měla „poučit“ budoucí generace. Naším cílem je zpřehlednit, sobě a těm, kteří jsou zapojeni v tomtéž projektu, naše chyby, náš nedostatek prozíravosti a to, v čem bylo naše jednání nedostatečné. Naším cílem je objasnit míru, do níž naše konkrétní kroky přispívaly revolučnímu projektu.

Smyslem kritiky je umožnit nám posunout se v uskutečňování revolučního projektu dál a v situaci, jakou byla ta, kterou jsme zakusili, jednat efektivněji. Naším záměrem není „objasnit“ posloupnost událostí, k nimž ve Francii došlo, a umožnit tak jejich rituální opakování, ale naopak poskytnout skromné názory na události, kterých jsme se přímo účastnili, doplněné o stanoviska, která jsme získali z další činnosti v jiném kontextu. Tento popis a kritika francouzských událostí roku 1968 je tudíž zároveň kritikou chyb, které jsme našli u sebe a u těch, kteří se účastnili boje spolu s námi.

Tato brožurka je rozdělena do dvou částí. První se skládá z článků, které se snaží porozumět událostem, tak jak se odehrály, a vymezit perspektivy, které se za tímto jednáním skrývaly. „Perspektivy, které za jednáním stojí“ nejsou privátními filosofiemi, kterými jsme přispěli vnějšímu „sociálnímu hnutí“, nejsou subjektivními cíli dvou militantů. Nejsou projekcemi, které „objektivní historici“ připsují událostem zvenčí. Perspektivy jsou bází, na jejímž základě jsme se revolučního projektu účastnili. Nepovažujeme se za „nezúčastněné pozorovatele“, kteří popisují aktivity ostatních. Považujeme se za nedílnou součást událostí, které jsme popsali, a naše perspektivy události, kterých jsme se účastnili, přetvářely. Militant, který odmítá tlaky každodenního života, byl do obsazení univerzity, do pouličních bojů a stávků vtažen právě proto, že kolektivní projekt, projekt ostatních, byl také jeho projektem. Jeho perspektivy, jeho projekt se přitom stal součástí projektu kolektivního. V důsledku toho, když rozpracoval své perspektivy, rozpracovaly, modifikovaly a transformovaly se také perspektivy celé skupiny, protože kolektivní projekt existuje pouze v jednotlivcích, kteří se do něj zapojují – a tím ho transformují. Projekt není něco, co existuje v našich hlavách a čím přispíváme „hnutí“, není to ani něco, co existuje v „kolektivní mysli hnutí“. Zapojili se do něj určití jednotlivci a další tento projekt zase přijali za svůj; projekt se tak stal kolektivním, jen až si ho za svůj zvolilo a zapojilo se do něj množství jednotlivců. Jak počet těchto lidí rostl, definovali jednotlivci s různými zkušenostmi nové činnosti a nové perspektivy – a tím přispěli všem ostatním, kteří byli v projektu zapojeni; otevřeli nové potenciální směry pro celé „hnutí“. V důsledku toho nebyly perspektivy aktivního účastníka hnutí v žádném případě perspektivami, které by byly vůči hnutí vnější.

Druhá část této brožurky je kritickým zhodnocením našeho jednání a našich perspektiv; snaží se

odpovědět na otázku, proč naše jednání k uskutečnění našich perspektiv nevedla. Této kritice jde o to, umožnit nám jít dál a neopakovat to, co se dělo v květnu/červnu. Jaká byla podstata projektu, do něhož jsme se zapojili? Proč eskalace hnutí dosáhla určitého bodu a nešla dál? Kdy jsme se do projektu iniciovaného Hnutím 22. března v Nanterre zapojili, zapojili jsme se stejným způsobem? Jestliže ne, v čem byl rozdíl?

Díky pokusům realizovat revoluční projekt po událostech z května a června jsme si uvědomili, že naše zapojení do projektu Hnutí 22. března bylo pasivní. Původním cílem nanterreských militantů bylo změnit realitu a eliminovat společenské překážky, které stály v cestě svobodnému rozvoji tvořivé aktivity. Militanti eliminovali konkrétní překážky. Nicméně spousta lidí, kteří se stali „hnutím“, se zapojila jiným způsobem. Lidé se nepovažovali za ty, kdo se musejí do těchto konkrétních překážek pustit. V tomto smyslu slova byli pasivní. „Přidali se k hnutí“, stali se součástí oné záhadné kolektivity, která, jak si mysleli, měla svoji vlastní dynamiku. Tím, že se přidali k „hnutí“, spočívalo jejich jediné angažmá v tom, že se s ním vezli. Výsledkem bylo, že konkrétní lidé, kteří jsou těmi jedinými, kdo může změnit společenskou realitu, tuto realitu svou vlastní činností měnit nezačali; následovali onu záhadnou sílu – „masy“, „hnutí“ – ta byla tou, kdo měl realitu přeměnit. Tak jsme se stali závislými na neexistující síle.

R. Gregoire

F. Perlman

Kalamazoo, únor 1969

I. část

Paříž, 18. května 1968

Druhá francouzská revoluce

Většinu továren ve Francii obsadili jejich pracující. Univerzity jsou obsazeny studenty, kteří se účastní neustálých shromáždění a organizují akční výbory. Doprava a komunikační služby jsou ochromeny.

„Po týdnu neustálých bojů se pařížští studenti zmocnili Sorbonny,“ vysvětluje leták Dělnicko-studentského akčního výboru: „Rozhodli jsme se, že se staneme svými vlastními pány.“

V posledních letech se velké studentské hnutí rozvinulo v Japonsku, Spojených státech, Itálii, západním Německu. Nicméně, ve Francii studentské hnutí rychle vyrostlo v hnutí masové, které se snaží svrhnout socio-ekonomické struktury státně-kapitalistické společnosti.

V masové hnutí se francouzské studentské hnutí přeměnilo během desíti dnů. Druhého května děkan uzavřel univerzitu v Nanterre; den nato byla uzavřena Sorbonna a policie napadla studentskou demonstraci. V následujících desíti dnech se studenti naučili chránit před policií stavbou barikád, házením dlažebních kostek a potíráním tváří citrónovou šťávou, která odpuzovala slzotvorný plyn. V pondělí 13. května demonstrovalo v ulicích Paříže 800 tisíc lidí a v celé Francii byla svolána generální stávka; o týden později byla ochromena celá francouzská ekonomika.

První barikády byly na odpor proti policejním útokům postaveny 6. května. K jejich stavbě studenti použili novinové stánky a automobily, vykopávali dlažební kostky, které házeli výměnou za policejní slzotvorné bomby a granáty.

Následujícího dne byl v pařížské Latinské čtvrti vyhlášen výjimečný stav; boj pokračoval; velká demonstrace před sídlem pravicových novin Le Figaro protestovala proti snahám tohoto listu vyvolávat násilí proti studentům. V předních řadách obrovských demonstrací se objevily rudé prapory, demonstranti zpívali „Internacionálu“ a skandovali „At' žije (pařížská) Komuna“.

Desátého května požadují studentští demonstranti okamžité otevření všech univerzit a stažení policejních jednotek z Latinské čtvrti. Tisíce studentů obsazují spolu s mladými dělníky ulice Latinské čtvrti a staví více než 60 barikád. V noci 10. května na demonstranty útočí policie, posílená o speciální jednotky. Množství demonstrantů, ale také policistů, je vážně zraněno.

Až dosud popisovaly studentské hnutí francouzské noviny, včetně L'Humanité, orgánu Francouzské komunistické strany, jako „malé skupinky“ a „ukvapené extrémisty“. Nicméně, po policejních represích z 10. května vyzvaly odbory, vedené komunisty, ke generální stávce na protest proti policejní brutalitě a na podporu studentů. Když 13. května demonstroval v ulicích Paříže téměř jeden milion lidí, studenti vítězoslavně volali: „Jsme malé skupinky!“

Následujícího dne, v úterý 14. května, se hnutí začalo šířit z univerzit do továren. Pracující obsadili továrnu na výrobu letadel Sud-Aviation v Caravelle.

Ve středu 15. května studenti a pracující obsazují Odeon, francouzské národní divadlo, na jeho průčelí

vyvěšují revoluční černorudé prapory a vyhlásují konec kultury vyhrazené pro ekonomickou elitu země. Téhož dne obsazují pracující řadu továren po celé Francii, včetně automobilky Renault.

Dva dny po převzetí továrny Renaultu pracujícími organizují sorbonnští studenti desetakilometrový pochod, který má demonstrovat solidaritu studentů s pracujícími. V čele pochodu je rudý prapor a cestou studenti zpívají „Internacionálu“ a skandují „Pryč s policejním státem“, „Pryč s kapitalismem“ a „Tohle je jen začátek: boj pokračuje!“.

Na bránu továrny je vyvěšen rudý prapor a jednotliví dělníci, stojící na střeše budovy, přicházející studenty zdraví. CGT, komunistické odbory, které kontrolu této stávky uvnitř továrny převzaly, jsou však vůči studentské demonstraci obezřetně nepřátelské a mluvčí strany dává nepřátelství vůči studentům, kteří na dělníky volají, aby za sebe nenechali vládnout a mluvit odbory a vládli si a mluvili za sebe sami, najevo otevřeně.

Zatímco rádia neustále tvrdí, že studentům jde výlučně o závěrečné zkoušky a pracujícím o zvýšení mezd, studenti organizují akční výbory a okupace továren se nadále šíří.

V posluchárnách a přednáškových místnostech pařížských univerzit probíhá obrovský experiment přímé demokracie. Stát, ministerstva, orgány fakult a bývalé orgány reprezentující studenty se již nepovažují za legitimní zákonodárce. Pravidla se přijímají na „všeobecných shromážděních“. Akční výbory ustavují kontakty se stávkujícími dělníky a letáčky dělníky informují o zkušenostech s přímou demokracií, které studenti získávají.

V okamžiku, kdy tento článek píšu, jsou pracující nadále zastupováni a kontrolováni odbory a odbory nadále po státu a vlastnících továren požadují reformy. Nicméně dělnicko-studentské akční výbory neustále vysílají ke stávkujícím dělníkům signál, že studenti odmítají uznat legitimitu jakékoli kontroly zvenčí a odmítají být zastupováni jakýmkoli menším orgánem, než je všeobecné shromáždění.

F. Perlman

Paříž, 20. května 1968

Dělníci obsazují své továrny

Pracovní síla, která se zmocnila hlavních francouzských průmyslových podniků, byla v minulosti charakteristická nepřekonatelnými konflikty zájmů, čehož využívali vlastníci továren, policie i stát. S obsazením továren se rozpory utlumily, nikdy však zcela nezmizely a nadále byly v modifikované formě zneužívány i během okupace továren.

Ve velkých továrnách, jako byl třeba Citroën, panoval hlavní konflikt mezi francouzskými a zahraničními dělníky. Tento článek se omezí na to, jak byl konflikt zájmů mezi těmito dvěma skupinami zneužíván.

Zahraniční dělníci, zejména z Portugalska, Španělska, Jugoslávie a severní Afriky, pracovali za mzdy, které byly v průměru o polovinu nižší než mzdy francouzských dělníků. Zahraniční dělníci neměli jinou volbu. Tak především, neumějí francouzsky a nemohou se informovat o svých právech nebo zákonných úpravách. Odbory pro ně neustavily žádné školy. Za druhé, obrovská policejní byrokracie způsobuje, že je pro cizince téměř nemožné nalézt v Paříži zaměstnání a cizince posílá zpět do země, z nichž přišli – poté, co utratí peníze, které doma horko těžko ušetřili, aby se do Paříže dostali. Jinými slovy, zahraniční dělník je kvůli tomu, aby našel zaměstnání, prakticky nucen vzdát se svého lidství. V důsledku toho není ochoten riskovat ztrátu zaměstnání, i když je v sázce vnímání jeho samotného jako lidské bytosti... protože se za lidskou bytost do značné míry přestal považovat. S těmito pracujícími – systematicky dehumanizovanými – vlastníci velkého průmyslu snadno manipulovali. Byli ochotní pracovat za nízké platy, čímž snižovali celkovou mzdovou hladinu; byli ochotní pracovat za jakýchkoli podmínek, používali se k rozbíjení stávek.

Z pohledu francouzských dělníků představovali ti zahraniční neustálou hrozbu. Nezaměstnaní francouzští pracující museli soutěžit se zahraničními, ochotnými pracovat za nižší mzdy v horších podmínkách. Zaměstnaní pracující, kteří byli, pokud jde o zaměstnání, pracovní podmínky a mzdy, privilegovaní, mohli stávkovat jen váhavě, kvůli strachu, že vlastníci továrny a stát využijí stávky jako záminky k nahrazení francouzských dělníků zahraničními.

Aby si svá relativní privilegia ospravedlnili a aby rozumně vysvětlili svůj strach ze zahraničních dělníků, dospěli francouzští dělníci k psychologickým výhledům, které se téměř rovnají rasismu.

CGT, odbory komunistické strany, nevyvinuly žádné zvláštní úsilí, aby podmínky zahraničních dělníků s podmínkami francouzských pracujících vyrovnaly. Bylo to do značné míry proto, že pracovní smlouvy většiny cizinců byly dočasné, a proto zahraniční dělníci nemohli hlasovat, což znamená, že nepředstavovali pro komunistickou stranu mocenskou základnu. A někteří odboroví funkcionáři ještě naopak přispěli k zhoršující se situaci zahraničních dělníků tím, že spolupracovali s policejní represí proti cizincům a dokonce i veřejně označovali cizince jako největší hrozbu pro francouzskou dělnickou třídu.

K pochopení současného střetu komunistických odborů s hnutím za přímou demokracii je třeba poznamenat, že „odbory“ nejsou sjednoceným společenstvím pracujících z továrny nebo z regionu a nevyjadřují vůli všech pracujících. „Odbory“ jsou ve skutečnosti určitou skupinou, která „zastupuje“ pracující, která za ně mluví, která za ně rozhoduje. To znamená, že hnutí revoluční demokracie, které hledá nové politické formy vyjádření vůle všech pracujících (například prostřednictvím všeobecného shromáždění všech pracujících), ohrožuje samotnou existenci současných „odborů“. Hnutí za revoluční demokratizaci, iniciované studenty, prohlašuje, že jediným orgánem, který za dělníky může mluvit a rozhodovat, je spojení pracujících, totiž celý kolektiv. Podle této koncepce by byly oficiální odbory (a Francouzská komunistická strana) zredukovány na servisní organizace a nátlakové skupiny bez moci rozhodovat. To je důvod, proč CGT (a komunistická strana jako celek) studentské hnutí neustále hanobí, napadá a snaží se ho ukončit, a to je také důvod, proč se snaží zabránit jakýmkoli kontaktům mezi dělníky a studenty. V tomto boji s revolučním hnutím komunistická strana, která je podle amerických liberálů ztělesněním zla, bojuje za cíle a využívá techniky, které jsou americkým liberálům důvěrně známé.

Prvními dělníky, kteří byli studentským hnutím za autonomii a přímou samosprávu ovlivněni, se stali ti, kteří toho měli se studenty nejvíce společného; jednalo se zejména o mladé, vzdělané a vysoce politizované dělníky. Revolucionáři nejsou v továrnách ani staří oddaní straníci, ani nevzdělaní a supervykořisťovaní zahraniční dělníci, ale spíše poměrně privilegovaní mladí francouzští dělníci. Právě oni se účastní neustálých diskusí o přímé demokracii a svržení kapitalismu a státu, které probíhají na pařížských univerzitách. A jsou to tito dělníci, kdo vyzývá ke stávkám v továrnách jako první a kdo jako cíle stávky definuje nahrazení kapitalismu a etatismu systémem přímé, socialistické dělnické demokracie.

Jakmile jednou v továrně začne revoluční vzbouření, chovají se odboroví funkcionáři jako američtí liberálové v období krize. Staví se do „čela“ toho, co nazývají „reformním“ hnutím, a namísto toho, aby mluvili o radikální transformaci socio-ekonomického systému, mluví o vyjednávání s vlastníky továrny (kteří byli de facto vyvlastněni) o vyšších mzdách. A aby se tito odboroví funkcionáři ustavili jako jediný legitimní mluvčí dělníků, používají „politiku konsensu“ liberálního typu, která se skládá z maximálního využití konfliktů mezi zájmy dělníků na různých úrovních.

Staré, konzervativní francouzské dělníky straší odboroví funkcionáři hrozbou nepředstavitelné násilné represe, ke které „anarchistický avanturismus“ povede. Tato hrozba stojí na skutečnosti, že během růstu a radikalizace hnutí komunistická strana čím dál tím více spolupracovala se státní mocí (která měla pořád v rezervě armádní síly), a na faktu, že komunistická strana nepatřila mezi největší kritiky policejní represe a dokonce ani koloniálního vykořisťování. Shoda mezi politikou gaullistického režimu a politikou komunistické strany byla spíše pravidlem než výjimkou.

Mladé, revoluční dělníky se pak odboroví funkcionáři snaží izolovat tím, že vydávají jeden ze svých řídkých apelů k podpoře zahraničních dělníků. Ráno v okupovaných továrnách je jedním z mála momentů, kdy se vyvíjí velké úsilí přeložit odborové letáky do všech jazyků zahraničních dělníků. Na těchto letácích a prostřednictvím reproduktorů odboroví mluvčí, příznačně liberálním způsobem, dělníkům sdělují, že „naše“ požadavky se týkají vyšších mezd a delší dovolené. Použití první osoby množného čísla je falešné, protože kromě slov vyřčených skrze reproduktory existuje mezi odborovými funkcionáři a zahraničními dělníky jen velice minimální kontakt a jednosměrný systém komuni-

kace skrze reproduktor samotnou možnost dvousměrné diskuse, která by pracujícím umožnila určit, jaké jsou „naše“ požadavky, zcela zjevně ruší.

Ačkoli jsou studenti a revoluční dělníci dynamickou silou, která stojí za okupacemi továren, jakmile jsou všichni pracující přesvědčeni a vejdou to továrny, aby ji „obsadili“, zavřou odboroví úředníci před studenty tovární brány, aby je nechali venku a revoluční dělníky izolovali uvnitř. Mladé dělníky izolují odboroví funkcionáři od starých tým, že je vykreslují jako extremistické dobrodruhy, kteří zapříčiní, že továrnu obsadí policie, a od zahraničních dělníků tým, že jim namlouvají, že za zlepšení mezd zahraničních dělníků bojují jedině odbory. . . a pokud se to nepodaří jim, mohou prý zahraniční dělníci přijít o svá těžce získaná zaměstnání a policie je může přinutit vrátit se do svých zemí.

Protože originalitu a odvahu studentů obdivuje většina částí francouzské populace, zmítá se komunistická strana mezi jemnou podporou a ostrými útoky. A aby zabránila tomu, aby mezi pracující prosákly revoluční a experimentální politické formy, které rozvíjejí studenti, spolupracuje se státem, se svým „třídním nepřítelem“ (vlastníky továren) a využívá rozdílných zájmů pracujících, jichž dříve zneužíval kapitalistický stát a vlastníci.

Takže poté, co je továrna dělníky obsazena, stávají se jejich jediným mluvčím odbory. Jinými slovy, zatímco se dělníci jako celek rozhodli převzít továrny a vyvlastnit vlastníky, nevytvořili ještě politické formy, jejichž prostřednictvím by diskutovali a vykonávali svá následná rozhodnutí. V tomto vakuu rozhodují namísto pracujících odbory a svá rozhodnutí vysílají k pracujícím prostřednictvím reproduktorů. A v tomto případě komunistické odbory za pracující rozhodly tak, že vyvlastněné továrny budou vráceny svým majitelům výměnou za vyšší mzdy.

F Perlman

Paříž, 30. května 1968

Akční výbor Citroënu (I.)¹

Akční výbory, které se na konci května rodí po celé Francii, přesahují půl století levicové politické aktivity. Tím, že vstřebávají militanty ze všech levicových sekt a stran, počínaje sociální demokracií a konče anarchisty, dávají akční výbory nový život cílům, na něž socialistické hnutí již dávno zapomnělo, dávají nový obsah formám činnosti, která v Evropě existovala během Francouzské revoluce, a zavádějí do socialistického hnutí nové formy místní participace a tvořivé společenské činnosti.

Tento článek bude sledovat, k jakému vývoji došlo ve výboru, jehož základním úkolem bylo spojit „studentské“ hnutí s pracujícími z automobilových továren firmy Citroën nacházejících se v Paříži a jejím okolí, Dělnicko-studentském akčním výboru Citroënu.

V úterý 21. května vyzval stávkový výbor zastupující pracující z továren Citroënu k neomezeně dlouhé stávce. Vlastníci továrny okamžitě vyzvali „státní moc, aby přijala nezbytná opatření pro zajištění svobody práce a volného přístupu do továren pro ty, kdo chtějí pracovat“. (*Le Monde*, 23. května 1968)

Téhož dne, kdy vlastníci vyzvali k policejnímu zásahu, studenti, mladí dělníci a učitelé, kteří v předchozích dnech bojovali s policií v ulicích Paříže, zformovali v univerzitním centru Censier Akční výbor Citroënu. Jeho prvním úkolem byla spolupráce s továrním stávkovým výborem s cílem továrnu okupovat. Dlouhodobým cílem akčního výboru bylo přispět k revoluční situaci, která by vedla k destrukci kapitalistické společnosti a k vytvoření nových sociálních vztahů.

Akční výbor Citroënu se skládá z mladých francouzských a zahraničních dělníků a intelektuálů, kteří měli při formulování projektů a metod výboru od počátku existence výboru stejnou moc a stejný hlas. Na svém počátku výbor neměl pevný program ani organizační strukturu – a nedosáhl toho ani během svého života. Pouto, které drží bývalé militanty radikálně levicových organizací a mladé lidi, kteří nikdy předtím nebyli zapojeni v politické aktivitě, pohromadě, spočívá v nekompromisním odhodlání odstranit kapitalistickou společnost, proti jejímž policejním silám bojovali v ulicích.

Výbor nemá pevné členství; jeho participujícím členem je každý jednotlivec, který se účastní každodenních mítinků nebo akcí. Mítinku může předsedat kdokoli, kdo má za to, že se sešlo dost lidí, aby se mítink ustavil; neexistuje žádné permanentní předsednictví. Řád diskuse je ustaven na počátku mítinku; témata, o kterých se má diskutovat, může navrhnout každý. Výbor je autonomní v tom smyslu, že neuznává legitimitu jakýchkoli „vyšších“ nebo vnějších „autorit“. Projekty výboru nejsou předem stanovenými plány, ale odpověďmi na stávající situace. Projekt tak končí, jakmile se situace změní... a jako odpověď na novou situaci se koncipují, diskutují a do praxe uvádějí projekty nové.

V den, kdy stávkový výbor továren Citroënu vyzval pracující k jejich okupaci, spustil akční výbor Cit-

¹ Zkrácená verze tohoto článku byla publikována v listu *Guardian* 29. června 1968.

roënu svůj první projekt: jeho cílem bylo přispět k okupaci továren diskusemi s pracujícími a rozdáváním letáčků, které stávkou vysvětlovaly. Jeden z nich byl výzvou k jednotě dělníků a studentů v boji „za zničení tohoto policejního systému, který nás všechny utlačuje... Společně budeme bojovat, společně zvítězíme.“ (Leták „Camarades“, Comité d'Action, Travailleurs-Etudiants, Centre Universitaire Censier, 3. patro)

Další letáček byl prvním veřejným projevem nekompromisního internacionalismu výboru. „Stovky tisíc zahraničních pracujících se dovážejí jako jakákoli jiná zboží, užitečná pro kapitalismus, a vláda jde tak daleko, že organizuje tajnou imigraci z Portugalska – a projevuje se tak jako otrokář.“

Letáček pokračuje: „To vše musí skončit. (...) Svoji práci přispívají zahraniční dělníci k vytváření bohatství francouzské společnosti. Musejí mít proto stejná práva jako všichni ostatní. Na revolučních pracujících a studentech je tudíž postarat se o to, aby zahraniční dělníci požívali úplného souhrnu svých politických a odborových práv. Tady konkrétně začíná internacionalismus.“ („Travailleurs Étrangers“, Comité d'Action, Censier)

Když v šest hodin ráno přicházeli dělníci Citroënu do továrny, přivítali je mladí dělníci, studenti a učitelé rozdáváním oranžových a zelených letáčků. Nicméně toho rána se mladí militanti z akčního výboru setkali s dvěma překvapeními. Zaprvé, když zjistili, že funkcionáři CGT vyzývají k okupaci továrny, a zadruhé, když k nim přišli odboroví funkcionáři a vyzvali je, aby šli domů.

V předchozích dnech se CGT stavěla proti šířící se stávkové vlně a proti okupaci továren. Onoho rána však dělníci, když přicházeli do továrny a viděli odborové funkcionáře, jak čtou do reproduktorů své proslovy, získali dojem, že funkcionáři CGT jsou jediní, kdo stávkou inicioval.

Na rozdíl od studentského hnutí a od dělníků, kteří stávkou podníteli, však odbory nepožadovaly vyvlastnění továren jejich kapitalistickým vlastníkům ani vytvoření nové společnosti.

Funkcionáři komunistických odborů požadovali vyšší mzdy a zlepšení pracovních podmínek v rámci kapitalistické společnosti. Funkcionáři se také houževnatě bránili distribuci letáčků akčního výboru s odůvodněním, že by jejich distribuce „narušila jednotu pracujících“ a „vytvořila zmatek“.

Čas diskusemi s militanty akčního výboru odboroví funkcionáři příliš neplýtvali, okupace továrny totiž neprobíhala tak, jak „plánovali“.

Pracovní sílu továren Citroënu tvoří ze šedesáti procent zahraniční dělníci a drtivá většina z nich není členy CGT (ani jiných, menších odborů). Když do továrny vstoupilo menší množství odborových členů, aby ji obsadilo, tovární ochranka, kterou tam poslali vlastníci, jim ve vstupu do továrny zabránila. Drtivá většina zahraničních dělníků s odboráři do továrny nešla, zůstali venku a přihlíželi. Odboroví funkcionáři vyvinuli obrovské úsilí, aby své napsané projevy přeložili do některých jazyků zahraničních dělníků. Ti poslouchali projevy z reproduktorů s lhostejností, občas dokonce s nevolí.

V ten moment přestali odboroví funkcionáři agitátory akčního výboru odhánět: ve skutečnosti se je rozhodli využít. Mezi militanty byli totiž mladí lidé, kteří hovořili jazyky zahraničních dělníků a stýkali se s nimi. Odboroví funkcionáři byli na druhé straně seschlí byrokrati, kteří k dělníkům nebyli schopni mluvit: léta praxe z nich udělala experty na čtení projevů do reproduktorů... a ty k vytouženým výsledkům nevedly.

Funkcionáři tak začali mladé agitátory povzbuzovat, aby šli mezi dělníky a aby jim vysvětlovali nápad okupovat továrnu; některým zahraničním členům akčního výboru dokonce poskytli aparaturu

s ozvučením. Výsledkem bylo, že po dvou hodinách přímé komunikace mezi zahraničními dělníky a členy akčního výboru byla většina zahraničních dělníků uvnitř továrny a podílela se na její okupaci.

Druhý den ráno šli lidé z akčního výboru, hrdí na svůj příspěvek k okupaci Citroënu, znovu do okupované továrny, aby hovořili s dělníky. A znovu zjistili, že nejsou vítáni. Před branou vlály velké rudé prapory, ale bránu našli mladí militanti zavřenou. U všech vchodů do továrny stáli odboroví funkcionáři, kteří vysvětlovali, že mají striktní nařízení (od odborového vedení a ústředního výboru komunistické strany) nepustit do továrny studenty ani žádné jiné lidi, kteří tam nepatří. Mladí agitátoři vysvětlovali, že hráli při okupaci továrny klíčovou roli, ale výrazy ve tvářích odborových funkcionářů jen tvrdly.

Večer toho dne se konal naléhavý mítink akčního výboru Citroënu. Jeho členové byli rozzuřeni. Až doposud, říkali, s odbory spolupracovali, vyhýbali se otevřené konfrontaci. Jejich kooperativní postoj však pro odborové funkcionáře nic neznamenal; militanti z výboru se jimi nechali využít – a jakmile už nebyli potřeba, byli odmrštěni. Přišel čas odbory otevřeně konfrontovat. Výbor koncipoval nový leták, v němž pracující vyzval, aby odstavili odbory a převzali kontrolu továrny do vlastních rukou.

Díky přítomnosti odborové ochranky u bran továrny se letáky dostaly k relativně malému počtu dělníků. Nicméně mezi těmi, kteří si je přečetli, byli dělníci, kterým se nelíbilo odborové převzetí továrny, a ti, kteří navštěvovali mítinky akčního výboru Citroënu a účastnili se politických diskusí na Sorbonně a v Censier.

V tomto okamžiku vyzval výbor Citroënu spolu s dalšími akčními výbory na Sorbonně a v Censier všechny dělníky uvnitř továren k akci. „Politika odborových vůdců je teď zřejmá; když nejsou schopni se stávce postavit, snaží se izolovat ty nejbojovnější dělníky uvnitř továren a nechat stávku vyhnít tak, aby později byli schopni přinutit dělníky přijmout dohody, které odbory dosáhnou s vlastníky,“ vysvětluje leták. Nicméně, pokračuje, „politické strany a odbory u začátku stávky nestály. Rozhodnutí byla přijata samotnými stávkujícími, ať již odborově sdruženými, nebo ne. Z toho důvodu musejí pracující znovu získat kontrolu nad svými organizacemi na pracovištích. Všichni stávkující, ať již odborově sdružení, nebo ne, spojte se v Permanentním všeobecném shromáždění! V tomto shromáždění budou své jednání a cíle určovat sami pracující.“

Požadavek zformování všeobecných shromáždění uvnitř továren představuje výzvu k vyvlastnění kapitalistické třídy, výzvu k povstání. Se zformováním všeobecného shromáždění jakožto rozhodovacího orgánu uvnitř továrny mizí legitimita moci státu, vlastníků stejně tak jako odborů. Jinými slovy, všeobecné shromáždění všech dělníků v továrně se stává jedinou rozhodovací mocí; stát je vynechán, kapitalistická třída vyvlastněna a odbory přestávají být mluvčím dělníků a stávají se prostě jen další nátlakovou skupinou uvnitř všeobecného shromáždění.

Pracujícím v továrně však tyto názory akční výbor Citroënu neměl jak sdělit, proto navrhl nový projekt. Protože šedesát procent továrních dělníků byli cizinci a protože zahraniční dělníci žili ve zvláštních ubytovnách, které jim poskytovali vlastníci továrny, rozhodl se výbor Citroënu dostat se k nim v jejich domovech. Dny totiž trávili zahraniční dělníci právě tam, protože se nemohli dostat do továren (dopravu z ubytoven do továrny zajišťují vlastníci továrny a je jasné, že během stávky nefungovala).

Protože byl tento projekt koncipován během období, kdy byl benzín v Paříži vzácný, musela se většina z účastníků vydat do míst, kde se ubytovny nacházely, stopem. Militanti akčních výborů navrhli zahraničním dělníkům několik věcí. Především všechny zahraniční dělníky povzbuzovali, aby pomá-

hali těm stávkujícím, kteří požadovali dělnickou kontrolu továren, ne pouze zvyšování mezd. A za druhé, povzbuzovali je k tomu, aby se sami organizovali do akčních výborů – a řešili tak své vlastní specifické problémy.

Projekt akčních výborů mezi zahraničními dělníky inicioval a stimuloval různé druhy aktivit. V některých ubytovnách se zorganizovaly kurzy francouzštiny pro zahraniční dělníky, kteří francouzsky neuměli. Například v Nanterre okupační výbor nanterreské univerzity poskytnul prostor pro nově vytvořený Akční výbor jugoslávských dělníků. Prostor sloužil k politickým mítinkům a k lekcím francouzštiny. V jiné ubytovně se dělníci zorganizovali ke kolektivní ochraně před hrubým zacházením ze strany zmocněnců majitelů domů (zejména firmy Citroën). V některých ghettech kolem Paříže, kde chudým dělníkům došlo jídlo pro rodiny, se zajistila nákladní auta, která dovezla potraviny od rolníků, kteří je poskytli zdarma. Navázaly se kontakty mezi zahraničními a revolučními dělníky uvnitř továren. Zahraniční dělníci byli povzbuzováni k tomu, aby se při okupacích továren přidali k těm francouzským. Při každém výjezdu do ubytoven členové akčního výboru Citroënu zahraničním dělníkům říkali, aby se nenechali vlastníky továrny použít jako stávkokazi.

Ve všech těchto kontaktech mezi akčním výborem Citroënu a zahraničními dělníky se jasně projevoval internacionalismus výboru. Když členové výboru vyzvali k vyvlastnění vlastníků a nastolení dělnické moci uvnitř továren, zdůrazňovali, že by tuto moc nad továrnou měli sdílet všichni pracující, kteří v ní pracovali, bez ohledu na to, zda jsou Francouzi nebo cizinci. A když někteří zahraniční dělníci říkali, že jsou ve Francii jen na krátkou dobu a pak se vrací domů, militanti akčního výboru odpovídali, že cílem jejich hnutí není jen setnout hlavu francouzskému kapitalismu, ale připravit o hlavu kapitalismus jako takový, a tudíž že pro militanty je domovem celý svět.

F. Perlman

Paříž, 13. června 1968

Od studentského povstání ke generální stávkce: zmařená revoluce

Výbuch povstání, které v květnu 1968 paralyzovalo Francii, byl zmařenou revolucí a jasným varováním. Pro studenty a pracující, kteří se hnali, téměř zaslepeni radostí a entuziasmem, vstříc nové společnosti, představuje zmařenou revoluci. Vzpouora a stávkce jsou však varováním všem vládnoucími třídám, všem kapitalistům a byrokratům, vládám a odborům. Zklamání revolucionáři začínají hodnotit výsledky a snaží se vymezit krátkodobé cíle. Nicméně, revolucionáři nejsou jediní, kdo dělá inventuru. Do analýzy se pouštějí i síly represe; i ty hodnotí výsledky nebo spíše nebezpečí, která jim květen 1968 vyjevil. A revolucionáři nebudou jediní, kdo se bude připravovat na příští krizi; připravovat se budou i vládnoucí třídy – a nejen ve Francii. Politici, byrokraati a kapitalisté budou popisovat formy květnové revoluce, aby zabránili jejich opakování; budou studovat sled událostí, aby se květen 1968 již nikdy neopakoval. Aby květnoví revolucionáři udrželi svůj náskok před silami reakce, musejí si z něj odnést více než jen suvenýry; za konkrétním sledem událostí musejí odhalit obecné modely; musejí analyzovat obsah, který se skrývá za formami.

Sled událostí, který vedl k náhlé konfrontaci mezi francouzským státním kapitalismem a odhodlaným revolučním hnutím, překvapil obě strany. Ani jedna z nich na něj nebyla připravena. Moment váhání byl však osudný jen pro revolucionáře; vládnoucí třída využila krátké pauzy k tomu, aby oheň uhasila. Skutečnost, že z této přestávky těžila jen jedna strana, je pochopitelná; revolucionáři se museli hnát do neobjeveného, neznámého, zatímco „síly pořádku“ se mohly uchýlit k dobře známým, vlastně klasickým, formám represe.

Revoluční hnutí, které se hnalo obrovskou rychlostí vpřed, dosáhlo určité meze a pak se, náhle dezorientováno, zmateno, snad polekáno neznámým, zastavilo právě na tak dlouho, aby umožnilo obrovským policejním silám státu zatlačit hnutí zpět, rozptýlit ho a zničit. Na obou stranách teď začíná reflexe. Revolucionáři začínají definovat mez, které se dosáhlo; jsou odhodlaní ji „příště“ překročit. Dostali se tak blízko a přitom byli zatlačeni tak daleko! Mnohým bylo jasné, že se udělaly kroky do neznáma, že mez byla skutečně překročena, že moře již skutečně začalo přetékat přes přehradu. Mnohé nepřekvapilo to, že se hráz začala znovu vyztužovat, že se podniklo úsilí přílivovou vlnu zastavit. To, co nečekali, co mohli akceptovat jen pomalu a bolestně, bylo to, že hladina moře začala postupně sama klesat. Tento ústup akceptovali jen s bolestí, protože věděli, že když už jednou stoupl příliv tak vysoko, když už se jednou záplava přiblížila tak blízko, bude moře příště muset nabrat mnohem více síly, příliv bude muset stoupnout mnohem výše, aby přehradu vůbec znovu dosáhl.

Vládnoucí třídy byly varovány; je třeba předpokládat, že přijmou bezpečnostní opatření. Na obou stranách se budou analyzovat jednotlivé trhliny v přehradě, jimiž záplava proudila. Taková analýza

bude dokumentací konkrétní události, historií revoluce, která neuspěla. Na základě této dokumentace se budou vládnoucí třídy připravovat, aby opakování takovéto události zabránily. Proto tuto dokumentaci revolucionáři jako základu pro přípravu události budoucí použít nemohou: v téže přehradě se nenajdou tytéž trhliny; ty budou již opraveny a celá hráz bude ještě zvýšena. Budoucí přílivová vlna najde v hrázi nové trhliny, které jsou dnes jak pro povstalce, tak pro obránce statusu quo neviditelné. To je také důvod, proč jsou spiklenecké organizace, které plánují prorazit skrze určitou prasklinu v hrázi, odsouzeny k nezdaru: nezáleží na tom, jak jsou jejich „ústřední výbory“ důmyslné, není důvod domnívat se, že „předsedové“ či „vůdci“ spikleneckých skupin rozpoznají trhliny, které ředitelé zavedeného řádu nevidí. Navíc, zavedený řád je mnohem lépe vyzbrojen nástroji pro jejich vyhledávání než jakákoli spiklenecká skupina.

Skrze které trhliny se v květnu 1968 moře provalilo, to popíší historici. Úkolem revoluční teorie je analyzovat moře samotné; úkolem revolučního jednání je vytvořit novou přílivovou vlnu. Pokud moře představuje celou pracující populaci a pokud přílivová vlna představuje odhodlání znovu si přisvojit všechny formy společenské moci, které byly na všech úrovních společenského života odcizeny kapitalisty a byrokraty, pak se nové trhliny najdou... a i když je přehrada bez chybičky, bude smetena jako celek.

Události přinesly přinejmenším jedno poučení: to, co chybělo, nebyla malá strana, která by vedla široké masy; to, co chybělo, bylo uvědomění a odvaha na straně pracujících, aby své společenské jednání řídili sami. Kdyby pracující toto uvědomění v den, kdy obsadili své továrny, měli, překročili by k vyvlastnění svých vykořisťovatelů; při absenci tohoto uvědomění jim nemohla nařídít, aby továrny převzali do svých rukou, žádná strana. To, co chybělo, bylo třídní uvědomění, ne stranická disciplína malé skupinky. A třídní uvědomění nemůže být vytvořeno uzavřenou, tajnou skupinkou, ale jen obrovským, otevřeným hnutím, které rozvíjí formy aktivity, jejímž cílem je otevřeně podvracet existující společenský řád tím, že bude z celé pracující třídy odstraňovat služebnickou mentalitu.

F. Perlman

Paříž, 24. června 1968

Akční výbor Citroënu (II.)²

Zkušenosti a perspektivy

Automobilka Citroën zaměstnává v továrnách v Paříži a v jejím okolí asi 40 tisíc pracujících. V odbořech je celkem asi 1 500 dělníků. Uvnitř továren organizují jejich vlastníci represí pomocí činitelů managementu, soukromé policie a „svobodných odborů“. Asi 60 procent dělníků je ze zahraničí – a právě oni jsou zaměstnáni na těch nejtěžších montážních linkách.

V pátek 17. května došlo v dílnách řady továren k pracovním prostojům. Něco takového se neodehrálo již několik desítek let. Téhož dne přišlo několik dělníků do censiérského centra pařížské univerzity a popisovali policejní represe, impotenci odborů a bojovný duch pracujících. Pokud se budou konat pikety a pokud se do továren rozšíří informace, jsou, říkali, dělníci z továren připraveni zastavit příští pondělí práci. Studenti z Censier připravili společně s dělníky z Citroënu leták, který se měl druhý den distribuovat ve všech továrnách Citroënu.

Následující den, v sobotu, odbory CGT distribuovaly leták vyzývající k pondělní stávce a požadující minimální mzdu 600 NF za měsíc. Mnoho továren po celé Francii již stávkovalo. Je otázkou, zda se v Citroënu, kde měly velice málo členů, odbory CGT nechopily iniciativy proto, aby získaly kontrolu nad hnutím, které bylo až doposud mimo jejich kontrolu.

Stávka a okupace 20. května

Dělnicko-studentské akční výbory fungovaly v Censier od 13. května. Po prvním kontaktu mezi dělníky z Citroënu a studenty se zformoval nový výbor. Akční výbor Citroënu připravil na 20. května dva letáky. V jednom se obracel na všechny pracující, druhý směřoval k zahraničním dělníkům, pracujícím v továrnách Citroënu. Cílem výboru bylo informovat dělníky o studentském hnutí, které zpochybňovalo kapitalistický systém a všechny formy hierarchie. Letáky nekritizovaly odbory ani odborové požadavky. Naopak, tvrdily, že odborové požadavky zpochybňují kapitalistický systém stejně jako studenti. Letáky vyjadřovaly uvědomění si společného nepřítele pracujících a studentů, nepřítele, kterého nelze zničit, pokud pracující nekontrolují výrobní síly. Okupace továren se považovala za první krok k moci pracujících:

V prvním letáku stálo:

Milióny pracujících jsou ve stávce.

² Publikováno v *Intercontinental Press* (ročník 6, číslo 27), 29. červenec 1968, str. 683-688.

Okupují svá pracoviště. Toto masové, stále rostoucí hnutí překonává schopnost zavedené Moci reagovat.

Abychom zničili policejní systém, který nás všechny utlačuje, musíme bojovat společně.

Akční výbory dělníků a studentů vznikly právě z tohoto důvodu. Tyto výbory vynesly na světlo všechny požadavky a námítky z řad celé dělnické třídy. Kapitalistický režim tyto požadavky nemůže uspokojit.

Druhý leták, vytištěný ve čtyřech jazycích, byl určen zahraničním dělníkům:

„Stovky tisíc zahraničních pracujících se dovážejí jako jakákoli jiná zboží, užitečná pro kapitalismus, a vláda jde tak daleko, že organizuje tajnou imigraci z Portugalska – a projevuje se tak jako otrokář. Tito dělníci jsou kapitalisty hrubě vykořisťováni. Žijí v otřesných podmínkách slumů v okolí Paříže. Protože nejsou kvalifikovaní, jsou mizerně placení. Protože mluví jen svým rodným jazykem, zůstávají izolováni od zbytku pracující populace a bez dorozumění se. Protože jsou izolováni, přijímají tu nejvíce nelidskou práci na těch nejhorsších pracovištích.

A TO VŠE PROTO, ŽE NEMAJÍ JINOU VOLBU:

Opustili své země, protože strádali, protože jejich země jsou také pod jařmem kapitálu. Jsou oběťmi ve svých vlastních zemích – a jsou oběťmi i zde.

To vše musí skončit.

Protože oni nejsou NEPŘÍTELEM FRANCOUZSKÉHO PROLETARIÁTU: NAOPAK, JSOU NAŠIMI NEJJISTĚJŠÍMI SPOJENCI. Jestliže se jimi ještě nestali, je tomu proto, že si jsou vědomi, že jejich situace je velmi nejistá. Protože nemají žádná práva, může vést ten nejmenší čin k jejich vyhození, což pro ně znamená návrat do hladu (a do vězení).

Svojí prací přispívají zahraniční dělníci k vytváření bohatství francouzské společnosti. Musejí mít proto stejná práva jako všichni ostatní.

Na revolučních pracujících a studentech je tudíž postarat se o to, aby zahraniční dělníci POŽÍVALI ÚPLNÉHO SOUHRNU SVÝCH POLITICKÝCH A ODBOROVÝCH PRÁV.

Tady konkrétně začíná internacionalismus.

Zahraníční dělníci, kteří spolu se svými francouzskými soudruhy tvoří nedílnou součást dělnické třídy ve Francii, se masově přidávají k radikálnímu boji, aby zničili kapitalismus a vytvořili BEZTRÍDNÍ SPOLEČNOST, takovou, která ještě NIKDY neexistovala.

20. května studenti a dělníci z výboru Citroënu rozdávali letáky a hovořili s dělníky u všech bran továren Citroënu. První kontakty s delegáty CGT byly negativní. Pod záminkou, že by různost letáků rozbila jednotu pracujících a vyvolala by mezi nimi zmatek, se delegáti snažili jejich rozdávání zabránit. „Bylo by lepší,“ říkali delegáti, „kdyby ti, kdo nepatří do továrny, odešli: dávají provokativní záminku vedení.“

Jenže do továrny nepatřil ani značný počet členů komunistické strany a funkcionářů z CGT, kteří přišli, aby poskytl místním členům CGT rázné vedení – v žádné továrně Citroënu totiž nepracovali. Funkcionáři CGT rozdávali letáčky, v nichž mezi jinými věcmi požadovali minimální mzdu 1000 NF, což bylo téměř dvakrát tolik, než požadovali ještě před dvěma dny.

S dělníky na ulici komunikovali odboroví delegáti prostřednictvím tlampačů. Naproti tomu studenti z výboru Citroënu se mezi francouzské a zahraniční dělníky volně vmísili. A protože zahraniční dělníci volání CGT po okupaci továrny neposlouchali, rozhodli se funkcionáři studentů využít. Namísto toho, aby se snažili mladé „agitátory“ odehnat, povzbuzovali militanty akčního výboru, aby v navazování osobních kontaktů se zahraničními dělníky pokračovali. Výsledkem přímé dvouhodinové komunikace bylo, že většina zahraničních dělníků byla uvnitř továrny a okupace se aktivně účastnila.

Odbory CGT zavřely brány

Druhý den okupace, 21. května, našli militanti akčního výboru všechny brány továrny zavřené, odboroví delegáti bránili vchody do továrny před „provokatéry“. Mladí militanti tak byli odříznuti od kontaktů, které před okupací navázali. Mladí dělníci uvnitř továrny proti hrozbám, které odbory na „síly zvně továrny“ chrtily, vehementně protestovali. CGT se stala novým Šéfem. Odbory udělaly vše, co mohly, aby dělníkům zabránili uvědomit si, že okupace továrny byla prvním krokem k vyvlastnění vlastníků. V boji proti této neočekávané nové síle se akční výbor obrátil k dělníkům prostřednictvím nového letáku:

Pracující:

Obsadili jste továrnu. Nadále již nejste kontrolováni Státem ani bývalými vlastníky.

Nedovolte, aby vás kontrolovali, novým pánům.

Vy všichni a každý z vás má právo hovořit.

NENEČEJTE ZA SEBE MLUVIT TLAMPAČE.

Pokud navrhuji některé kroky ti za tlampači, musejí mít totéž právo navrhopvat jiné kroky všichni ostatní pracující, francouzští i zahraniční.

Moc máte vy, DĚLNÍCI. Vy máte moc rozhodovat, co vyrábět, kolik a pro koho.

Své továrny kontrolujete vy, DĚLNÍCI. Nedovolte nikomu, aby vám kontrolu vzal.

Pokud někdo omezuje vaše kontakty s vnějškem, pokud vám někdo nedovoluje, abyste se dozvěděli o hluboké demokratizaci, která ve Francii probíhá, pak se vás nesnaží zastupovat, ale chce vás kontrolovat.

Okupované továrny se musejí otevřít všem soudruhům, pracujícím, stejně tak jako i studentům, aby jim umožnili společně rozhodovat.

Dělníci a studenti mají stejné cíle. Univerzity již jsou navzdory vládě otevřeny všem.

Pokud za vás rozhodují tlampače, pokud reproduktory vysílají rozhodnutí, které udělali nějakí „my“, pak s vámi lidé, kteří do nich mluví, nespolupracují; manipulují vámi.

Distribuoval se také druhý leták, připravený několika akčními výbory. Ten vyzýval ke zformování všeobecného shromáždění všech pracujících, které by obešlo odbory a zabránilo malé skupině mluvit jménem pracujících a vyjednávat ve jménu dělnické třídy:

... Politici a odboroví funkcionáři nebyli organizátory stávky. Rozhodnutí byla přijata – a musejí být nadále přijímána – samotnými stávkujícími, bez ohledu na to zda jsou či nejsou v odborech...

Aby akční výbor Citroënu CGT obešel a pokračoval ve svých aktivitách ohledně navazování spojení a informování, spustil tři nové projekty: akce se zahraničními dělníky ve slumech a ubytovnách; kontakty se stávkujícími u bran továren; spolupráci s politizovanými dělníky v různých továrnách Citroënu.

Kontakty v továrnách

V továrnách v Balard a Nanterre se konaly mítinky mezi dělníky a akčním výborem každý den. Jejich předmětem byla základní politická diskuse o povaze studentského hnutí a jeho vztahu ke stávce. Tovární dělníci si čím dál tím více uvědomovali, že se stávka pomalu měnila v tradiční odborovou stávku. Litovali demobilizace a depolitizace piketů, což bylo doprovázeno masovým odlivem. Například v noci bránilo malé množství mladých lidí továrnu Balard. Všechny pokusy mladých dělníků organizovat se byly sabotovány ze strany odborové byrokracie, buď formou přímé opozice, nebo ve formě zdánlivého zapomenutí problémů.

Mladí dělníci, kteří nebyli organizováni v odborech, se pokusili tuto izolaci prorazit. Zkontaktovali militanty z odborů CFDT (Francouzská demokratická konfederace práce), které byly kontaktům mezi studenty a dělníky zdánlivě nakloněny. Jejich úmysly však byly spíše politické než revoluční, protože tyto menšinové odbory se snažily naverbovat nové členy a spojení se studentským hnutím pro ně bylo v důsledku popularity studentského hnutí mezi dělníky výhodné. Zadruhé, mladí dělníci hledali kontakty s militanty, kteří chtěli pracovat v rámci odborů a organizovat tam obyčejné členy proti funkcionářům. Zatřetí, kontaktovali akční výbor Citroën v Censier a v průběhu posledního květnového týdne s ním čím dál tím víc spolupracovali. Na konci května se mladí dělníci již necítili sami jisti, ani necítili podporu svých soudruhů v továrně. Policejní síly provedly represivní kroky proti stávkujícím v jiných sektorech a mladí dělníci se cítili izolovaní a hledali vnější podporu.

V reakci na potřebu organizace obyčejných odborářů navrhl výbor Citroënu sérii akcí. Rolníci posílali z venkova potraviny na Sorbonnu a do Censier; navázaly se kontakty mezi rolníky, akčními výbory a dělníky. Výbor Citroënu informoval dělníky o možnostech kontaktovat přímo rolníky a dostávat od nich potraviny. Problém byl, kde vzít dopravní prostředky, a to alespoň jeden kamión, který by dopravil dělníky a studenty na venkov. Dělníci návrh přivítali a chopili se svého organizačního potenciálu. Nechtěli však na sebe vzít zodpovědnost za zabránění kamiónu, který patřil vlastníkům továrny, takže hledali podporu u odborů. Zástupci odborů poslali dělníky k ústřednímu odborovému výboru v Ballard. Ten byl ochoten kontaktovat rolníky, ale jedině za podmínky, že celá akce bude centralizovaná, tedy, že vše bude řízeno odborovým ústředním výborem, což by podkopalo veškeré pokusy o organizaci zdola.

Druhou akcí, kterou výbor navrhl, bylo ustavení kontaktů mezi dělníky z různých podniků. Takové kontakty se však nemohly navázat uvnitř továren, protože ty se staly neprostopnými baštami hlídávanými odborovou byrokracií, která jakýmkoli kontaktům mezi obyčejnými dělníky bránila. Šlo tak o boj za svobodu projevu a za možnost setkávání se dělníků.

Třetí formou akcí, navrženou akčním výborem, bylo kontaktovat zahraniční dělníky v jejich ubytovnách. Tyto kontakty měly dva aspekty: tím, že začleňovaly zahraniční dělníky do stávkových piketů, byly prostředkem radikalizace boje, a také byly prostředkem, jak odstranit vyčerpávající boj stávkujících se stávkokazi, kterými obecně byli právě zahraniční dělníci manipulovaní vedením továrny. Zahraniční dělníci byli manipulovatelní, protože byli obecně nepolitictí a neinformovaní – a tak je při několika příležitostech vedení továrny svolal, aby odhlasovali návrat do práce.

Ubytovny zahraničních dělníků

Ubytovny pro zahraniční dělníky umožňovaly vlastníkům továren vykořisťovat dělníky dvakrát, jednou během dne a podruhé znovu v noci. Ubytovny mají na starost správci Citroënu, kteří dovnitř nepouštějí nikoho, kdo tam není ubytován, dokonce ani rodinné příslušníky zahraničních dělníků. Například na ubytovně ve Viliers-le-Bel, vzdálené téměř 50 km od Paříže, žijí dělníci ve 48 dvou nebo třípokojových apartmánech po čtrnácti. Přidělování ubytoven dělníkům se děje libovolně, takže Španělé bydlí s Portugalsci. Dělníci jsou málokdy schopni se mezi sebou domluvit. Pracují v různých směnách a na různých pracovištích. Za ubytování platí 150 NF měsíčně. Z jediné ubytovny tak továrna získává 50 tisíc NF za měsíc.

Členové výboru Citroënu, kteří uměli mluvit jazyky dělníků, navázali na ubytovných kontakty, aby zahraniční dělníky informovali o akčních výborech a zkontaktovali je se stávkujícími. Cílem výboru bylo umožnit dělníkům organizovat se do akčních výborů tak, aby mohli řešit své specifické problémy: dopravu do továrny, jídlo, boj proti represivním podmínkám uvnitř továren a navázání kontaktů s francouzskými soudruhy. V několika centrech se poté, co dělníci vytvořili výbory, zorganizovaly jazykové kurzy francouzštiny a v blízkých univerzitách nebo lokálních kulturních centrech, okupovaných studenty, se pro ně našly i učebny. Ve slumech a ghetech akční výbory distribuovaly chudým dělníkům a jejich rodinám jídlo dodávané rolníky z venkova. Při všech příležitostech byli zahraniční dělníci informováni o různých taktikách, které zaměstnavatelé používají k rozbití stávek právě za pomoci zahraničních dělníků jako stávkokazů. Mnoho zahraničních dělníků se dostalo do kontaktu se stávkujícími a začalo se aktivně podílet na okupaci továren.

Cílem těchto akcí bylo umožnit a podpořit organizaci obyčejných dělníků zdola.

Malý počet dělníků, izolovaných v továrně, nastolil problém obrany továrny proti všem formám agrese. Odbory vydaly příkaz v případě jakéhokoli útoku továrnu „důstojným způsobem“ opustit; nařízení bylo vydáváno za důsledek „poměru sil“. Akční výbor Citroënu před továrnou uspořádal řadu piketů a při jednom z nich bránili i jeho účastníci továrnu před útokem stávkokazů a chuligánů, kteří byli najati vlastníky továrny k tomu, aby stávkující z okupované továrny vyštvali.

Výbory řadových členů

Do censierského centra přicházel hledat kontakty na akční výbory stále větší počet dělníků. Dělníci změnili charakter výboru Citroënu a otevřeli perspektivy pro organizování a jednání samotných dělníků uvnitř továrny. Další perspektivy se otevřely při setkáních výboru Citroënu s Mezipodnikovým výborem a s dělníky z chemické továrny Rhône Poulenc.

Dělníci z této továrny seznámili pracující z ostatních podniků s organizací výborů řadových členů, které u nich fungovaly velmi úspěšně. Odezva byla okamžitá. Dělníci z Citroënu si uvědomili, že organizace řadového členstva, u níž zůstala rozhodovací moc nad průběhem stávky samotným dělníkům, byla řešením problémů, s nimiž se během stávky potýkali. Nicméně období, kdy se dělníci z Citroënu seznámili s výbory řadových členů z továrny Rhône Poulenc, spuštění takového organizačního projektu uvnitř Citroënu neumožňovalo, protože to byla jedna z posledních továren, která stále ještě stávkovala, a protože se stávka stávala tradiční odborovou stávkou.

Dělníci z Rhône Poulenc, kteří vyzvali soudruhy v ostatních továrnách, aby jejich příkladu následovali, také zdůraznili, že pokud se organizace řadových členů nerozšíří i do ostatních částí kapitalistického světa, nemůže se skutečná moc pracujících realizovat. A zatímco se dělníci z Citroënu učili ze zkušeností chemických dělníků, někteří členové výboru Citroënu odjeli do Turína navázat kontakty s Dělnicko-studentskou ligou seskupenou okolo Fiatu, největšího podniku v Evropě. V Turíně došlo k výměně informací o dělnických bojích v Itálii, o podobnosti překážek, které v obou zemích kladou odbory, a o důležitosti akčních výborů. Organizace výborů řadových členů a problém dělnické kontroly otevřely soudruhům v Turíně nové perspektivy. Jako základ pro další kontakty se obě skupiny dohodly na pravidelné výměně informací (letáků, časopisů a dopisů), na výměnách seznamu požadavků a na přímých kontaktech mezi dělníky a studenty. Do Paříže přijeli italští soudruzi z Milána,

aby navázali s výborem z Citroënu podobné kontakty, někteří členové výboru zase odjeli rozšiřovat mezinárodní kontakty do jiných zemí (jako byla třeba Anglie a Spojené státy).

Stávka za materiální požadavky

V sobotu 22. června, poté co odbory CGT dosáhly dohody s vedením Citroënu, hledali dělníci ve výboru Citroënu, kteří se odmítali vrátit do práce, kontakt s dalšími organizovanými silami, aby se připravili na akci, která měla proběhnout následující pondělí. Dělníci připravili leták, v němž vysvětlovali, že dělníci by přijetím odborářských materiálních požadavků nic nezískali:

... Zatímco odbory CGT jsou spokojeny se svou dohodou s manažery, je velká většina dělníků, vědoma si toho, že obdržené drobné neodpovídají jejich pětítýdennímu boji ani stávce, která začala jako stávka generální, připravena v tomto boji pokračovat...

V pondělí ráno se distribuovaly tři různé letáky, které návratu do práce oponovaly. Funkcionáři CGT nenašli dělníky, kteří by byli ochotní rozdávat jejich letáky. Odborové síly přešly do opozice; jejich delegáti a funkcionáři byli během mítinku, který předcházelo hlasování, znemožněni. Aby dělníci umožnili vystoupit těm, kteří se stavěli proti návratu do práce, použili fyzickou sílu. Odborový zástupce, jemuž nebylo umožněno mluvit, během mítinku požadoval, aby byl vyslyšen ve jménu demokracie. Dělníky, kteří mu zabránili vystoupit, pak označil za „ty, kdo chtějí mávat rudým praporem dělnické třídy výše, než je prapor CGT“.

Perspektivy

Nespokojenost ohledně materiálních požadavků a deziluze z odborů zapříčinila, že dělníci analyzovali do hloubky problém, na který již dříve narazil výbor z Citroënu; problém, který spočíval v tom, zda by se měla militantní akce odehrávat uvnitř odborů, nebo mimo ně. Značný počet odborově neorganizovaných dělníků se snažil koncentrovat své síly propracováváním nových forem organizace. Jakmile by se problém odborů vyřešil, byl by výbor schopen rozvinout a rozpracovat perspektivy jednání, které by se odvozovalo z jeho zkušenosti.

Pro dělníky Citroënu je akční výbor orgánem spolupráce a informování. V kontextu výboru jsou dělníci schopni koordinovat své snahy organizovat výbory řadových členů v továrních dílnách. Na týdenních mítincích s dalším akčním výborem, Mezipodnikovým výborem, se dělníci Citroënu dozvěděli, že k podobným organizačním snahám dochází i v ostatních podnicích a prostřednictvím svých kontaktů v cizině se dozvěděli o snahách automobilových dělníků. Dělníci si uvědomují, že revoluční význam výborů řadových členů může najít své vyjádření během dalšího období krize. Výbory řadových členů se považují za základ pro masovou okupaci továren, doprovázenou na straně dělníků uvědoměním, že představují jedinou legitimní sílu uvnitř podniků (zejména že žádná zvláštní skupina nemůže za masu pracujících mluvit ani vyjednávat). Masová okupace továren, doprovázená dělnickým uvědoměním si své moci jako třídy, je podmínkou pro to, aby si pracující začali přisvojovat (a především aby začali užívat) výrobní nástroje jako zjevné manifestace své moci. Akt veřejného přisvojení si výrobních prostředků pracujícími bude muset doprovázet organizovaná ozbrojená obrana továren, protože kapitalistická třída se pokusí továrny znovu získat za použití policie a toho, co jí

zůstane z armády. Aby v tomto okamžiku pracující zrušili kapitalistický systém a vyhnutí se rozdrčení zahraničními vojsky, musejí rozšířit svůj boj do hlavních center světového kapitalistického systému. Jedině tak bude úplná dělnická kontrola nad materiálními podmínkami života realitou a jedině tak bude moci začít budování společnosti bez zboží, směny a tříd.

Členové akčního výboru z Citroënu
(Roger Gregoire a Fredy Perlman)

Paříž, červenec 1968 / Kalamazoo (Michigan), srpen 1968

Osvobozený Censier: revoluční základna

Úvod

Revoluční hnutí, které v květnu a červnu 1968 vystrčilo ve Francii růžky, bylo nepochopeno a haněno jak kapitalistickým tiskem, tak tiskem komunistické strany i „revolučních“ skupinek.

Podle liberálního kapitalistického tisku lze studentskou vzpouru a generální stávku chápat jako důsledky „zvláštních charakteristik“ de Gaullovy Francie. Podle tisku komunistické strany představují okupace univerzit a generální stávka reformní hnutí, v němž studenti bojují za „moderní univerzity“ a pracující za uspokojení materiálních požadavků, přičemž obě skupiny byly rozvráceny „hrstkou šilenců a dobrodruhů“. Podle některých „revolučních“ skupinek je hnutí ve Francii buď příkladem efektivitu „revolučních předvojů“ a „vůdců“, nebo je naopak ukázkou nedostatku předvojů a vůdců. Existuje také jakási eklektická verze: „vzestup“ hnutí ilustruje efektivitu revolučních předvojů a jeho „pád“ je ukázkou toho, co se stane, když hnutí nemá žádný předvoj.³

Tato „vysvětlení“ však nevysvětlují, proč vůbec k něčemu v květnu 1968 ve Francii došlo. Studentské vzbouření a okupace továren mezi „charakteristiky“ francouzské společnosti nepatří a žádné „zvláštní“ podmínky pro takové chování se v květnu 1968 neobjevily. „Normální“ chování studentů a pracujících v kapitalistické společnosti, tedy touha studentů po dalších privilegiích a touha pracujících po dalším zboží, nevysvětlují, proč studenti a pracující jednat „normálně“ přestali a začali bojovat o zničení systému privilegií.

Výbuch z května a června 1968 je náhlým rozchodem s normálností francouzské společnosti a nelze ho vysvětlovat s ohledem na tyto normálnosti. Společenské podmínky, uvědomění studentů a pracujících, strategie „revolučních“ sekt, to vše existovalo už před květnem 1968 a ke studentskému vzbouření, ke generální stávce ani k masovému hnutí, odhodlanému zničit kapitalismus, to nevedlo. V květnu se objevilo cosi nového, prvek, který nebyl pravidlem, ale spíše výjimkou, prvek, který transformoval „normální“ vědomí studentů a pracujících, prvek, který představoval radikální rozchod s tím, co bylo známé před květnem 1968.

Tím novým prvkem, jiskrou, která zažehla výbuch, byla „hrstka šilenců“, kteří se nepovažovali ani za revoluční stranu, ani za předvoj. Příběh studentského hnutí začal v Nanterre demonstrací proti

³ Podle jedné verze hrála Revoluční komunistická mládež (JCR) „ústřední roli ve vedení“ (*The Militant*, 5. července 1968). Podle další verze hráli vedoucí roli studenti (*The Militant*, 21. června 1968). Třetí verze říká, že „akční výbory měly v roli předvoje ústřední význam“ (*The Militant*, 28. června 1968). Podle lehce odlišných „předvojových revolucionářů“ přítom hnutí „selhalo“ proto, že nemělo předvoj, jak to shrnují v titulku „Nezbytné pouto revoluční strany je stále potřebné“. V článku rovněž zdůrazňují, že „generální stávka potvrdila perspektivu, kterou tyto noviny prosazovaly v minulých letech“ (*Socialist Worker*, Londýn, červenec 1968). Ke stejnému závěru dospěli v listu *Guardian*, 1. června 1968.

válce ve Vietnamu, jak už bylo všude napsáno.⁴ Akce tohoto studentského hnutí byly „ukázkovými akcemi“; odstartovaly proces neustálé eskalace, jejíž každý krok zahrnoval větší část obyvatelstva.

Jedním z kroků v tomto procesu eskalace byla okupace Censier, přístavby filosofické fakulty pařížské univerzity (Sorbonny). O aktivitách, které se v Censier vyvinuly během posledních dvou květnových týdnů a které probíhaly simultánně a doplňovaly se s aktivitami Hnutí 22. března, se nepsalo tolik jako o akcích a osobnostech nanterreského studentského hnutí. Tento esej se pokusí popsat kroky v procesu eskalace tak, jak je zakusili a interpretovali okupanti z Censier.

To, co se stalo v Censier, nelze vysvětlit v pojmech každodenního francouzského života. Okupanti z Censier náhle přestávají být nevědomými, pasivními *objekty*, které formuje určitá kombinace společenských sil, stávají se uvědomělými, aktivními *subjekty*, které začínají utvářet svou vlastní společenskou činnost.

Okupanti z Censier se zaměřují na zničení kapitalistických sociálních vztahů, ale nedefinují se jako historický subjekt, který svrhne kapitalismus. Jejich akce, podobně jako je tomu u Hnutí 22. března, jsou exemplárními akcemi. Jejich úkolem je přinést příklad širšímu subjektu: dělníkům. Aby se příklad přelil z univerzit do populace pracujících, vytvořili okupanti z Censier novou společenskou formu: akční výbory dělníků a studentů.

Každá akce je konstruována tak, aby se překročila. Cílem okupantů z Censier není vytvořit samostatnou komunu v této budově, ale uvést do pohybu okupace továren. Okupace Censier je rozchodem s kontinuitou; cílem okupantů je vytvářet další takové rozchody.

Okupanti nepostupují vpřed na základě toho, co je „normální“, ale na základě toho, co je *možné*. Radikální rozchod s každodenním životem není normální, ale je možný. Hnutí se sloganem „všechno je možné“ postupuje vpřed na základě toho, co je *potenciální*, nikoli toho, co je obvyklé.

Úkolem těchto revolucionářů není určovat, jaké podmínky by revoluci umožnily, ale vytvářet podmínky, které ji umožňují. Tato orientace je pravděpodobně tím nejradikálnějším rozchodem Hnutí 22. března a Censier s tradiční západní levicí, která začíná tím, že poukazuje na „objektivní podmínky“ (například apatii, sobeckost a závislost pracujících), které revoluci neumožňují. Francouzské hnutí začíná tím, že usiluje o překročení „objektivních limitů“, což je orientace, kterou sdílí s hrstkou kubánských a vietnamských revolucionářů. Ti začali bojovat v době, kdy by analýza „objektivních podmínek“ vedla k předpovědi jisté porážky. Francouzští revolucionáři z psychologie porážky, z poráženeckého názoru prorazili a začali bojovat. Jejich boj, podobně jako boj Kubánců a Vietnamců, byl exemplární: příklad se přelil do částí populace, které jsou mnohem silnější a početnější než původní revolucionáři.

V duchu Hnutí 22. března a Censier se tento esej nebude zabývat „objektivními podmínkami“ francouzské společnosti, ale spíše exemplárními akcemi, které tyto podmínky prolomily; nebude se zabývat apatií, sobectvím a závislostí, které znemožňují sebe-organizaci pracujících a studentů, ale spíše rolí Censier ve vytváření radikálního rozchodu, který jejich sebe-organizaci umožnil; nebude se zabývat podmínkami, které brání komunikaci a spolupráci mezi dělníky a studenty, ale rolí Censier v umožňování takové komunikace a spolupráce. Eсей se nepokusí vysvětlit, proč censiérské hnutí nedošlo dále, ale to, proč se dostalo tak daleko.

⁴ Zejména samotnými „šilenci“ – v Mouvement du 22 Mars, Ce n'est qu'un debut, continuons le combat (To je jen začátek, pokračujeme v boji). Anglický překlad hlavních částí této knihy vyšel v CAW, číslo 3, podzim 1968.

Exemplární charakter okupace univerzity

Pro pochopení toho, proč jsou studenti v rozvinuté průmyslové společnosti „naštvaní“, je nezbytné porozumět tomu, že studenti nejsou naštvaní kvůli studijním oborům, profesorům, testům, ale proto, že je „vzdělání“ připravuje na určitý typ společenské činnosti: a právě tuto činnost odmítají. „Odmítáme být učenci, odříznutými od sociální reality. Odmítáme být využíváni k ziskům členů správních rad. Chceme odstranit separaci mezi prací manuální a prací myšlenkovou a organizační.“⁵ Tím, že studenti tyto role, pro které je vzdělání formuje, odmítají, odmítají i společnost, v níž se tyto role hrají. „Odmítáme tuto společnost represe,“ v níž „je univerzita otevřeně nebo skrytě universální jedinečností pro organizování represe“.⁶ Z tohoto pohledu je učitel apologet existujícího řádu a cvičitel služebníků kapitalistického systému; inženýr nebo technik jsou služebníci, kteří jsou speciálně vyškoleni, aby pro své pány vykonávali vysoce specializované úkoly; manažer je agent vykořisťování, jemuž dává institucionální postavení moc myslet a rozhodovat za jiné. „V současném systému někteří studují a ostatní pracují. A tak máme dělbu společenské práce, dokonce i té inteligentní. Ale my si dokážeme představit jiný systém...“⁷ Tato dělba a pod-dělba společenské práce, v počátečních stádiích ekonomického rozvoje snad nutná, již není nadále přijatelná. A pokud je rostoucí specializace spojována se zrozením a „vývojem“ kapitalistické společnosti (jak například tvrdil Adam Smith), pak značí odmítnutí specializace budoucími specialisty smrt kapitalistické společnosti.

Studenti objevili, že dělba společenských úkolů mezi specializovanou skupinou stojí u zdroje odcizení a vykořisťování. Odcizení se politických skupin členům společnosti a přivlastnění si politické moci ve společnosti (prostřednictvím voleb, dědictvím nebo dobytím) specializovanou vládnoucí třídou je základem pro rozdělení společnosti na vládcy a ovládané. Odcizení (prodej) produktivní práce od výrobců a přivlastnění si (koupě) práce a jejich produktů vlastníky výrobních nástrojů (kapitalistů) je základem pro rozdělení společnosti na šéfy a pracující, na manažery a zaměstnance, na vykořisťovatele a vykořisťované. Odcizení myšlení většiny členů společnosti a jeho přivlastnění si specializovanými sbory „intelektuálních pracujících“ je základem rozdělení společnosti na myslitele a lidi činu, na studenty a pracující. Odcizení tvořivé aktivity většiny lidí a její přivlastnění si „umělci“ rozděluje společnost na herce a publikum, na tvůrce a diváky. Specializované „profese“ a „disciplíny“ představují stejný vzorec: určitým ekonomickým nebo společenským úkolem je pověřen určitý jedinec, který nedělá nic jiného, a zbytek společenství je z toho, aby o tomto úkolu, který má dopad na celé společenství, přemýšlel, rozhodoval a podílel se na jeho řešení, vyloučen.

Tím, že odmítá být zformován do podoby činitele nebo funkce byrokraticky organizovaného systému (i když je tento systém organizován inteligentně), však student nepopírá společenskou nutnost úkolů a funkcí. Student tvrdí, že se bude účastnit všech aktivit, které jej ovlivňují, a že upírá komukoli právo myslet za něj, rozhodovat za něj, jednat za něj nebo jej ovládat. Tím, že bojuje za zničení institucí, které brání jeho participaci na vědomém utváření socio-ekonomického prostředí, se student prezentuje jako příklad pro všechny lidi, kteří jsou ovládáni, za něž se rozhoduje, myslí a jedná. Exemplární boj studenta je symbolizován černým praporem v jedné ruce a rudým v druhé; tento exemplární boj

⁵ „Votre lutte est la notre“, *Action*, 21. května 1968, str. 5.

⁶ „Les enfants de Marx et du 13 Mai“, *Action*, 21. května 1968, str. 1.

⁷ Daniel Cohn-Bendit v rozhovoru s Jean-Paul Sartrem, „L'imagination au pouvoir“, *Le Nouvel Observateur*, 20. května 1968, str. 5.

tak výzvou sděluje odcizeným a vykořisťovaným, aby zničili systém nadvlády, represe, odcizení a vykořisťování.

* * *

„V sobotu 11. května v šest hodin večer militanti z Akčního výboru 3. května obsadili jedno z křídel filosofické fakulty, centrum Censier. Celou noc a celé dny, které následovaly, se atmosféra podobá té z 'noci na barikádách', ne pokud jde o násilí, ale co se týče sebe-organizace, iniciativy a diskuse.“⁸ Univerzita přestává být místem „předávání kulturního dědictví“ a místem výcviku manažerů, expertů a cvičitelů, místem pro vymývání mozku vymývačům mozků.

Kapitalistická univerzita spěje ke svému konci. Bývalá univerzita, či spíše budova univerzity, se stává místem kolektivního vyjádření. První krok této transformace představuje okupace budovy. Druhým krokem je diskuse, vyjádření myšlenek, informací, formulování projektů, tvořivé sebevyjádření těch, kdo budovu obsadili. „V rozlehlých posluchárnách neustále probíhají diskuse. Účastní se jich studenti, ale také profesori, asistenti, lidé ze sousedství, středoškolští studenti i mladí dělníci.“⁹ Vyjádření je nakažlivé. Lidé, kteří nikdy předtím své názory neformulovali, kteří nikdy nemluvili před profesory a studenty, získali sebejistotu ve své schopnosti. Je to příklad ostatních, kteří mluví, analyzují, vyjadřují své myšlenky, navrhují projekty, co lidem dává sebejistotu a víru v jejich vlastní schopnosti. „Fun-gování zásobování“ například „na mítinku popisuje mladý soudruh: je mu třináct, možná čtrnáct. Organizuje, diskutuje, účastní se debat v přednáškových sálech. Byl na barikádách. Jeho jednání a jeho chování jsou jedinou odpovědí na žvasty o nezodpovědných středoškolských spracích.“¹⁰

To, o co tu začíná jít, je proces kolektivního učení; „univerzita“ se snad poprvé stává místem učení. Lidé se učí nejen z informací, myšlenek a projektů ostatních: jejich příklad je učí to, že též oni sami mají informace, kterými mohou přispět, že též oni sami jsou schopni vyjádřit své myšlenky, že také oni sami mohou iniciovat projekty. Již neexistují specialisté ani experti; dělba mezi myslitele a lidi činu, mezi studenty a pracující se bortí. Tady jsou všichni studenti. Když expert, profesor práva, říká okupantům, že okupace univerzity je ilegální, jeden student mu odpovídá, že nadále již není legální, aby expert určoval, co je ilegální, že dny, kdy právní expert lidem určoval, co mohou a nemohou dělat, skončily. Profesor může buď zůstat a připojit se k procesu kolektivního učení, nebo odejít a přidat se k policejním silám, aby znovu prosadil svoji legalitu.

V okupované univerzitě se vyjádření stává akcí; když si lidé uvědomují, že mají schopnost myslet, iniciovat, rozhodovat, uvědomí si ve skutečnosti to, že mají schopnost jednat. Okupanti univerzity si uvědomují svoji kolektivní moc: „Rozhodli jsme se stát se svými vlastními pány.“¹¹ Okupanti se již nadále neřídí rozkazy, již neposlouchají, neslouží. Vyjadřují se sami za sebe na všeobecném shromáždění a rozhodnutí shromáždění jsou vyjádřením vůle všech jeho členů. Žádná jiná rozhodnutí neplatí; žádná jiná autorita se neuznává. „Studenti a pracující, kteří bojovali na barikádách, žádné síle nedovolí, aby jim zabránila vyjadřovat se za sebe a jednat proti kapitalistické univerzitě, proti společnosti ovládané buržoazií.“¹² Toto uvědomění si své schopnosti vyjadřovat se sami za sebe, toto uvědomění si kolektivní moci je aktem de-odcizení: „Jakmile jste jednou otevřeli oči, již nebudete

⁸ „L'Occupation“, *Action*, 13. května 1968, str. 7.

⁹ „L'Occupation“, *Action*, 13. května 1968, str. 7.

¹⁰ „L'Occupation“, *Action*, 13. května 1968, str. 7.

¹¹ Leták: „Travailleurs de chez Rhône Poulenc“, Comité d'Action Ouvriers-Étudiants, Centre Censier, 14. května 1968.

¹² Leták: „Appeal general á la population“, Centre Censier de la Fac des Lettres, 11. května 1968.

klidně spát.“¹³ Lidé již nadále nejsou hříčkou vnějších sil, již nejsou objekty, náhle se stali vědomými subjekty. A jakmile jednou otevřeli oči, nechystají se je znovu zavřít: jejich pasivita a závislost je popřena, zrušena a nic jiného než síla, která zničí jejich vůli, jim pasivitu a závislost nemůže znovu vnutit.

Všeobecné shromáždění odmítá nejen bývalé pány a bývalou autoritu, ale odmítá také vytvářet nové pány a novou autoritu. Okupanti, vědomi si své moci, si ji odmítají nechat odcizit nějakou vnější silou, ať už je vnucována z venku nebo vytvářena samotným všeobecným shromážděním. Žádná vnější síla, ani univerzitní správa, ani stát, nemohou rozhodovat za okupanty univerzity a žádná síla, utvořená uvnitř, nemůže mluvit, rozhodovat, vyjednávat nebo jednat za všeobecné shromáždění. Neexistují ani vůdci, ani zastupitelé. Žádná speciální skupina, ani odboroví funkcionáři, ani „koordináční výbor“, ani „revoluční strana“ nemá moc vyjednávat, mluvit za okupanty univerzity, ani je zaprodat. A není o čem vyjednávat: okupanti převzali své životy do svých rukou: mluví za sebe, rozhodují o sobě a provozují své vlastní aktivity. Stát a kapitalistický tisk se snaží ustavit nějaké vůdce, mluvčí, zástupce, s nimiž by vyjednal vyklizení univerzity; žádní „vůdci“ však nejsou akceptováni: jejich uzurpovaná moc je nelegitimní; za nikoho nemluví. Státu, který se ocitnul před takovouto přímou demokracií, kontrolou vykonávanou zdola (kapitalistický tisk a tisk komunistických stran to nazývá „anarchií a chaosem“), tak zbývá jen jediné východisko: fyzická represe.

Uvědomění si kolektivní moci je prvním krokem k přivlastnění si společenské moci (ale také krokem jediným, jak si později ukážeme). Tím, že si dělníci a studenti uvědomili svoji kolektivní moci, začali si přisvojovat moc rozhodovat, začali se učit provozovat své sociální aktivity. Proces de-odcizení začíná: univerzita je de-institucionalizována, budova se přeměnila na místo, které provozují její okupanti. Již neexistují žádní „specialisté“ ani „zodpovědné osoby“. Za to, co se děje nebo neděje v okupované budově, je kolektivně zodpovědná komunita. Kdysi specializované společenské činnosti jsou integrovány do života všech členů komunity. Společenské úkoly se již nevykonávají ani přímým nátlakem, ani nepřímým nátlakem trhu (tj. hrozbou chudoby a strádání). To má za následek, že některé činnosti, jako kadeřnictví a manikúra, se už nevykonávají vůbec. Jiné, jako vaření, uklízení, čištění toalet – což jsou úkoly, které v systému nátlaku vykonávají lidé, kteří nemají jinou volbu – několik dní nikdo nedělal. Okupace vykazuje známky úpadku: jídlo je mizerné, místnosti špinavé, toalety nepoužitelné. Za jejich vykonávání je zodpovědné všeobecné shromáždění, což tedy znamená, že zodpovědný je každý. Formují se výbory dobrovolníků. Kuchyňský výbor zlepšuje kvalitu jídla; jídlo je zdarma, zajišťují ho výbory ze sousedství a rolníci. Ustavuje se pořadí služeb, které mají udržovat čisté toalety, doplňovat toaletní papír. Každý akční výbor uklízí svou místnost. Tyto úkoly provádějí všichni, profesori, studenti a dělníci. V tomto momentě jsou zase všichni okupanti Censier pracujícími. Pro příště již neexistují žádné práce pro vyšší třídy a pro nižší; již nejsou intelektuální ani manuální úkoly, neexistuje kvalifikovaná a nekvalifikovaná práce; existují jen společensky nutné činnosti.

Činnost, kterou hrstka okupantů považuje za nezbytnou, se stává základem pro vytvoření akčního výboru. Každá osoba je myslitelem, iniciátorem, organizátorem, pracujícím. Řada soudruhů byla během pouličních bojů policisty vážně zraněna: podlaha Censier se mění v nemocnici; doktoři a medicí pečují o pacienty; ostatní, kteří nemají zdravotnické zkušenosti, pomáhají, spolupracují a učí se. Spousta soudruhů a soudružek má malé děti. Proto se nemohou účastnit aktivit, které je zajímají:

¹³ Nápis na zdi Censier, citovaný v *Action*, 13. května 1968, str. 7.

a tak se spojí, aby vytvořili školku. Akční výbory potřebují tisknout letáky, oznámení, zprávy: seženou se rozmnožovací stroje a papír a zorganizuje se bezplatný tisk. Do Censier neustále proudí obyvatelé města – pozorovatelé a potenciální účastníci – a nemohou se v složitém společenském systému, který se v této budově začal rozvíjet, vyznat: proto se u vchodu zřídí a provozuje informační stánek, zatímco v každém patře jsou informační kanceláře, které návštěvníkům pomáhají s orientací. Mnozí militanti bydlí daleko od Censier: pro ně se zřídí noclehárna.

Censier, dříve kapitalistická univerzita, se transformoval v komplexní systém sebe-organizujících se činností a společenských vztahů. Nicméně, Censier není soběstačná Komuna odloučená od zbytku společnosti. Policie je na každodenním programu všeobecného shromáždění. Okupanti Censier si akutně uvědomují, že jejich samosprávné společenské aktivity jsou ohroženy, dokud není zničen Stát a jeho představitelé. A vědí, že jejich síla nebo dokonce i síla všech studentů a některých dělníků ke zničení násilné kapacity státu nestačí.

Jedinou silou, která může censiérské okupanty zatlačit zpět do spánku, je síla, která je fyzicky natolik silná, aby zlomila jejich vůli: policie a národní armáda takovou sílu stále ještě představují.

Prostředky násilí produkované vysoce rozvinutým průmyslem jsou stále pod kontrolou kapitalistického Státu. A censiérští okupanti si uvědomují, že moc Státu nebude zlomena, dokud kontrola těchto průmyslových činností nepřejde k výrobcům: okupanti z Censier „jsou přesvědčeni, že boj nemůže být završen bez masivní účasti pracujících“¹⁴. Ozbrojená moc Státu, moc, která popírá a vyhrožuje zničením kolektivně vytvořené moci a samosprávě manifestované v Censier, může být zničena jedinečně ozbrojenou silou společnosti. Ale dříve, než se obyvatelstvo ozbrojí, dříve než pracující převzímou kontrolu nad výrobními prostředky, si musejí uvědomit svou schopnost to uskutečnit, musejí si uvědomit svoji kolektivní moc. A toto uvědomění si kolektivní moci je právě tím, co si studenti a dělníci osvojovali po obsazení Censier a po jeho přeměně na místo kolektivního vyjádření. V důsledku toho je okupace Censier ukázkovou akcí a hlavním úkolem militantů z Censier je přenášet tento příklad dál. Kolem toho hlavního úkolu se točí veškeré samosprávné aktivity. Bývalé posluchárny se stávají dílnami nově vytvořených akčních výborů; v každé se navrhuje, diskutují a spouštějí projekty; skupiny militantů s jedním úkolem vyrážejí ven a další se zase vracejí, aby iniciovali nový.

Otázkou je, jak předávat, jak rozšiřovat uvědomění si sociální moci mimo univerzity. Každý, kdo navštívil všeobecné shromáždění a podílel se na diskusích výborů, ví, co se má dělat. Každý militant akčního výboru ví, že důvěru ve vlastní schopnosti, vědomí si vlastní moci by nemohl rozvinout, pokud by za něj mysleli, rozhodovali a jednali ostatní. Každý militant ví, že jeho akční výbor je schopný iniciovat a uskutečnit svůj projekt jedinečně proto, že je to výbor uvědomělých subjektů, nikoli výbor stoupenců, čekajících na příkazy svých „vůdců“ a „ústředních výborů“.

Censier existuje jako místo a jako příklad. Dělníci, studenti, profesori, lidé z města sem přicházejí, aby se učili, aby se vyjádřili, aby se stali uvědomělými subjekty, a připravují se sdílet tento příklad ostatním částem obyvatelstva a ostatnímu světu.

Zahraniční studenti organizují všeobecné shromáždění, aby „se připojili k boji svých francouzských soudruhů a poskytl jim naprostou podporu“. Tím, že si zahraniční studenti uvědomují, že „boj jejich francouzských soudruhů je jen aspektem boje proti kapitalistické společnosti a proti imperialismu“¹⁵,

¹⁴ Leták: „Travailleurs R.A.T.P.“, Les Comités d'Action, Censier, 15. května 1968.

¹⁵ Leták: „Assemblée General des Étudiants Étrangers“, Centre Censier, 20. května 1968.

připravují se šířit příklad do ciziny. Svou solidaritu vyjadřují a zprávy domů posílají východoevropští studenti. Studenti ze Spojených států formují Akční výbor Americké levice a „plánují zavést informační spojení s USA“¹⁶.

Ze všeho nejdůležitější je vytvoření dělnicko-studentských akčních výborů – to je ten hlavní příspěvek Censier revolučnímu hnutí. „Pracující (...) abychom zničili tento represivní systém, který nás utlačuje, musíme bojovat společně. Z tohoto důvodu bylo vytvořeno několik akčních výborů.“¹⁷ Vytvoření těchto výborů se kryje s vypuknutím divokých stávek: „Ve stylu studentských demonstrací obsadili pracující ze SUD-Aviation továrnu v Nantes.“¹⁸

Revoluční uvědomění sociální moci

Pracující ve vysoce industrializované kapitalistické společnosti náhle přestávají jednat „normálně“: zastavují práci a nejdou do „obyčejné“ stávky za materiální požadavky. Okupují své továrny a začínají mluvit o vyvlastnění.

Abychom tomuto radikálnímu rozchodu s obvyklým chováním pracujících porozuměli, musíme pochopit, že toto neobvyklé chování je v kapitalistické společnosti neustále přítomnou potencialitou. Existenci této potenciality nelze chápat s ohledem na materiální podmínky pracujících, ale jen s ohledem na strukturu společenských vztahů v kapitalistické společnosti.

Základní životní skutečností je v kapitalistické společnosti odcizení tvořivé energie. Odcizenou moc společnosti si přivlastnila třída. Moc odcizená společnosti, koncentrovaná v institucích – v kapitálu, státu, policii a vojsku – se stává mocí dominantní třídy, kterou tato třída kontroluje a utlačuje společnost. Tvůrcům moci se instituce, které je kontrolují a utlačují, zdají jako vnější/náhodné síly, jako síly přírody, neměnné a nezměnitelné.

Odcizení tvořivé moci a její přivlastnění si se děje prostřednictvím aktu směny.

Výrobce prodává svoji práci, kapitalista práci kupuje. Výměnou za svou práci dostává výrobce mzdu, a to v podobě peněz, za něž si nakupuje spotřební zboží. Nákup a prodej práce v kapitalistické společnosti redukuje práci na věc, na zboží, na něco, co se může prodat a koupit. Jakmile se práce jednou kapitalistovi prodá, produkty práce mu „patří“, jsou jeho „vlastnictvím“. Tyto produkty práce zahrnují výrobní prostředky, s nimiž se zboží vyrábí, spotřební zboží, pro něž výrobce prodává svoji práci, a zbraně, kterými se kapitalistické „vlastnictví“ chrání před jeho výrobcí. Odcizené produkty práce pak získávají svůj vlastní život. Výrobní prostředky již nadále nevypadají jako produkty práce, ale jeví se jako kapitál, jako objekty a nástroje, které pocházejí od kapitalisty, jako jeho „vlastnictví“. Spotřební zboží se již nadále nejeví jako produkty práce, ale jako odměna za práci, jako vnější manifestace vzestupu, ceny a charakteru jedince. Ani zbraně se již nadále nejeví jako produkty práce, ale jako přirozené a nepostradatelné nástroje státu. A stát se již nejeví jako koncentrace odcizené moci společnosti a jeho „zákon a pořádek“ jako násilné vnucení vztahů odcizení a přivlastnění, které jeho existenci umožňují; stát a jeho represivní média jako by sloužila „vyšším“ cílům.

¹⁶ Leták: „Permanence Americaine“, Centre Censier, 17. května 1968. V tomto letáku se američtí studenti zmiňují též o tom, že jsou ochotní informovat své francouzské soudruhy o „pokusech studentů organizovat dělníky“ ve Spojených státech. Američané našli jen pár militantů akčních výborů, které to zajímalo.

¹⁷ Leták: „Travailleurs“, Comité d'Action Étudiants-Travailleurs, Censier, 16. května 1968.

¹⁸ *Le Monde*, 16. května 1968.

Dvě okolnosti aktu směny (práce za mzdu, tvořivou energii za spotřební zboží) jsou nestoudně nerovné. Jsou nerovné, jak pokud jde o kvantitu, tak i o kvalitu. Pro analýzu francouzské generální stávky je nezbytné pochopit oba typy nerovnosti a porozumět tomu, jaký je mezi nimi rozdíl. Kvantitativní nerovnost důkladně analyzovala apologetická i kritická literatura. Existuje celá oblast vědění („ekonomická věda“), která má tuto kvantitativní nerovnost maskovat. Podle této „vědy“ je každá strana směny placena podle svého „příspěvku“, kapitál je směněn za „odpovídající“ množství zisků a práce je směněna za „odpovídající“ množství mzdy. Je třeba poznamenat, že kvantitativní, které jsou směňovány, si neodpovídají, ale korespondují s historickým vztahem sil mezi kapitalistickou a dělnickou třídou, a že stávky a odbory množství zboží, kterému „odpovídá“ práce, zvýšily a zvyšují. Nicméně, cíl této „teorie“ není analytický, ale apologetický: jde jí o to maskovat skutečnost, že více je směněno za méně, že pracující produkují více zboží, než dostávají směněno za svoji práci. Tento fakt je přitom těžké maskovat: pokud by pracující dostávali všechno zboží, které vyprodukovali, neexistoval by žádný kapitál a nic by nezbylo na stát, armádu, policii a propagandu.

Navíc, tvrzení, že každý je placen podle toho, jaký je „jeho“ příspěvek (kapitalista za „svůj“ kapitál a pracující za svoji práci), prostě není pravdivé: kapitalistův „příspěvek“ spočívá z výrobních prostředků vyrobených pracujícími, takže kapitalista je placen za práci pracujících. Kapitalista absorbuje (nebo akumuluje) nadpráci (a to tu, kterou přispívá pracující, ale nedostává za ni zaplacení) čili to, co „zbylo“ poté, co jsou pracující zaplacení.

Odbory se zabývají výlučně kvantitativním vztahem mezi pracujícími a kapitalisty. Rolí odborů je snižovat stupeň vykořisťování pracujících, a to zvyšováním množství zboží, které pracující výměnou za svou práci dostávají, a občas i zvyšováním společenského bohatství, které je mezi pracující rozděleno. Odbory pracujícím pomáhají, aby toho více *měli*, nikoli aby více *byli*. Slouží ke zvyšování kvantity zboží, které pracující dostane výměnou za svoji odcizenou práci, ale neslouží ke zrušení této odcizené práce. Odbory, stejně jako ekonomové komunistických zemí a podobně jako většina socialistické literatury 20. století, se výlučně zabývají *kvantitativním* vztahem mezi pracujícími a kapitalisty.

Nicméně, při své divoké květnové stávce ve Francii stávkující své továrny neobsadili proto, aby dostali větší podíl ze zboží, které produkují. Tento cíl na stávku přilepily odbory CGT, ve snaze ji vykolejit. Květnovým revolučním tématem byl *kvalitativní* vztah mezi pracujícími a kapitalisty, nikoli vztah kvantitativní. Revoluční socialisté se přitom kvalitativním vztahem příliš nezabývali – zčásti snad proto, že kvantitativní problém je možné snadněji uchopit a ilustrovat ve statistikách, což ve společnosti, která se klaní kvantitám, platí; zčásti snad proto, že sovětské teoretiky celý problém odmítli jako „idealismus“; a zčásti také snad proto, že kapitalistické ideologie se snažily problém kooptovat a přeměnit na kvazi-náboženský liberální reformní program. Výsledkem je, že akce dělníků a studentů byla mnohem radikálnější než teorie většiny „revolučních teoretiků“ a „stratégů“.

Dva výrazy aktu směny – práce a mzdy, tvořivá energie a spotřební zboží, životní energie a neživotné věci – se liší v kvalitě, v jakosti. A budou se v ní lišit bez ohledu na to, co se děje s jejich množstvími.¹⁹

¹⁹ To vylučuje pozici prosazovanou J. M. Keynesem, podle níž postupně povedou i nepatrné kvantitativní změny ke kvalitativnímu skoku: při nepřetržitém rozvoji společenských výrobních sil může být „poměrně snadné vytvářet kapitálové zboží v takové hojnosti, že mezní efektivita kapitálu bude nulová... Při troše zamyšlení zjistíme, že výsledkem postupného mizení míry výnosnosti akumulovaného bohatství by byly obrovské sociální změny“. Jedním z hlavních sociálních důsledků bude „euthanasie rentiéra a v důsledku toho euthanasie kumulativní utlačovatelské moci kapitalisty těžít z ocenění vzácnosti kapitálu“, tj. zmizí kapitalista a zmizí kapitalismus (J. M. Keynes, *The General Theory of Employment, Interest and Money*, New York: Harcourt, Brace, 1964, str. 221 a str. 376.).

Jinými slovy, skutečnost, že pracující směňuje *práci za mzdu*, tedy dvě odlišné hodnoty, se nezmění, i když pracující dostane výměnou za svou tvořivou energii větší mzdu, více spotřebního zboží, zkrátka více věcí. V tomto aktu „směny“ není žádná „reciprocita“: pracující se odcizuje své životní energii výměnou za neživé objekty; kapitalista si přivlastňuje odcizenou práci pracujících výměnou za nic. (Aby „objektivní sociální vědci“ udrželi fikci reciprocity, budou říkat, že kapitalista si přivlastňuje produktivní energii společnosti výměnou za svou vládu; někdy to říkají eufemističtější způsobem.)

Výrobce se prodejem své práce odcizuje své produktivní energii, své aktivitě; odcizuje se tomu, co v životě dělá. Výměnou za svoji aktivitu nebo kompenzací za ztrátu svého života jí, pije, cestuje, obklopuje se neživými objekty, oddává se kresleným vtípům a intoxikuje se zprostředkovanými zkušenostmi.²⁰

Američtí sociologové se pokusili odcizení práce zredukovat na *pocit* odcizení: takto zredukováný problém se může „řešit“ v rámci kapitalistické společnosti, bez revoluce; vše, co je potřeba, je solidní propaganda a dostatečné sbory sociologů a psychologů, kteří vědí, jak pocity pracujících změnit. Nicméně, dokud existují kapitalistické vztahy, pracující bude neustále odcizován, i když se bude cítit de-odcizen. Ať už pracující je nebo není ze své práce „šťastný“, tím, že se ve své aktivitě odcizuje, stává se pasivním; tím, že se odcizuje jeho tvořivost, stává se divákem; tím, že se odcizuje jeho život, žije prostřednictvím jiných. Bez ohledu na to, zda je „šťastný“, dává tím, že se odcizuje jeho výrobní moc, tuto moc třídě, která ji využívá k tomu, aby si ho najímala, rozhodovala za něj, kontrolovala ho, manipulovala s ním, vymývala mu mozek, potlačovala ho, zabíla ho, pobavila ho a udělala ho „šťastným“.

Kvantitativní vztahy mezi pracujícími a kapitalisty mají historii. Kvantita zboží vyprodukovaná výrobcem se zvyšuje, množství zboží, které dostávají pracující, se zvětšuje - a zvyšovat se v určitých oblastech může dokonce i podíl společenského produktu, který dostali pracující, ačkoli když se podíváme na světovou ekonomiku jako celek, tak tomu tak není. Použití vědeckých poznatků v technologiích zvyšuje produktivitu práce, a tak i produktivní sílu, které kapitalistická třída velí; zvýšená kvantita zboží rozšiřuje říši, kterou kapitalisté kontrolují; konkurence v zavádění technologických inovací a také periodické krize ruší neefektivní nebo nešťastné kapitalisty, a tak umožňují centralizaci nesmírně zvětšeného kapitálu a začlenění technologicky spřízněných postupů. Centralizace kapitálu a integrace těchto postupů znamená, že spousta činností probíhá pod tou samou střešou a že se produkce stává sofistikovaným procesem koordinace a kooperace.

Kvalitativní vztah mezi pracujícími a kapitálem v rámci kapitalistické společnosti historii nemá: rodí se s kapitalismem a s kapitalismem se také ruší: je součástí stavební páteře kapitalismu. Pracující je ovládaný objekt, kapitalista je vládnoucí subjekt; pracující se odcizuje od své produktivní síly, kapitalista si ji přivlastňuje; práce pracujících vytváří produkty, kapitalista je vlastní a prodává je pracujícímu; pracující vytváří Kapitál, kapitalista ho investuje; pracující produkuje víc, než spotřebuje, vytváří přebytek; kapitalista s přebytkem disponuje, a tudíž určuje podobu prostředí pracujícího, formuje

²⁰ Často se poukazuje na to, že se odcizená práce v kapitalistické společnosti liší od otroctví a nevolnictví. Pánovy patří celá otrokova bytost, ne jen jeho pracovní síla (tedy pracovní doba); stručně řečeno, otrok se nemá čím odcizit, protože není osobou, ale objektem, kusem majetku. Na druhé straně nevolníka jeho pán nevlastní, ale přítom ani ten se svoji prací neodcizuje; je přinucen vzdát se produktů své práce a výměnou za ně nic nedostane (s výjimkou „ochrany“ od svého pána – což v praxi znamená útlak, nadvládu a často smrt). Dělník je na rozdíl od otroka „svobodný člověk“: jeho tělo patří jen jemu; on sám se stává vlastníkem své práce. Na rozdíl od nevolníka, dělník se své práci odcizuje, ale výměnou za toto odcizení něco dostává.

represivní aparát, který drží pracujících „na jeho místě“ a najímá si propagandisty, manipulátory a vychovatele, kteří pracují na tom, aby se pracujícím jeho stav „líbil“ anebo aby ho alespoň akceptoval. Tento strukturální vztah mezi pracujícím a kapitalistou je slupkou kapitalistické společnosti, je skořápkou, v níž se odehrávají kvantitativní změny.

A právě tato skořápka začala v květnu praskat. Právě tato struktura se začíná rozpadat, ne po kouskách, ale najednou. Rozvoj společenských výrobních sil, centralizace kapitálu a integrace ekonomické činnosti, růst sociálně spojených a vědecky koordinovaných výrobních procesů dělá kapitalistickou skořápkou stoupající měrou zranitelnou. Pracující, sjednoceni kapitalistou pod stejnou střechu, ochotní ke vzájemné spolupráci kvůli nutnosti práce samotné, natolik vzdělaní, aby byli schopni zvládat složité technologie, již svou situaci netolerují, již netolerují existenci kapitalisty, již netolerují odcizení své práce a její přeměnu na zboží. Vzdělaní, hrdí na svoji práci, jistí si svými schopnostmi, začínají se vyjadřovat ke skutečnosti, že jsou zredukováni na nástroje. Každý objevuje své vlastní postřehy, potvrzované postřehy ostatních. Dělníci nabývají třídní uvědomění. Získávají důvěru ve svou moc, začínají si svou kolektivní moc uvědomovat. Své uvědomění sdělují ostatním pracujícím.

Pracující začínají mít navrch; začínají se zmocňovat vlastnictví výrobních sil (dříve „kapitálu“) a s těmi to mocnými výrobními silami mohou zničit koncentrovanou moc kapitalistické třídy; Stát a jeho represivní aparát. Kapitalistická skořápka začíná praskat; vyvlastňovatelé začínají být vyvlastňováni.

To je začátek socialistické revoluce. Je to začátek celosvětové události: zničení kapitalismu jako sjednoceného světového systému; negace odcizení. Je to dobrodružství, začátek procesu společenské tvorby.

Když pracující ze Sud-Aviation obsadili svoji továrnu „ve stylu studentských demonstrací“, nevyjadřovali tím jen své sympatie se studentskými demonstranty. A když další pracující obsadili své továrny, nepožadovali více spotřebního zboží výměnou za svou odcizenou práci. Někteří pracující hluboce pochopili to, co se dělo na univerzitách. Nebyl to tradiční „sociální konflikt“ mezi „prací a vedením“. Například v automobilové továrně Renault v Cleon se „iniciativy chopilo asi 200 mladých dělníků, členů odborů (CGT a Francouzské demokratické federace práce), ale zatímco se zdálo, že jedná spon-tánně, následovali model studentů; v podniku nebyl žádný sociální konflikt“.²¹ Ve skutečnosti také odbory pochopily, že to není tradiční stávkou, že studentský příklad nemá co dělat s kvantitativním zlepšením v rámci kapitalistické společnosti a obě odborové organizace vyhlásily „své rozhodnutí nesdílet odpovědnost nad hnutím se studenty a svoji vůli nepřipustit záplavy, které by vedly k anarchii“.²²

Prvním krokem směrem k „anarchii“ byla fyzická okupace továren. Dalším krokem pracujících bylo použít továrenské dílny a dvory jako místa kolektivního vyjádření. K tomu v několika továrnách došlo. Ale jen v několika. Kontrolu nad hnutím začínají přebírat odbory. A nemají žádný zájem připustit, aby továrenské dílny „zaplavilo“ tvořivé vyjádření. Pro studenty se stává naléhavé svůj příklad přenášet. Aby toho dosáhly, musejí výbory bojovat nejen proti kapitalistické propagandě, ale také proti opozici odborů. „Nadále se již nechceme se svými požadavky spoléhat na odborové profesionály, ať už tyto požadavky jsou či nejsou politické. Chceme si vzít záležitosti, které se nás týkají, do vlastních rukou. Naše cíle se nemohou realizovat bez neustálého lidského a tvořivého kontaktu mezi

²¹ *Le Monde*, 18. května 1968, str. 3.

²² *Le Monde*, 18. května 1968, str. 3.

pracujícími a studenty“.²³

V Censier se „nepřetržitý, lidský a tvořivý kontakt mezi pracujícími a studenty“ ustavil od prvních dnů okupace; byl to základ pro zformování výborů dělníků a studentů. V noci během okupace „mladí dělníci, kteří demonstrovali v Latinské čtvrti, poprvé vstoupili do francouzské univerzity a bylo jich tam početně více než studentů. Všichni diskutují, někdy neuspořádaným způsobem, až poněkud entuziasticky, ale každý si je vědom toho, že abstraktní fráze o spolupráci mezi dělníky a studenty se dá obejít“²⁴. Dělnicko-studentská solidarita, tvořivé sebevyjádření, kolektivní učení, uvědomění si kolektivní moci, to všechno je v Censier skutečností, kterou je třeba sdělit zbytku společnosti. Tvořivé sebevyjádření a sebe-organizace v jedné budově nebo jedné továrně jsou jako stávka provedená jedním dělníkem.

Výbor dělníků a studentů se formuje pro každý velký podnik, oblast, region. Výbory zahrnují dělníky z podniku, pracující z ostatních podniků, francouzské studenty, zahraniční studenty, profesory. Na jednotlivá místa odkazují jména na dveřích bývalých tříd: Renault, Citroën, 5. distrikt, 18. distrikt. Výbory se nejmenují podle programů, politických linií nebo strategií, protože programy, linie ani strategie nemají. Jejich cílem je sdělit dělníkům, co se děje v Censier. Sebe-organizované výbory nemají „vést obyvatelstvo“ nebo „organizovat dělníky“. Vědí, že tohle jejich úkol v žádném případě není; ale vědí také, že i kdyby v tom uspěly, jejich cíle by se jim nikdy dosáhnout nepodařilo: pouze by znovu zavedly určitý vztah závislosti mezi vůdci a vedenými, hierarchickou strukturu, která byla právě tím, s čím začaly bojovat ve snaze ji zničit. Když se v Censier usadí „revoluční“ uskupení, pověsí na dveře svou jmenovku a začne „pomáhat“ akčnímu výboru militantů s problémy „politického programu“ a „strategie“, aby byli militanti schopni „vést dělníky“ mnohem efektivněji, vrazí do kanceláře „revolučního předvoje“ militanti z několika akčních výborů, nazvou experty na revoluci profesory a dokonce i policajty a dají jim ultimátum: buď se učte s námi, nebo se přidejte k autoritám venku.

Militanti z výborů chodí k továrním bránám hovořit se stávkujícími, vyměňovat si informace, komunikovat. Nechodí tam nahradit odborářské vůdce, ale stimulovat pracující, aby se sami organizovali, aby kontrolu převzali od odborových vůdců do svých rukou. „... Politictí a odboroví funkcionáři nebyli organizátory stávky. Rozhodnutí byla přijata – a musejí být nadále přijímána – samotnými stávkujícími, bez ohledu na to zda jsou či nejsou v odborech. . . “ To umožnilo, aby akční výbor militantů vyzýval ke „spojení všech stávkujících, ať jsou v odborech či nejsou, do trvalého všeobecného shromáždění. Na tomto shromáždění budou pracující svobodně určovat své akce a své cíle a budou organizovat konkrétní úkoly, jako jsou stávkové hlídky, distribuce jídla, příprava demonstrací. . . “²⁵ Akční výbor vyzývá dělníky a dělnice, aby obsazenou továrnu přeměnili na místo kolektivního vyjádření pracujících.

Pracující, kteří jsou kontaktováni militanty z Censier nebo k nimž se dostaly letáky, se vyjadřují sami, diskutují a prostřednictvím diskusí si začínají uvědomovat svoji moc. K tomu však nedochází v továrnách, ale v „osvobozené zóně“, v Censier. V důsledku toho, že pracující připustili, aby se z Censier stalo místo tvořivého vyjadřování pracujících, místo kolektivního učení, nepodařilo se jim na prostory tvořivého sebevyjádření přeměnit továrny. V Censier se dělníci osvobodili; nesvrhli kapitalistický systém. V Censier byla revoluce myšlenkou, ne jednáním.

Diskuse na censierském všeobecném shromáždění byly zapálené. Střetávaly se na nich vzájemně

²³ Leták: „Personnel d’Air-Inter et Air France“, 16. května 1968.

²⁴ „L’Occupation“, *Action*, 13. května 1968, str. 7.

²⁵ Leták: „Camarades“, Comité d’Action Travailleurs-Étudiants, Sorbonne a Censier, 20. května 1968.

protichůdné koncepce dělnické moci, socialismu a revoluce. Ale debaty byly osvobozující. Každá začínala aktuální situací okupantů Censier: přítomní rozhodovali o svých aktivitách a kontrolovali je; nedávali svou moc vůdcům, delegátům nebo zástupcům, kteří by je jejich jménem kontrolovali. To nebylo vykořisťování za jinou cenu ani jinými lidmi; to byla jiná kvalita života. A řečníci na základě této kvalitativní změny sociálních vztahů docházejí k závěrům.

„Podle mého názoru se socialismus musí definovat jako odstranění výrobních vztahů. To je zásadní bod, který nám umožňuje demaskovat všechny buržoazní a byrokratické tendence, které o sobě prohlašují, že jsou socialistické.“

Pak se odhalují dvě hlavní tendence:

- První definuje socialismus jako znárodnění výrobních prostředků a plánování. Je zřejmé, že znárodnění může změnit vlastnické vztahy, ale nemůže změnit vztahy výrobní. Dělník se ve výrobním procesu a ve všech dalších aspektech společenského života nadále podrobuje hierarchické autoritě. Tento proud reprezentuje ve Francii Francouzská komunistická strana, která navrhuje tento model socialismu jako dlouhodobý cíl. Představují ho také pro-čínské skupinky a bezpočet mikrobyrokracií, které propagují bolševismus.
- Druhý proud, složený z inteligentních sociálních demokratů... trvá na představě dělnické samosprávy, ale bez toho, aby vůbec nastolil problém svržení kapitalismu. Představují tak koncepcce spoluřízení a samosprávy, které mohou být kapitalismem lehce asimilovány, protože v kontextu současného systému povedou přinejlepším k situaci, kdy si pracující budou spravovat své vlastní vykořisťování. Tento proud ve Francii reprezentují některé anarchistické skupiny a především, v mnohem propracovanější podobě, centralistická byrokracie Sjedenocené socialistické strany (PSU), která v současné krizi získala určitý vliv skrze své prostředníky ve vedení UNEF (studentských odborech) a SNE Sup. (učitelských odborech). Patří sem, s určitými obměnami, i vedení CFDT (Francouzské demokratické federace práce).

Tyto koncepce jsou opuštěny. Nahrazuje je zobecnění toho, co se děje v Censier, především zobecnění reálné zkušenosti.

„Naše koncepce socialismu je následující:

- pracující přímo organizují a kontrolují celý výrobní proces a všechny ostatní aspekty společenského života. Orgány této organizace a kontroly nelze definovat dopředu. Můžeme jen říci, že organizaci nebude vykonávat žádná strana ani odbory... To samozřejmě zahrnuje potlačení veškeré hierarchie na všech úrovních.“²⁶

To je požadavek skoncování s kapitalismem, přivlastnění si sociální moci společností, to je požadavek, aby si pracující přivlastnili produktivní moc zcizenou kapitalisty, aby si z vrcholků hierarchií přivlastnili moc rozhodovat, to je požadavek, aby si každá přivlastnila moc myslet a jednat, kterou jim zcizili specialisté a zastupitelé.

Je poslední květnový týden. Všeobecných shromáždění v Censier a na dalších univerzitách se účastnil stále větší počet dělníků. To není žádné „uskupení“ ani „stranický předvoj“; je to masové revoluční hnutí. A v tento moment se censierským militantům zdá absurdní, že na některých univerzitách „studenti“ stále diskutují o reorganizaci a reformě univerzit.

²⁶ „Rapport d'Orientation“ (Orientační zpráva), čtená a diskutovaná na všeobecném shromáždění dělnicko-studentských akčních výborů Censieru 25. května 1968.

Censierským militantům se zdá, že „všechno je možné“. Potenciality revoluční situace jsou rozpracovávány v letáčích, na diskusích všeobecného shromáždění.

„Všechny programy a struktury tradičních dělnických organizací se rozpadly. Byla nastolena otázka moci. Nadále již nejde o to nahradit jednu vládu jinou, ani jeden režim druhým. Jde o nastolení Moci celé dělnické třídy nad celou společností; je to otázka zrušení třídní společnosti.“²⁷

Nejen ve Francii, ale v celé kapitalistické oblasti. Zničení kapitalistického státu a jeho represivního aparátu (armády a policie), síly, která chrání tok světového bohatství z „nerozvinutého“ světa do „rozvinutých“ částí a z nižších tříd k těm vyšším. Nepřítomnost režimu, vlády si rozšíření revoluce za hranice Francie vyžaduje stejně tak silně jako její rozšíření za zdi Censier. Tento názor zazněl na všeobecném shromáždění; zvedá se rozruch; je to názor, který revoluční socialisté neprezentovali od vítězství Stalinovy koncepce „socialismu v jedné zemi“.

„V Belgii, v Německu, v Itálii, v Anglii, v Holandsku, ve všech kapitalistických zemích se rozvíjejí boje, které se podobají tomu našemu nebo s ním jsou přímo solidární.“²⁸

Ekonomika je paralyzována. Všechna pracoviště jsou obsazena pracujícími. Moc kapitalistického režimu je přerušena:

„... ztratil své továrny, ztratil kontrolu nad ekonomickou aktivitou, ztratil své bohatství. Ztratil vše; zůstala mu jen moc: tu je mu třeba vzít.“²⁹

Byla nastolena otázka moci. První krk se uskutečnil: výrobci fyzicky obsadili svá pracoviště: „Všude vlaje rudý prapor dělnické třídy, nikoli prapor strany.“ Příštím krokem pracujících je, aby došlo k jejich vlastnímu vyjádření, „aby se organizovali a rozvinuli svoji obrovskou schopnost iniciativy“³⁰. V tomto bodě se vyjádření přenáší do jednání, po uvědomění si kolektivní moci následuje organizace kolektivní moci, stávka se transformuje v „aktivní stávku“. A v tomto bodě je

„násilí nevyhnutelné, dokud hrozí, že pracující ztratí vše, co dobyli, dokud represivní moc státu stále existuje... Teď musejí pracující všude organizovat svoji vlastní moc, aby onu represivní moc zničili u kořene... Vůči každé provokaci se pracující musejí připravit organizováním ozbrojených protiopatření... Musejí zničit samotný zdroj moci tím, že udělají buržoazii zbytečnou, tím, že převezmou organizaci výroby a distribuce.“³¹

„... státní aparáty, ať již buržoazní nebo byrokratické, jsou zničeny. Žádné specializované sbory (policie, armáda) již neexistují; uvolnily místo všeobecnému ozbrojení pracující populace.“³²

Kapitalismus je zničen; odcizení zlikvidováno; dobrodružství začíná: pracující obyvatelstvo organizuje své vlastní sociální aktivity; lidé vědomě tvoří své materiální a sociální podmínky.

Takovéto perspektivy se vyjadřovaly na všeobecném shromáždění Censier. Nicméně Censier nebyl místem, kde by se vyjádření mohlo přenést do sociálního jednání, kde by se uvědomělá kolektivní moc přeměnila na organizaci kolektivní moci, kde by se stávka mohla proměnit ve stávku aktivní. A když na konci května pracující z chemické továrny shromáždění řekli, že se začali ve své továrně vyjadřovat sami za sebe, každý pochopil. „Až dosud jsme se vyhýbali mluvení; ale vzali jsme si slovo, naučili jsme se mluvit – a to je nevrátne“³³ Zformovali výbor obyčejných lidí, „složený z pracujících

²⁷ Leták: „Que Faire?“ Comité d'Action Travailleurs-Étudiants, Censier, 25. května 1968.

²⁸ Leták: „De Gaulle á la Porte!“ Les Comités d'Action, 24. května 1968.

²⁹ Leták: „De Gaulle á la Porte!“ Les Comités d'Action, 24. května 1968.

³⁰ „Que Faire?“ Comité d'Action Travailleurs-Étudiants, Censier, 25. května 1968.

³¹ Leták: „Rhône-Poulenc“, Le Comité Central de Grève (Rhône Poulenc, Ústřední stávkový výbor), 28. května 1968.

³² „Rapport d'Orientation“ (Orientační zpráva), čtená a diskutovaná na všeobecném shromáždění dělnicko-studentských akčních výborů Censieru 25. května 1968.

³³ Leták: „Rhône-Poulenc“, Le Comité Central de Grève (Rhône Poulenc, Ústřední stávkový výbor), 28. května 1968.

všech sektorů. Výbor je vyjádřením vůle pracujících.“. To je to, co se mělo udělat ve všech továrnách, když stávka začala; to je to, co se bude muset udělat, když začne příští stávka. Tato perspektiva byla v minulosti, bude i v budoucnosti; neuskutečnila se; Censier sloužil jako náhražka.

Odhalení represe a propagandy

Pro komunistickou stranu je revoluce právě tak hrozbou jako pro vlastníky továrny. Strana si získala nezadatelné místo v právním řádu kapitalistické společnosti: má obrovské finanční zdroje, obrovskou volební mašinérii a kontroluje hlavní francouzské odbory. V jejím dlouhodobém politickém programu a v její strategii si získalo nezadatelné místo eventuelní parlamentní vítězství. Má neuvěřitelnou byrokratickou strukturu. Komunistická strana nemohla „vést“ dělnickou třídu k revoluci. „Waldeck-Rochet na post diktátora proletariátu“³⁴

by byl v každém případě v polovině 20. století směšný slogan. Dobyť moci pracujícími by znamenalo konec politického programu komunistické strany a její strategie parlamentního vítězství; vymazalo by stranické finanční zdroje, její volební mašinérii a její odbory. Aby komunistická strana k dobytí moci pracujícími přispěla, musela by se sama pohrbit. Ale komunistická strana je jednou z hlavních politických sil moderní kapitalistické společnosti: podobně jako ostatní instituce, i ona má zájem na své neustálé existenci. V důsledku toho strana a její odbory zmobilizovala veškerou svoji moc, zkušenosti a vědomosti ke zničení revoluce.

Aby se studentský příklad nerozšířil do dělnické třídy, mobilizovali své nástroje represe a propagandy všichni, vláda a odbory, kapitalisti i komunisti. Jedním z prvních činů vlády bylo, že nařídila policii, aby obsadila radiový vysílač (na Eiffelově věži).

Jedním z prvních činů odborů bylo, že se zmocnily úplné kontroly nad podnikovými rozhlasem v každé obsazené továrně. Jak kapitalistický, tak komunistický tisk opakoval „zprávy“ o studentech, kterým jde o testy, a o dělnících, kterým jde o zvýšení mezd, v naději, že když to budou opakovat do nekonečna, bude to nakonec i pravda.

O tom, že studenti provozovali svoje vlastní sociální aktivity, se tisk nezmiňoval. A ne snad z neznalosti nebo neinformovanosti. Například Censier byl široce otevřen veřejnosti, tisku, dokonce i policajům (samozřejmě těm v civilním oděvu; zvaní nebyli, ale přicházeli a nikdo je nezastavoval). Do Censier byli vysíláni reportéři; hledali vůdce, zodpovědné, organizační velitelství – a nenašli nic. Byli zklamáni; v Censier se nic neděje a všude je chaos a anarchie. Obyvatelstvu, které bylo závislé na příkazech od nadřízených, na instrukcích od vůdců, se fakt, že obyvatelstvo Censieru se všech nadřízených a všech vůdců zbavilo, neřekla.

Ve skutečnosti byly použity všechny techniky „informační vědě“ známé, aby se obyvatelstvo udrželo ve spánku, aby se posílila závislost na nadřízených, vůdcích, mluvčích, šéfech. Pokud vůdci neexistují, pak je třeba si je vymyslet. Tisku se podařilo instalovat Mluvčí, Zástupce, Vůdce. Obskurní byrokrati, rázní profesori, otevření militanti, ti všichni byli tiskem přetransformováni na Leniny, Maa, Che Guevary revoluce. A tak se stal Jacques Sauvegeot viceprezident studentských odborů Mluvčím studentského hnutí; Alain Geismar, bývalý sekretář učitelských odborů, Zástupcem rozhněvaných studentů a profesorů; a Daniel Cohn-Bendit vůdcem šilenců.

³⁴ Waldeck-Rochet byl jedním z hlavních představitelů Francouzské komunistické strany.

Daniel Cohn-Bendit byl favorit. Poukazovalo se na jeho německý původ, aby byli anti-Němci dobře informováni o situaci a jeho židovském původu, aby se antisemiti postavili na stráž. Pak byla celé střední třídě a většině dělnické třídy situace jasná: jejich slušní synové a dcery byli do násilných, nezodpovědných, anarchistických, protivlasteneckých demonstrací vedeni tímto malým cizím agitátorem. A pro všechny zodpovědné byla volba jasná. Byla to záležitost toho či onoho Vůdce. Komu asi tak dal přednost Francouz, zodpovědnému, byť lehce senilnímu de Gaullovi – nebo německo-židovskému anarchistovi? Komu dal přednost dělník, zodpovědným, byť lehce byrokratickým odborům – nebo německo-židovskému anarchistovi? Cirkus musel skončit; vlastníci továrny, vláda a tisk toho měli po krk; dělníci se museli vrátit do zaměstnání a studenti k testům. Svého favorizovaného Vůdce měl mít každý šanci zvolit si v nadcházejících volbách.

Hlavním cílem odborů bylo zabránit, aby se obsazené továrny přeměnily na místa, kde by se dělníci tvořivě vyjadřovali. To bylo třeba provést bez intervence policie, bylo-li to možné, protože nevhodný útok policajtů během generální stávky mohl přimět dělníky k tomu, aby sami začali organizovat svoji obranu. Odborům se to podařilo brzy poté, co stávka propukla. Odboroví funkcionáři se postavili do čela „hnutí“; usadili se u všech podnikových rozhlasů a „iniciovali“ obsazení továrny; odborová byrokracie pak přistoupila k tomu, že továrnu „obsadila“ místo dělníků. Uvnitř odbory okupované továrny se nikdo nemohl vyjádřit: odboroví funkcionáři četli do rozhlasu předem připravené proslovy publiku, složenému do značné míry z odborových delegátů. Ne všichni pracující uvnitř továrny byli z toho, jak „okupace“ probíhá, šťastní; ti, kteří z proslovů odborových funkcionářů nesoucích se z tlapkačů nadšení nebyli, netleskali a večer šli do Censier, aby analyzovali, co je třeba dělat.

Akční výbor militantů si uvědomoval, co se děje.

„Politika odborářských vůdců je zcela jasná; protože se nemohou postavit proti stávce, snaží se izolovat ty nejbojovnější dělníky uvnitř továrny, snaží se nechat stávku vyhnít, aby stávkující nakonec přijali dohodu, kterou odbory se šéfy dosáhnou. A šéfové jsou ve skutečnosti připraveni vyjednávat, dát odborům určitou moc, jako se to stalo již v jiných zemích. Když budou muset, nebudou váhat uznat lokální odbory, aby zvýšili jejich kontrolu nad dělnickými požadavky a aby je minimalizovali“³⁵.

Hlavním úkolem odborů je překazit kontakty mezi pracujícími a studenty, zabránit tomu, aby továrny zaplavilo vědomí kolektivní moci. K tomu slouží kombinace propagandy a síly. Na úrovni propagandy se pracujícím říká, že problémy studentů nemají s problémy pracujících nic společného; že studentům jde o jejich zkoušky, že chtějí moderní univerzitu, že studentský Vůdce Dany Cohn-Bendit nemá pro problémy pracujících v žádném případě pochopení – a že v důsledku toho nemůže za pracující vyjednávat, že pracující tedy vyjednávání musejí nechat na odborových funkcionářích. Na rovině síly jsou pracující uzamčeni v továrnách a ty jsou zase uzamčeny před studenty před továrnami. Ve skutečnosti však většina pracujících není uvnitř továrny; zůstávají venku, protože uvnitř se nic neděje; jsou doma, poslouchají v rádiu vládu, čtou buržoazní tisk a chtějí, aby už stávka skončila; jsou bezpečně vzdáleni od možnosti, aby si začali něco uvědomovat.

Menšina pracujících, která továrnu okupuje, je v ní uzamčena; tito pracující jsou tak izolováni od militantů akčního výboru, kteří jsou venku, a jsou vystaveni odborářským proslovům uvnitř podniku. Stávkové hlídky dosazené funkcionáři odborů a strany hrají karty a čekají na konec stávky. Militanti akčního výboru, kteří přicházejí k branám továrny, se dostávají jen k těmto stávkovým hlídkám – a

³⁵ Leták: „Camrades“, Comité d'Action Travailleurs-Étudiants, Sorbonne a Censier, 20. května 1968.

ty mají instrukce nepouštět je dovnitř, nenechat je mluvit s pracujícími a nebrat tyto „provokatéry a dobrodruhy“ vážně – a v případě, že by se kolem nich pracující srocovali, odhánět je jakýmikoli prostředky pryč.

V okupovaných továrnách tedy nikdo nic nevyjadřuje, nikdo se nic neučí; stupeň uvědomění zůstává tam, kde byl před stávkou. Pracujícím jejich „mluvčí“ říkají, že to, co chtějí, jsou vyšší mzdy a lepší pracovní podmínky – a že jediný, kdo to za ně může vyjednat, jsou odbory. Celá stávka se tak redukuje na problém kvantitativního zlepšení a materiálních výtěžků v rámci kapitalistické společnosti. Pracující, které stávkové hlídky uzamknuly v továrně, za něž mluví odboroví funkcionáři a kterým podnikový rozhlas a buržoazní tisk tvrdí, že militanti venku jsou anarchističtí provokatéři, kteří následují nezodpovědného Vůdce, začínají být čím dál tím více závislími. Zatímco jsou připoutáni ke kontextu, v němž je veškerá jejich moc odcizena, nahlížejí pracující na své možnosti z pozice bezmocnosti – a z takové pozice není nic možné a nic se nedá naučit.

Když například rolníci kontaktovali Censier a nabídli kuřata za režijní cenu a když jiní rolníci nabídli brambory zdarma, zavládne mezi militanty z akčního výboru vzrušení: to je začátek aktivní stávky. Je třeba sehnat nákladní auta, aby se stávkujícím dovezlo jídlo. Odborové hlídky u bran továrny se o to nezajímají. K tomu, aby stávkující použili jedno z nákladních aut, nedal šéf svolení – a krom toho, odborová kantýna nakupuje jídlo zavedenou cestou! Odboroví funkcionáři vyslechnou návrh. Jako malí obchodníci kalkulují, kolik to přinese do odborové pokladny. Pak souhlasí – „Dobrá koupě!“ – a pošlou pro jídlo odborářský náklad'ák. Žádné jiné společenské vztahy než kapitalistické si komunističtí funkcionáři a komunistický stávkový výbor nedokáží představit.

Okupované továrny tedy nejsou přeměněny na místa vyjádření a učení; nevytvářejí se všeobecná shromáždění; pracující si nezačínají uvědomovat svoji kolektivní sílu a nepřisvojují si společenské výrobní síly. Přisvojení si sociální moci pracujícím obyvatelstvem by znamenalo transformaci celé společnosti v místo kolektivního vyjádření, v místo aktivní, vědomé, de-odcizené tvorby. Taková anarchie je odvrácena. S blížícím se koncem stávky se v jedné továrně za druhou formují výbory obyčejných pracujících. Pracující v těchto výborech si naléhavě uvědomují, jakých prostředků bylo tentokrát použito k tomu, aby se situaci, kdy by si pracující přisvojili sociální moc, zabránilo.

Jakmile se továrny dostaly z pod kontroly pracujících pod kontrolu odborů, policie útočí na univerzity. Aby se ospravedlnila represe, je třeba najít obětní beránky. Za ty jsou vybrány revoluční skupinky, avantgardy, jejichž důležitost během vrcholu krize upadala. Revoluční uskupení jsou postavena mimo zákon, několik jejich členů je uvězněno. A právě tady revoluční avantgardy získávají svoji ztracenou důležitost. Jejich roli předvoje stvrdil kapitalistický Stát a denně ji potvrzuje buržoazní tisk. Zakázaní revolucionáři se vracejí do Censier.

Tentokrát nejsou vyhnáni. Každý s nimi sympatizuje. Pořádají se mítinky na protest proti jejich záka-zu. Plánují se demonstrace na protest proti uvěznění soudruhů. Za revolucionáři přicházejí policajti. U vstupu do Censier je umístěna hlídka – poprvé od začátku okupace. Revoluční skupinky bojují o svoji záchranu: tentokrát se organizují. Do Censier se zavádí zuřivá atmosféra a prvky paranoie.

Censier se mění. Militanti akčního výboru shledávají, že se na ně pohlíží stejným způsobem, jakým pohlížejí profesori na studenty. Militanti jsou pojmenováváni, tříděni. Znovu jsou podřízeni: jsou politicky nezformovaní, jsou nevytvarovaným těstem. Jsou surovinou, kterou je třeba koordinovat, organizovat, vést.

V tento moment výbory studentů a pracujících Censier opouštějí. Všeobecné shromáždění akčních výborů pracujících a studentů mění své jméno: stává se Mezipodnikovým výborem. Ted' se skládá hlavně z pracujících z různých podniků; stává se příležitostí pro výměnu zkušeností členů z různých, nově vytvořených výborů obyčejných pracujících. Již se neschází denně, ale jednou týdně. Některé jednotlivé tovární výbory, jako třeba výbor Citroënu, nadále existují nezávisle. Pracující se stále vyjadřují sami za sebe, učí se, iniciují a jednájí v rámci akčních výborů. Ale tyto výbory již nejsou místem pro sebevyjádření všech pracujících; jsou odstraněny z továren a z univerzit. Jsou skupinami lidí. Nemají ani strategii, ani politický program. Mají perspektivu. A vědí, co jim bylo způsobeno, jak a kým.

Typ „levice“, který popisovala propagandou, zrodila sama represe: právě ona dala vzniknout „levici“ složené z tajných společností, pronásledovaných předvojí, tragických vůdců a studentů, kterým jde o studentské problémy.

V momentu, kdy generální stávka skončila, kdy výbory pracujících a studentů zmizely, je Censier poprvé od své okupace „zorganizovaný“: to vyžaduje vnitřní hierarchii. Frustrovaní revolucionáři z předvoje, kteří během krize nebyli schopni vést, organizovat, plánovat, ted' do Censier přinášejí svůj talent. Staví se do čela Ústředního výboru okupace. Formují Ústřední koordináční výbor, který patřičným skupinám spořádaně přiděluje místnosti. Vysvětlují, že „anarchisté“ jsou ted' pryč; že myšlenky „anarchistů“ korespondovaly s „počátečními stádii boje“ a že ted' si „boj“ vyžaduje centralizaci, koordinaci, vedení. Přidělují další místnosti novým skupinám – ted' výborům – složeným výhradně ze studentů. A předsedají komisím o reorganizaci univerzit a přeměně kurzů.

Poprvé od jeho obsazení přicházejí do Censier „studentské problémy“. A po nich i policie. Když budovu Censier obsazuje, nikdo se ji nesnaží bránit: není co bránit; Censier se ted' skládá ze studentské „masy“, které jde o reorganizaci univerzity, a z „předvoje“, kterému jde o to, aby se udržel v Ústředním výboru. A téhle prázdné skořápky se zmocnila policie.

F Perlman

II. část

Zhodnocení a kritika

Limity eskalace

Proč jsme se účastnili akčních výborů dělníků a studentů? Co jsme si mysleli, že se stane, když začala generální stávka? Na základě čeho jsme přemýšleli?

Studenti přestali akceptovat stát a akademické autority na univerzitě. Univerzity, pravidelně kontrolovány a řízeny státem, byly transformovány ve „společenské“ instituce, v nichž studenti určovali, co se má dělat, o čem se má diskutovat, kdo má rozhodovat a určovat pravidla.

Na řadě všeobecných shromážděních lidé vyjadřovali vědomí toho, že pokud mají univerzity zůstat v rukou těch, kteří se tam setkávají, musejí pracující převzít kontrolu továren. Ve skutečnosti šli lidé dělníkům do továren říci: „Převzali jsme kontrolu univerzit. Aby to tak zůstalo trvale, vy musíte převzít kontrolu továren.“ Někteří dělníci začali nezávisle „napodobovat“ studentské hnutí. Například v Renaultu začala stávka dříve, než tam přišli „studenti“. Podobně tomu bylo i v Sud-Aviation. V několika dalších továrnách začali mladí dělníci, kteří se přidali ke studentům na barikádách, následovat „příkladu“ univerzit a vyzývali ke stávkám a ke konečnému převzetí továren jejich dělníky.

Tady je třeba udělat první kritiku. Ve skutečnosti jsme nepochopili plný význam „modelu“ okupace univerzit a v důsledku toho naše perspektiva „všeobecných shromáždění v továrnách“ neměla ty výchozí body, které jsme si mysleli, že má.

Na univerzitách došlo k tomu, že studenti, dělníci a ostatní převzali státní budovy a přisvojili si moc, kterou dříve třímal stát. Univerzitu však „nezreorganizovali“ ani „nerestrukturalizovali“; nenahradili státem provozovanou univerzitu univerzitou „provozovanou studenty“; nereformovali kapitalistickou univerzitu. Okupace neustavila „studentskou moc“ na univerzitách; studenti nezměnili ani nejmenovali novou správu, tentokrát studentskou byrokracii, která by univerzitu provozovala namísto byrokracie státní. Tradiční studentskou byrokracii, studentské odbory (UNEF), ve skutečnosti okupanti odmítli.

Co je ale ještě důležitější, „studenti“ univerzity „nepřevzali“. Na Sorbonně, v Censier, v Nanterre a kdekoli jinde byly univerzity prohlášeny společenským vlastnictvím; obsazené budovy se staly bývalými univerzitami. Byly otevřeny celé společnosti – studentům, učitelům, pracujícím – každému, kdo chtěl přijít. Tyto bývalé univerzity navíc provozovali ti, kdo je obsadili, ať už to byli studenti, dělníci nebo lidé z města. V Censier nebyla většina okupantů „studenty“. Toto zespolečenštění doprovázelo zhroucení dělby práce, dělby na „intelektuály“ a „dělníky“. Jinými slovy, okupace představovala zrušení univerzit jako specializovaných institucí určených výhradně pro speciální vrstvu společnosti (pro studenty). Bývalé univerzity se staly zespolečenštěnými, veřejnými a otevřenými všem.

Všeobecná shromáždění na univerzitách byly příkladem sebeorganizace lidí uvnitř určité budovy, bez ohledu na jejich předchozí specializaci. Nebyly příkladem toho, že by si studenti sami organizovali

„své vlastní“ záležitosti.

Tak daleko „eskalace“ došla. Když šli lidé, kteří organizovali své aktivity uvnitř obsazených univerzit, k „dělníkům“, ať už na barikády nebo do továren, a když jim řekli „VY byste měli převzít VAŠE továrny“, ukázali naprostý nedostatek vědomí o své vlastní činnosti na bývalých univerzitách.

Lidé, kteří je obsadili, zrušili v bývalých univerzitách svým jednáním v každodenní praxi dělbu na „studenty“ a „pracující“: již neexistovaly speciální „úkoly pro studenty“ a „úkoly pro dělníky“. Jednání bylo dál než uvědomění. Tím, že šli lidé k „dělníkům“, považovali je za specializovaný sektor společnosti – a akceptovali tak dělbu práce.

Eskalace zašla až k formování všeobecných shromáždění částí populace uvnitř univerzit. Okupanti organizovali své vlastní aktivity.

Nicméně, lidé, kteří „zspolečenštili“ univerzity, nepovažovali továrny za SPOLEČENSKÉ výrobní prostředky; nepochopili, že tyto továrny nebyly vytvořeny pracujícími, kteří v nich byli zaměstnaní, nýbrž celými generacemi pracujících. Všimli si jen toho, co bylo viditelné na povrchu: že kapitalisté na rozdíl od pracujících nevyrobí. Ale to je iluze. Například Renault není v žádném slova smyslu „produktem“ pracujících, zaměstnaných v Renaultu; je produktem generací lidí (a ne pouze ve Francii) zahrnující horníky, strojaře, producenty potravin, vědecké pracovníky, inženýry. Myslet si, že automobilka Renault „patří“ těm lidem, kteří v ní dnes pracují, je iluze. A tuto fikci přitom akceptovali lidé, kteří v obsazených univerzitách odmítli specializaci a „vlastnictví“.

„Revolucionáři“, kteří transformovali univerzity na veřejná místa, čímž přestaly být něčím vlastnickým, si neuvědomovali SPOLEČENSKÝ charakter továren. To, co napadali, byl „subjekt“, který vlastnictví kontroloval, napadali „vlastníka“. Představa „revolucionářů“ spočívala v tom, že „místo státních byrokratů by měli továrny Renaultu provozovat dělníci z těchto továren; místo kapitalistických vlastníků Citroënu by měli továrny Citroënu provozovat dělníci z Citroënu“. Jinými slovy, soukromé a státní vlastnictví se mělo transformovat ve vlastnictví skupinové: Citroën se měl stát majetkem zaměstnanců Citroënu. A protože tato „korporace“ pracujících neexistuje ve vzduchoprázdnu, musí ustavit mašinérii, která by se vztahovala k ostatním, „vnějším“ korporacím pracujících. V důsledku toho musejí vytvořit administrativu, byrokracii, která pracující určité továrny „zastupuje“. Jeden prvek této korporativistické koncepce byl ovlivněn „modelem“ okupovaných univerzit. Právě tak jako bylo na okupovaných univerzitách odmítnuto, aby se studentské odbory staly jejich „mluvčími“, tak spojení pracujících odmítli tradiční odbory (CGT): „Pracující by neměli být zastupováni CGT; měli by se zastupovat sami“, a to jmenovitě novou, demokraticky zvolenou byrokracií.

Továrny tedy neměly být zspolečenštny dokonce ani v perspektivách lidí, okupujících univerzity. „Všeobecná shromáždění“ uvnitř továren tudíž neměla stejný význam jako na univerzitách. Továrny se staly skupinovým vlastnictvím, jako třeba podniky v Jugoslávii. Takové podniky ale nejsou pod společenskou kontrolou; provozují je byrokracie žijící uvnitř každého podniku.

Bojem s gaullistickou policií v ulicích lidé napadali legitimitu této moci nad svými životy. Obsazením budovy – jako v případě Censier – napadali legitimitu byrokratů, kteří tyto „veřejné instituce“ kontrolovali. Lidé obsadili Censier bez ohledu na to, zda v něm byli či nebyli studenti; nikdo nejednal tak, jakoby Censier „patřil“ studentům, kteří byli vedeni v seznamech univerzit. Ale stejná logika se již neaplikovala na továrny. Lidé nešli do Renaultu nebo Citroënu a neřekli: „Tohle nepatří kapitalistům, ani státu a dokonce ani CGT! Tím spíše to nepatří nové byrokracii, kterou někdo možná ustaví. Patří

to lidem, včetně nás. Renault je náš. A my jsme si přišli. Nejdříve chceme vidět, co to obnáší, a pak uvidíme, co s tím.“

V květnu bylo určitě možné, aby deset tisíc lidí přišlo k Renaultu a obsadilo ho. Svou „solidaritu“ s pracujícími z Renaultu demonstrovalo a z centra Paříže k továrně Renaultu v Billancourt pochodovalo ve skutečnosti víc než deset tisíc lidí. Ale převládal názor, že o tom, co se bude dít uvnitř továrny, musejí rozhodovat pracující, kteří jsou v továrně zaměstnaní. Demonstranti akceptovali tu nejdůležitější normalitu kapitalistického života: akceptovali vlastnictví a chtěli jen nového vlastníka.

(Několik pracujících z chemické továrny přišlo do Censier, aby do podniku „cizí lidi“ pozvali. Pozvání však v nic nevyšlo a bylo dokonce odmítnuto „revolučními“ argumenty ve stylu „Tím bychom jenom nahrazovali pracující.“)

Myšlenka, že „výrobní prostředky patří pracujícím“ byla přeložena tak, že pracující vlastní určitou továrnu, v níž pracují. To je nesmírná vulgarizace. Taková interpretace by znamenala, že určitá aktivita, ke které námezdní systém určitého jedince odsoudil, je aktivitou, ke které bude odsouzen i poté, až se společnost transformuje. Co když chce někdo, kdo pracuje v automobilce, malovat, farmařit, létat nebo bádát, spíše než vyrábět auta u montážní linky? Revoluce bude znamenat, že se pracující porozhlédnou po celé společnosti – a je nejisté, zda se jich vrátí do automobilky, v níž je kapitalismus odsoudil pracovat, mnoho.

„Myšlenka“ dělnických rad nutně neznamená, že pracující budou svázáni po celý život s určitou továrnou v tom smyslu, že dělníci „patří“ továrně, která „patří“ jim. Tato myšlenka předpokládá jen to, že společenskou výrobu budou spravovat všichni pracující. Nicméně v květnu a červnu k žádným akcím v tomto směru nedošlo; prohlášení adresovaná pracujícím výslovně říkala: „Pracující, vytvářejte všeobecná shromáždění ve SVÝCH továrnách; vytvářejte ve SVÝCH továrnách dělnické rady“, což je automatická transplantace jugoslávského modelu.

Studentské hnutí bylo nasyceno historickými příklady „dělnických rad“ z Ruska, Německa, Španělska, Maďarska a Jugoslávie. Taktika, kterou mohou pracující v jedné továrně efektivně čelit místní byrokracii, se přeměnila v „revoluční program“. „Dělnické rady“ měly být vytvořeny uvnitř továren samotnými dělníky, stejně jako byla okupace univerzit provedena studenty.

Nicméně 15. května se stalo to, že vypukla „divoká stávka“, tedy událost, která stojí na hranici aktivity odehrávající se v kapitalistické společnosti. Kvůli neschopnosti revolučního hnutí „eskalovat“ nebo zaplavit továrny degenerovala do stávky byrokratické. Militanti neměli perspektivu, jak se z divoké stávky, ze vzpoury proti autoritě dostat k osvobození každodenního života. Během pár dnů začala stávku kontrolovat odborová byrokracie a v tomto slova smyslu to nebyla ani úspěšná divoká stávka. Tento chybějící krok mezi studentským bojem a generální stávkou efektivně uzavřel cestu eskalaci: studentské hnutí se „nevystupňovalo“ do hnutí uvnitř továren.

Po vypuknutí stávky možnosti eskalace, možnosti dalšího kroku směrem k transformaci každodenního života snad stále zůstávaly. Lidé stále bojovali. S deseti milióny lidmi ve stávce a desítkami tisíc každý den v ulicích mohla eskalace nabrat podobu systematického pokusu zničit státní aparát. Tato orientace hnutí byla proti-státní; stát provozoval univerzity a jeho moc byla zrušena. „Eskalace“ trvala až do 10. května. Studenti sdělovali v ulicích své záměry ostatním studentům. A jejich záměry byly specifické. Pak se 10. května rozhodli vzít si univerzity zpět. Měli podporu většiny studentů, mladých dělníků, kteří se k nim v ulicích připojili, a lidí ze sousedství (v Latinské čtvrti). Nicméně po 10. kvě-

nu série malých demonstrací „reprodukuje“ demonstrace a boje z 10. května a nadále již nevytváří „eskalaci“ boje. Těchto akcí se účastní tisíce lidí; neustále probíhají střety s policií. Ale již neexistuje odhodlání převzít kontrolu nad základními činnostmi.

Státní moc se například v období mezi 16. a 20. květnem neodvažovala použít k zajištění vysílání svou armádu nebo policii: k tomu, aby do celé Francie vysílala zprávy o tom, co se děje, používala státní moc jen malé skupiny policistů na ochranu. Stát vysílal své „zprávy“ z věže, kterou hlídalo jen pár policistů. Každý ve Francii věděl, že vysílá lži (jako třeba tu, podle níž dělníci stávkují kvůli odborovým požadavkům a studenti jsou nervózní ze zkoušek).

Lidé na univerzitách i v ulicích, stejně jako stávkující dělníci, skutečně potřebovali komunikovat se zbytkem obyvatelstva, třeba jen popsat, co udělali a co dělají. V této situaci, kde hrál „poměr sil“ ve prospěch obyvatelstva a nikoli státu, kdy si „revolucionáři“ mysleli, že již vyhráli a vláda si zase myslela, že se již zhroutila – v této situaci, mezi 16. a 20. květnem, přitom vše, co se proti nedostatku informací podniklo, bylo to, že lidé si šuškali na ulicích a někteří vágně říkali, že „bychom měli převzít kontrolu nad národním rozhlasem“.

Skupinka minibyrokratů, kteří viděli svoji šanci na zorganizování „Revoluční strany“, svolala na 22. května mítink „oficiálních delegátů“ všech akčních výborů, který měl naplánovat další „obrovskou“ demonstraci. Povaha demonstrace však byla ve skutečnosti naplánována již před mítinkem; delegáti byli shromážděni proto, aby pomohli byrokratům vymyslet „slogany“. A rozhodlo se, že 24. května se před budovou rozhlasu odehraje další ukázka síly; také se rozhodlo, že jediný rozdíl mezi touto demonstrací a těmi předchozími bude ve sloganech. Ale nadále již nebyla potřeba ukázat těm u moci, že „jsme silní“. Jinými slovy, nešlo o transformaci reality, o transformaci aktivit každodenního života; šlo o transformaci sloganů (a to jmenovitě slov... a konec konců, pokud by se slova „chytla“, měly by se myšlenky v hlavách lidí transformovat). Do něčeho tak avanturistického, jako je obsazení rozhlasu částmi obyvatelstva, které byly z rádia krmeny ideologickou represí, se minibyrokрати rozhodli nezapojovat. „Budeme přecísleni a zastřeleni,“ usuzovali minibyrokрати, kteří si zvykli uvažovat v rámci dvacetičlenných či početně ještě menších „revolučních uskupení“ konfrontujících policii celé Francie – a stejně uvažovali i v květnu. Jiným „nápadem“ bylo: „Nemůžeme ochránit všechny lidi před policií“, což odhalovalo způsob, jakým tito „vůdci“ uvažují o „svých ovečkách“. Jediné, co minibyrokрати zajímalo, bylo dohlížet na demonstranty tak, že se dali do „služby pořádku“, udržovali lidi na chodnicích nebo v ulicích a říkali lidem, co mají dělat – a tím je rozprášili. Tak byla v květnu cesta k potenciální eskalaci uzavřena.

Sebe-organizace na všeobecných shromážděních

Všeobecná shromáždění fungovala na Sorbonně a v Censier, jen když se lidé, kteří budovy obsadili, sešli, aby plánovali novou akci, nebo když se sešli, aby organizovali vlastní praktické aktivity. Nebyla-li konkrétní akce navržena, mělo všeobecné shromáždění tendenci upadat.

Například na Sorbonně byly velice důležité intervence Hnutí 22. března. Militanti z Hnutí oznámili, co mají v úmyslu dělat, a lidé se sešli na všeobecném shromáždění, aby plánovali své akce se znalostí toho, že v určitý den dojde na určitém místě ke konkrétní akci. Militanti se neustanovili (ani se nenechali zvolit) žádnými byrokraty nebo mluvčími všeobecných shromáždění; pokračovali v boji za

své osvobození a komukoli odmítali uznat právo projevy jejich osvobození definovat nebo omezovat, ať už by to byla státní byrokracie nebo byrokracie „revoluční“, sestávající ze zvolených „zastupitelů“ všeobecného shromáždění. Když militanti z Hnutí 22. března abdikovali na svoji svobodu, když umožnili samozvaným předsedům všeobecného shromáždění, aby jejich akce vymezovali, jako v případě plánovacích schůzí k demonstraci na 24. května, nebylo výsledkem ničím osvobození, ale spíše omezení celého hnutí.

Militanti z Hnutí 22. března nebyli jen lidé, kteří konfrontovali všeobecná shromáždění volbou – buď se k akcím přidat, nebo jim oponovat. Jednotlivci si osobovali právo přerušovat diskuse všeobecného shromáždění, aby popsali akce, do nichž se zapojili, aby hledali podporu. Výzvou „Co opravdu DĚLÁTE pro to, abyste se osvobodili?“ konfrontovali pasivní „sympatizanty“ a „revoluční diváky“.

Toto právo intervenovat, které se garantovalo univerzálně, bylo často zneužíváno. Na všeobecném shromáždění se tak popisovaly všechny typy a odrůdy malých akcíček, nejen akce, které měly význam a možnost změnit situaci a společenskou sílu lidí připravených jednat.

Když nedocházelo k žádným kolektivním akcím, které by měly význam pro transformaci společenské situace, ztrácelo všeobecné shromáždění svůj charakter sebe-organizované aktivity a často degenerovalo v publikum diváků znuřených machinacemi byrokratů nahoře. Tato degenerace se často vysvětlovala jako strukturální nedostatek všeobecných shromáždění; efektivními strukturami byly údajně akční výbory. Nicméně akční výbory byly nedílnou součástí všeobecných shromáždění. Shromáždění jako velká seskupení lidí akce sama neprováděla; ty prováděly menší skupiny, kteří organizovali a plánovali projekty, které shromáždění vybralo a vymezilo. Akční výbory nepředstavovaly novou „sociální strukturu“, která by měla být „formou budoucí společnosti“. Druhou funkcí akčních výborů bylo umožnit přímou komunikaci, vývoj nápadů a perspektiv, definování konkrétních úkolů, tedy to, co nebylo možné ve velkém seskupení lidí. Nicméně, když se akční výbory „institucionalizovaly“, když svou činnost již nesituovaly do kontextu všeobecného shromáždění, které je vytvořilo a když členové akčních výborů začali přemýšlet o svých akčních výborech jako o instituci, jejíž význam se vysvětloval v souvislosti se záhadným „revolučním hnutím“, ztratila činnost akčních výborů svůj kontext. V důsledku toho byla degenerace všeobecných shromáždění ve skutečnosti pouze odrazem degenerace akčních výborů: ne proto, že tam byli byrokrati a militanti akčních výborů nemohli říci na všeobecném shromáždění nic důležitého, ale především proto, že militanti přestali říkat cokoli důležitého tam, kde byli byrokrati.

Jednou ze skupin, která přestávala dělat jakékoli podstatné akce, které by prezentovala všeobecnému shromáždění v Censier, byl akční výbor Citroënu. Tento výbor se, podobně jako ostatní, nebyl schopen zapojit do akce, která by byla pro všechny lidi na všeobecném shromáždění otevřeně osvobozující. Výbor popsal „kontakty“ se zahraničními dělníky, pokusy vytvořit místa pro volné diskuse uvnitř továren, snahy povzbudit dělníky k tomu, aby převzali nákladní auta pro dopravu nasbíraných potravin, které byli rolníci ochotní distribuovat zdarma. Nicméně lidé z výboru například nešli do továrny a neřekli „Víme, kde je jídlo, a potřebujeme nějaké nákladní auta z továrny“ ani nešli na všeobecné shromáždění a nenavrhli „Půjďme si do továrny pro nákladní auta a potřebujeme padesát lidí, aby nám pomohli“.

Přítomný výbor nadále existoval a „fungoval“. Co jsme během měsíce od vypuknutí stávkou opravdu dělali a co jsme si mysleli, že budeme dělat? Dali jsme se do pohybu proto, že „jsme měli rádi dělníky“?

Jedním z důvodů, proč jsme šli do továren, bylo, že jsme se považovali jen za fyzickou sílu, která mohla dělníkům pomoci v převzetí továren. Iniciativa se ale nechala na „dělnících“, a protože se dělníci neosvobodili od odborové byrokracie, zůstala iniciativa v rukou odborových byrokratů. V důsledku toho militanti z akčních výborů šli jako „fyzická síla“ do továrních bran pomáhat CGT. První leták výboru Citroënu to potvrzuje: „Pracující, podporujeme váš politický boj a vaše odborová práva... vaše požadavky... Ať žijí politické a odborové svobody.“ Tato prohlášení mohou mít v situaci, kde existují jedny dominantní odbory, jen jediný význam: mohou znamenat jediné „Ať žije CGT“, bez ohledu na iluze lidí, kteří leták napsali. Logika, která se za tím skrývala, byla asi následující: „Není nutné urážet dělníky tím, že budeme napadat jejich odbory, které akceptují.“ Nicméně tatáž logika by se dala dovést k tvrzení „Neměli bychom urážet dělníky tím, že budeme napadat kapitalistickou společnost, kterou také akceptují.“

Byla to reformistická strategie bez jakýchkoli prvků, které by tento reformismus přesahovaly. Tato strategie nebyla ničím jiným než podporou divoké stávk. A když stávku začaly kontrolovat odbory, výbory militantů podporovaly tradiční, byrokratickou odborovou stávku.

Sebe-organizace v akčních výborech

Jaký typ uvědomění militanta akčních výborů k této reformistické strategii přivedl?

Všeobecně řečeno, je to uvědomění, které jen akceptuje obrovskou většinu návyků a konvencí kapitalistického každodenního života; vědomí, které akceptuje byrokratickou organizaci, soukromé vlastnictví, zastoupení pracujících odbory, separaci pracujících, pokud jde o jednotlivé úkoly a o postavení ve společnosti. Zkrátka, je to vědomí, které akceptuje kapitalistickou společnost. V tomto rámci se militanti „pohybují“. „Podnikají“ akce, ale mimo Censier již to, co dělají uvnitř Censier, neaplikují. V něm jsou sebeorganizováni, ale přitom stále akceptují kapitalistickou společnost. (Ne tak důležitým příkladem toho je, že „revolucionáři“, kteří si myslí, že bojují za zrušení kapitalistické společnosti jednou a provždy, nepoužívají příjmení, protože se bojí represe, která přijde, jakmile bude nastolena „stabilita“.) Chtějí se účastnit jakékoli akce, která probíhá: podporují stávkující za vyšší mzdy, podporují požadavky pracujících o větší práva pro odborové byrokraty, podporují lidi, kteří stávkují za „autonomní národní rozhlasovou stanici“, a to přesto, že to je v rozporu s „ideami“, které zastávají.

Samozřejmě existovalo několik typů akčních výborů: některé byly stejně tak reformistické jako komunistická strana a odbory; jiné se snažily vymezit „revoluční strategii“ tím, že procházely reformistickými „přechodovými fázemi“. Někteří militanti akčních výborů projektovali sebeorganizaci univerzit do továren, projektovali však spíše korporativistickou než společenskou sebeorganizaci. Tato korporativistická sebeorganizace v továrnách působila na dva typy: na antikomunisty a liberály a také na anarchistické komunisty. Pro antikomunisty sebeorganizace v každé továrně znamenala, že by pracující organizovali v každé továrně separátní odbory a vyhodili by CGT. „Radikálové“ tuto perspektivu nijak otevřeně nenapadali a to především z toho důvodu, že se na pracující obraceli ještě méně než na byrokraty ze CGT. Pracující jsou samozřejmě mnohem silnější s CGT, než by byli v odborech separovaných do každé továrny. Členové CGT tak vlastně celkem rozumně odmítali perspektivu, která neslibovala nic jiného než fragmentaci uvnitř kapitalistické společnosti. „Autonomní“ organizace pracujících by při prodeji pracovní síly nahradily národní odbory, a to především ve vyjednávání s ka-

pitalistickými nebo státními vlastníky, a tyto „autonomní“ organizace by samozřejmě měly menší sílu než národní odbory.

Jak pak vypadalo „jednání“ akčních výborů poté, co propukla stávka? „V něčem pokračovaly.“ „Pokračovaly v boji.“ Militanti promarnili čas a energii. Proč? Jenom pro to, že nikdo nemusel nic dělat? Že přátelé chodili navštěvovat přátele a „intelektuálové“ chodili „hovořit k pracujícím“? Například výbor Citroënu se nadále setkával každý den. Několik dnů se strávilo diskusemi nad článkem, kteří napsali jeho dva členové; jindy zase nějaký dělník napsal reformistický leták; při jiné příležitosti došlo ke střetu s fašisty před továrnou. Lidé byli neustále zaneprázdnění. Ale ubírali se správným směrem? Měli strategii, perspektivu?

Někteří z nás perspektivy měli. Ale nebyli jsme schopní rozpoznat akce, které by vedly odtud, kde jsme byli, tam, kam jsme se chtěli dostat. Vyzývali jsem k vytvoření „všeobecného shromáždění pracujících“, k „obraně továren pracujícími“. Ale naše akce k těmto událostem nevedly ani je nepodněcovaly. Panovalo očekávání (nebo naděje), že tyto věci vyvolá někdo jiný, někde jinde. Kdyby to „někdo“ udělal, byla by tam sebeobrana, eskalace apod. Naše „perspektivy“ se zakládaly na událostech, k nimž ve skutečnosti nedošlo. „Pracující“ si tyto perspektivy měli nějak uvědomit sami – a to přesto, že lidé, kteří perspektivy měli, uvnitř továren nebyli. Lidé z akčních výborů nešli do továren vyzvat pracující, aby zformovali všeobecné shromáždění všech přítomných, tak jak to udělali v Censier. Řekli pracujícím, aby to řekli oni. A mezi nimi nebyly žádné podstatné složky, které by to udělaly. Kdyby ta či ona skupina pracujících takové všeobecné shromáždění zformovala, znamenalo by to, že by tito pracující byli mnohem „radikálnější“ než militanti z Censier, kteří nebyli schopní převést slova v praktické jednání. Ale továrny plné pracujících, kteří by byli „radikálnější“ než lidé v Censier, by samozřejmě poskytly takovým perspektivám základy. Kdyby skupina pracujících pozvala obyvatele, aby svobodně používali techniku, aby si vzali domů auta a stroje, to by samozřejmě vedlo k různým typům „eskalací“: Takoví pracující by také konfrontovali ostatní nesmělé pracující.

Militanti, kteří se setkávali v Censier, očekávali, že jednání přijde od mytologicky koncipované „masy“, která má svoje vlastní perspektivy a která jedná. O této závislosti na vnější síle můžeme mluvit už na samém počátku akčních výborů dělníků a studentů v Censier. Již 6. května začali mezi sebou diskutovat mladí dělníci a studenti, kteří společně bojovali na barikádách. Když došlo 11. května k obsazení Censier, tyto skupiny studentů a pracujících pokračovaly v diskusích na všeobecných shromážděních a v menších skupinkách. Právě v těchto počátečních shromážděních se „militanti“ v Censier setkali s radikálními akcemi navrženými dělníky.

Mezi těmi, kdo obsadili Censier, byla spousta dělníků. Mnozí z nich pochopili, že byla rozbita kontinuita každodenního kapitalistického života; že byla přerušena každodenní rutina; a v důsledku toho pochopili, že jsou možné nové aktivity. Jiní dělníci viděli ve studentských demonstracích a pouličních bojích příležitost pro nové materiální požadavky. Nicméně „intelektuálové“ v Censier měli tendenci spojovat všechny pracující do jedné a té samé „třídy“; nepodařilo se jim rozlišit ty pracující, kterým šlo o reformu kapitalistického života, od těch, kteří usilovali o zrušení kapitalismu, a proto nebyli schopní zaměřit se na specifický charakter akcí, které navrhli radikální dělníci.

Mladí dělníci ze soukromého tiskařského učiliště například oznámili, že svrhli svého ředitele, chystali se obsadit školu a chtěli dát tiskařské stroje k dispozici lidem, kteří se setkávali v Censier. Nicméně censierští „militanti“ nebyli tak radikální jako oni; ti samí „militanti“, kteří „ilegálně“ obsadili univer-

zitní budovu, zpochybnili... „legalitu“ akce, kterou mladí dělníci navrhovali (a ti by asi bývali udělali lépe, kdyby akci navrhli členům Hnutí 22. března). Jiný příklad: z pařížského podniku pro distribuci novin přišli dva nebo tři pracující. Vyzvali censiérské militanty, aby se k nim přidali v zastavení distribuce novin; vyzvali lidi v Censier, aby přišli dělníkům do jejich podniku vysvětlit, co se děje na univerzitách.

Militanti, kteří tyto návrhy vyslechli, na ně nereagovali jako aktivní činitelé, kteří by mohli transformovat společenskou situaci v konkrétní továrně tím, že by tam osobně šli. (Jeden z pisatelů tohoto článku byl přítomen diskusi, která se odehrála 10. května mezi militantem z Hnutí 22. března, Danym Cohn-Benditem, a některými lidmi, kteří později ovlivnili vývoj obsazeného Censier. Bylo zřejmé, že se budoucí okupanti Censier nevymezovali stejným způsobem jako Dany; Dany považoval svoji vlastní aktivitu za dynamickou sílu, která by mohla transformovat společenskou situaci, budoucí okupanti Censier se však ptali na to, jakou „podporu“ Dany měl, ptali se na „masy za ním“. Tito militanti považovali sami sebe za bezmocné a mysleli si, že konkrétní soubor činností nemohou transformovat.)

Důsledkem toho bylo, že když byly v Censier založeny akční výbory pracujících a studentů, ti lidé, kteří stáli na počátcích těchto výborů, si již vymezili jinou roli, než byla ta, kterou hrálo Hnutí 22. března a kterou vyjádřil Daniel Cohn-Bendit. Militanti z Censier zformovali akční výbory namísto toho, aby se při přeměně společenského života spojili s radikálními dělníky. Je ironií, že militanti ustavili „akční výbory“ přesně v ten moment, kdy se zřekli aktivního konání. Určitou představu „konání“ měli. Není to ale stejné konání jako v případě Hnutí 22. března – konkrétní skupiny lidí, kteří sami mění konkrétní společenskou aktivitu. Je to jednání, které se skládá z následování „spontánních“ aktivit společenské skupiny, zejména „dělnické třídy“. Cílem je „sloužit lidu“. Kdyby například dělníci obsadili továrnu a otevřeli její brány militantům, pak by jim mohli jít pomoci; pak by žádná otázka „legality“ neexistovala.

Tento nedostatek přímé akce se u militantů na všeobecném shromáždění v Censier ospravedlňuje ideologicky, prostřednictvím konstrukce mytologie o „revolučním jednání“ provedeném „samotnými dělníky“. Protože militanti sami nejednají (ale následují akce „lidu“), musí nás mýtus ujistit, že „lidé“ jsou schopni jednat „spontánně“. A tak se mytologizuje město Nantes jako „dělnická komuna“, kde dělníci údajně spravují všechny aktivity každodenního života, přičemž tam ve skutečnosti nová byrokracie získala dočasnou kontrolu nad distribučními sítěmi. Ta samá mytologie se rozvíjí kolem údajně „revolučních aktivit“ dělníků v chemičce Rhône-Poulenc. Tvrdí se, že se dělníci zbavili odborových byrokratů a sami se zorganizovali do výborů složených z řadových členů, které spravují celou továrnu; tady je údajně perspektiva sebeorganizace iniciované dělníky uvnitř jejich vlastní továrny. Ve skutečnosti v této továrně výbory vytvořila odborová byrokracie ve snaze získat kontrolu nad agitací, k níž mezi dělníky docházelo. Prostřednictvím kontroly svého „ústředního stávkového výboru“ si udržela v továrně moc od začátku až do konce stávky. Někteří z dělníků v chemičce viděli potenciál, který by mohl tyto výbory řadových členů přeměnit ve skutečné zdroje moci dělníků; tito dělníci přišli do Censier a snažili se ostatní přesvědčit o naléhavosti transformace těchto výborů; chápali se jako militanti, kteří mají moc změnit svoji situaci. Nicméně na základě toho, co tito dělníci říkali, se militanti z Censier nerozhodli ke konkrétním akcím, které by tyto výbory řadových členů transformovaly; místo toho přeměnili prohlášení těchto dělníků v potvrzení mýtů o „spontánní revoluční aktivitě dělnické třídy“.

Na základě této mytologie se militanti z Censier vzdělali přímé akci ještě více. Čím více se vzdalovali akci prováděné jimi samotnými, tím radikálnější se stávaly jejich perspektivy pro jednání druhých. Rozvinuli koncepcce „samosprávy samotných dělníků“ a koncepcce „aktivní stávky“ (stávkující dělníci by zahájili svoji vlastní výrobu). Jinými slovy, censierští militanti konstruovali ideologii. Tu pak umístili na letáky, které distribuovali dělníkům. Je ale ironií, že tyto censierské letáky hovořily o „aktivní stávce“, o ekonomice provozované samotnými dělníky, poté co nad stávkou v celé Francii již získala kontrolu odborová byrokracie. Stávka už ve skutečnosti neprobíhala; přetrvávala jen v diskusích a debatách mezi militanty akčních výborů v Censier.

Kritika akcí

Jestliže uvědomění militantů akčních výborů nepřekonalo limity kapitalistické a byrokratické perspektivy, proč přitahoval Censier, ještě více než měsíc po té, co odbory převzaly kontrolu nad stávkou, tolik „revolučních militantů“? Jaká byla povaha „akcí“ těchto výborů?

Směs názorů a politický postojů, které se sešly v censierských výborech, nelze charakterizovat jako per se reformistickou. Lidé nepřišli do Censier, aby se účastnili reformistických akcí; podle toho, co říkali na schůzích výborů a na shromážděních, si mysleli, že se účastnili revolučních akcí, které měly vést ke zrušení kapitalismu a byrokracie. Před továrnami přitom podporovali „dělnické požadavky“, podporovali „politická a odborová práva“ a volali po „autonomních dělnických organizacích“.

Ve stručné charakteristice lze říci, že jejich akce nebyly per se reformistické; byly per se oportunistické. Censierské dělnicko-studentské výbory byly na přední linii možností, které společenská situace umožňovala, a na této pozici dělaly to, co situace dovolovala. Když kapitalistická společnost fungovala normálně, dělaly vše, co se normálně v kapitalistické společnosti dělá, akceptovaly všechny limity normálního kapitalistického života; stávky o vyšší mzdy, odbory. V květnu se ale objevila příležitost, aby se obyvatelstvo zapojilo do výrobního procesu, aby si přisvojilo výrobní prostředky. A v květnu to lidé byli připraveni udělat. Oportunismus. V tomto slova smyslu můžeme říci, že lidé, kteří z Censier „agitovali“, představovali autentické lidové hnutí, které bylo připraveno udělat vše, co mu situace dovolovala. Subjektivně byli revolucionáři, protože si mysleli, že probíhá revoluce; mysleli si, že továrny budou obsazeny a „zspolečněštny“, a mysleli si, že budou mezi prvními, kdo do nich vejde a spojí se s dělníky do nového výrobního procesu. Nezačali tento proces iniciovat; následovali jen vlnu tam, kam je tlačila.

Když ale v den okupace přišli k továrním branám, střetli se s „trošku odlišnou“ situací. Dělníci nevyzývali obyvatelstvo, aby přišlo do továrny. Po „okupaci“ továrny volali odboroví byrokrati. A tak šli militanti tam, kam vanul vítr: byrokrati vyzývali ke stávce za vyšší mzdy, „revolucionáři“ proto podporovali „legitimní požadavky“ dělníků.

Samozřejmě, v květnu bylo pro skupinu lidí „revoluční“ být připraven „zspolečněštit“ továrny hned, jakmile to situace dovolí. Ale toto zspolečněštnění měl iniciovat „někdo jiný“; tito militanti byli připraveni zapojit se teprve poté, co to udělá někdo jiný.

Pokud tato zevšeobecnění charakterizují převládající aktivity censierských dělnicko-studentských akčních výborů, pak tyto výbory nebyly „revoluční“ a jejich členové nebyli „militanty“. Představovali částí obyvatelstva, které byly připraveny na revoluční změnu, zatímco si myslely, že budou k této změně

dotlačeny. Byly připraveny odhodlat se, ale nebyly těmi, kdo by inicioval akce, které by vytvořily situaci, která by je k tomuto odhodlání donutila. V tomto smyslu slova neměly svůj vlastní směr. Šly právě tam, kde byla změna možná, a byly připraveny se účastnit, pokud jim k tomu někdo připravil situaci. Ale kdo to měl připravit udělat? Bylo tu Hnutí 22. března; byli tu „pracující“; dokonce se i čekalo, že by revoluci omylem odstartovala gaullistická policie. A tito lidé byli jen připraveni vstoupit do podmínek, které pro ně někdo vytvořil.

Je třeba zdůraznit, že lidé v Censieru nebyli „oportunisty“ v tom slova smyslu, že by byli připraveni akceptovat jakékoli možnosti. Měli nesporně antikapitalistické a antibyrokratické perspektivy. To je také důvod, proč odmítali „vůdcovství“ byrokratických skupinek. Je také třeba zdůraznit, že v Censieru bylo mnoho „politických“ militantů, kteří nebyli ochotní se otočit tam, kam je vítr zavál, a kteří měli poměrně jasné představy o byrokratickém a kapitalistickém uvědomění převládajícím mezi dělníky a o „dělnických radách“ a „samosprávě“ jakožto klínech, které by se mohly použít k podkopání této totální akceptace kapitalistických struktur.

Přesto je ale třeba se stále ptát, proč se censiérským militantům nepodařilo situaci posunout dál. Jinými slovy: proč se stávka stala tradiční byrokratickou stávkou; proč se dostala pod kontrolu odborových funkcionářů? Kdyby velké množství lidí právo byrokracie někoho zastupovat odmítlo, CGT by stávku kontrolovat nemohla. Byrokrati ze CGT měli v továrnách moc, protože dělníci tuto moc akceptovali. Byrokrati nejsou oblíbení pro přitažlivost svých charakterů, mají velice málo represivní moci – a když vypukla divoká stávka, jejich moc se ve skutečnosti vznášela ve vzduchoprázdnu.

„Převzetí“ stávky ze strany CGT začalo již den po začátku okupací v Renaultu.. Asi deset tisíc lidí pochoduje z centra Paříže; jsou připraveni slavit společně s dělníky uvnitř znárodněné automobilky. Demonstranti přijdou k továrně, ale brány naleznou zavřené. Ať už je na čele pochodu kdokoli, akceptuje zavřené brány jako poslední slovo. Ale brány nic nerepresentují; dělníci stojí na střeše a volají; mohou dolů shodit provazy. A v některých částech jsou ploty továrny tak nízké, že by je stačilo přeskočit. Přesto se lidé náhle bojí „moci“, které se nikdy dříve nebáli: byrokratů z CGT.

Kdyby se těch deset tisíc lidí chtělo dostat dovnitř, byrokrati by neměli žádnou moc jim v tom zabránit. Ale v pochodu a uvnitř továrny bylo jen pár „revolucionářů“; bylo tam jen velice málo lidí, kteří cítili, že cokoli je uvnitř továrny, je to *jejich*. Byli tam někteří, kteří chtěli „vzít brány útokem“, aby přetáhli po hlavě řízly z CGT, kteří u vrat stáli. Ale podle všeho před továrnou ani uvnitř ní nebyl nikdo, kdo by ji považoval za společenské vlastnictví. Ten, kdo považuje továrnu za společenské vlastnictví, byrokrata blokujícího dveře neakceptuje.

Lidé v pochodu měli nejrůznější záminky pro to, aby nic nedělali. „Taková akce je předčasná; je to avanturistické. Továrna doposud není společenským vlastnictvím.“ S těmito soudy, které zcela podkopávaly jakékoli „právo“ dělníků na stávku, byrokrati z CGT samozřejmě souhlasili. A deset tisíc militantů, z nichž většina právě vyšla z okupovaných univerzit, aby se zúčastnila pochodu, z nichž většina aktivně zpochybňovala legitimitu policejních sil v ulicích, autoritu odborových rabiáků, kteří hlídali brány, slepě akceptovalo.

To, co přitahovalo lidi do Censier, byl dojem, že se tam připravují akce, které překonají situaci, která nastala, když demonstranti došli k zavřeným branám Renaultu. Censiérská všeobecná shromáždění (a stejně tak i schůze akčních výborů mezi 17. a 20. květnem) budila dojem, že se tam střetávají lidé odhodlaní jít dál, že jsou tu „další“, kteří budou tlačit situaci za její nově dosažené byrokratické limity.

Spousta lidí přicházely do Censier, aby se účastnily akcí jakoby „naslepo“. Spousta lidí, kteří žili zcela prázdné životy, náhle našli krátkou příležitost rozdávat letáky; pro takové lidi bylo rozdávání letáků samo o sobě smysluplnější než normální aktivity v každodenním životě.

Ale byli tam také lidé odhodlaní jít dál než jen k pouhému rozdávání letáků a zdálo se, že v Censier možnost jít dál skutečně byla. Na censierském všeobecném shromáždění se diskutovaly neobyčejně významné „akce“. Vznikal tak dojem, že lidé měli perspektivu, že měli směr.

Tato „perspektiva“, tento „směr“ se však neukázal být ničím jiným než jen hezky znějícím, výmluvným projevem, který měl čelit pozici maoistů nebo trockistů. Výmluvnost maskovala fakt, že ten, kdo projev pronášel, nepociťoval společenské vlastnictví jako ve skutečnosti své vlastní; jeho bylo jen filosoficky a on ho také filosoficky „zspolečenštil“. „Zspolečenštění výrobních prostředků“ se nepojímalo jako praktická aktivita, ale jako ideologická pozice v protikladu k ideologické pozici „znárodnění“, právě tak jako byla „sebeorganizace dělníků“ konceptem v protikladu ke konceptu „revoluční strany“. Výmluvné projevy nebyly doprovázeny výmluvnými akcemi, mluvčí se totiž nepovažovali za dostatečně sociálně nepriviligované; těmi sociálně nepriviligovanými byli „dělníci“ – a v důsledku toho mohli jednat „jedině dělníci“. Mluvčí dělníky vyzývali, aby měli stejné přesvědčení, jaké měli mluvčí; vyzývali dělníky, aby slova převedli do konání, ale jejich vlastní „konání“ spočívalo jen v slovech.

Částečné osvobození militantů

Jak můžeme tuto pasivitu během období krize mezi militanty, kteří se považovali v normálních časech za revoluční aktivisty, vysvětlit? Proč náhle záviseli na jednáních druhých?

Akce studentů v Nanterre začaly jako boj za totální osvobození. Do jaké míry měly tento charakter akce censierských výborů?

Na prvních shromážděních v Censier a v prvních pouličních bojích se objevilo něco, co zlomilo tlaky a překážky každodenního života kapitalistické společnosti. Jakmile studenti postavili barikády, obsadili veřejné budovy, poznali, že v těchto budovách není žádná autorita, a tento osvobozující charakter hnutí šířili dál: nic není posvátné, ani návyky, ani autority. Stereotypy každodenního života jsou dnes odmítnuty. A právě tyto stereotypy včerejška dávají pravidelnost mému životu dnes: nucenému, dobře definovanému a mrtvému. Osvobození přichází především z mé nezávislosti na konvencích: narodil jsem se v jisté době, která má určité výrobní nástroje a určité druhy vědomostí; mám možnost kombinovat své schopnosti se svým věděním a mohu využít společensky dostupné výrobní prostředky jako nástroje, s nimiž uskutečním individuální nebo kolektivní projekt. Při jeho uskutečňování již nadále neuznávám tlaky každodenního kapitalistického života: již neuznávám právo policisty rozhodovat o tom, co mohu a nemohu dělat s výrobními prostředky, které byly vytvořeny společensky; již neuznávám legitimitu státní nebo akademické byrokracie, která mě tlačí do systému učení, v němž se mám vycvičit pro něco, co není mým projektem a s čím budu po zbytek mého života svázán.

Tím, že se jedinec v kapitalistické společnosti stará o vnucený každodenní život, vykonává určité činnosti ze zvyku, protože se vymezuje jako někdo, kdo nemá jinou volbu. Moje činnosti závisejí na vnějších okolnostech. Děláním určité věci, protože to jsou věci povolené. Nejednám s ohledem na své možnosti, ale s ohledem na vnější donucení.

V rámci kapitalistické společnosti se odehrává sociální změna, ale já ji nechápu jako projekt, na němž se podílím já spolu s ostatními. Změna je mi čímsi vnějším; je to spektakl; je to výsledek obrovských neosobních sil; národa, státu, revolučního hnutí... To jsou síly, které mi jsou všechny čímsi vnějším, nejsou výsledkem mé každodenní aktivity. Jsou aktéry na jevišti, hráči ve hře, já jen sleduji. Mohu stranit a povzbuzovat jednu nebo druhou stranu, ničemu nebo hrdinu. Ale nejsem v tom.

V Censier měla aktivita na všeobecných shromážděních během prvních dnů okupace charakter projektu: byl zničen vnější spektakl a závislost (protože závislost není ničím jiným než charakteristickou rolí člena publika, který sleduje podívanou). Většina lidí původně přišla do Censier jako diváci, přišli, aby pozorovali, co budou „revolucionáři“ dělat dál, přišli na show. Ale jak navštěvovali jedno shromáždění za druhým a viděli, jak lidé diskutovali o tom, co udělat s budovou, s Paříží, se světem, byli nuceni si uvědomit, že nejsou separovanou pozorující skupinou, ale že jsou skupinou aktérů na jevišti. Každý z nich si rychle uvědomil, že osoba, která sedí naproti němu, za ním či vedla něj, je tím, kdo určuje, co se má v Censier dělat a co se má dělat mimo Censier. Tato shromáždění neměla charakter vnější podívané, ale spíše osobních projektů prováděných lidmi, kteří je znali: předmětem byly aktivity, které ovlivňovali všichni ti, kteří o nich rozhodovali.

Pasivní postoj fandícího televizního diváka, který existoval na prvních shromážděních, se transformoval do aktivního postoje. Namísto pasivního sledování toho, co ONI (vnější, separovaná síla) budou dělat, například co se týká vaření v Censier, vyslovujete se VY, protože máte radši chutnou stravu a protože máte moc změnit situaci v kuchyni. Jakmile se jednou začnete aktivně účastnit, jakmile jednání přestane být specialitou separované skupiny, náhle si uvědomíte, že máte moc nad většími projekty, než je jen kuchyně v Censier: „instituce“ společnosti ztrácejí svůj charakter vnější podívané a dostávají se do středu pozornosti jako společenské projekty, o nichž můžete rozhodovat spolu s ostatními.

Tento popis je zveličený; je to snaha charakterizovat postoj. Ve skutečnosti se takové postoje vyjadřovaly samy jako tendence. Například, když se nějací byrokrati budoucnosti ustanovili do „pořádkové služby“ nebo „do stávkového výboru“, který měl vládnout Censier pod rouškou koordinace jeho aktivit, lidé jen pasivně nesledovali, jak se Censier „zmocňují“, a nešeptali si jeden druhému do ouška o ničemnosti tohoto činu. Lidé byli rozzlobení: okamžitě podnikli nezbytné kroky pro to, aby ustavení samozvaného „koordinačního výboru“ zabránili. Věděli, že „ústřední výbor“ by znovu dělal rozhodnutí a prováděl akce namísto samotných lidí, kteří Censier obsadili – a tito nově osvobození okupanti Censier se odmítli své moci, své možnosti rozhodovat a jednat vzdát. Když se „pořádková služba“ vecpala ke vchodu do všeobecného shromáždění a prohlásila, že „cizinci“ se shromáždění nemohou účastnit, lidé, kteří na shromáždění byli, tuto „pořádkovou službu“ rychle odstranili.

Nicméně pocit, že se každý jedinec v budově podílí na jejím chodu, pocit, že když tam je něco, co se mu nelíbí, musí jednat spolu s ostatními, aby to změnil – tento pocit individuální společenské moci, toto osvobození jedince se mimo Censier nerozšířilo. Jakmile lidé opustili Censier, byli znovu bezmocní; separovaná skupina (Hnutí 22. března, Dělnická třída) se znovu stala aktérem toho, co bylo znovu podívanou. Militanti ve skutečnosti nebyli osvobozeni; ve skutečnosti nejednali tak, jako by společnost byla jejich; nejednali tak, jako by se společnost skládala z lidí, kteří uskutečňují své projekty, limitovaní jen dostupnými prostředky a vědomostmi. Dokonce i v Censier došlo k úpadku: znovu se zavedla dělba práce; speciální skupiny rozmnožovaly tiskoviny, vařily, distribuovaly letáky.

V Censier byli dokonce i lidé, kterým se vůbec nic nesdělovalo. Skupina Američanů ustavila „akční výbor americké levice“. To byl příklad naprosté pasivity na straně celého „akčního výboru“. Mnozí z nich byli odpírači, kteří odmítli narukovat do vietnamské války, kdysi udělali jedno rozhodnutí – a hned po něm byli na „odpočinku“. Přijeli na pařížské demonstrace, na barikády, do Censier – ne jako aktivní účastníci, kteří mění svět, ale jako diváci, jako pozorovatelé sledující aktivity jiných. Události pro ně byly něčím naprosto vnějším; neměly žádné spojení s jejich vlastními životy; tito lidé nepociťovali svět jako svůj vlastní. Proto to, co viděli, byl naprosto jiný typ lidí – Francouzi bojující proti jinému typu společnosti, proti francouzské gaullistické společnosti. Byli „na straně“ revolucionářů, stejně jako ve sportu byli „na straně“ určitého týmu. Tato skupina byla symbolem postoje, který byl charakteristický i pro mnohé další lidi, kteří do Censier přicházeli, navštěvovali shromáždění a schůze výborů a sledovali a čekali – jako mrtvá věc. Absorbovali nové zboží, novou podívanou, která byla pro svoji novost vzrušující a povzbuzující. Takové postoje byly smrtelným břemenem pro jakékoli osobní osvobození, k němuž v Censier docházelo. Tyto symboly mrtvolnosti demobilizovaly ostatní, způsobily, že pro ostatní bylo těžší uvědomit si, že sami měli moc, které tyto lidi ani ve snu nenapadlo zmocnit se.

Někteří lidé dospěli až k tomu, že se ptali „Co můžeme udělat?“ – a tak udělali krok směrem k životu. Když jim však nikdo nedal „správnou odpověď“, upadli zpět do pasivity.

Pasivita, která byla charakteristická pro „americkou levice“ v Censier, byla charakteristická i pro hlavní „akce“ většiny „akčních“ výborů v Censier, jako byl třeba výbor Citroënu. Když vypukla stávka, šli jsme do citroënské továrny a očekávali jsme, že dojde k nějakému sbratření, snad i tančení v ulicích. Našli jsme však situaci, která vypadala, jako když kovbojové ženou tvrdohlavé krávy. Byrokrati ze CGT se snažili nahnat dělníky do továrny, bez jakéhokoli kontaktu či komunikace mezi byrokraty a „masami“. Dělníci neměli ani ponětí, co se s nimi děje; jenom stáli, čekali a sledovali byrokraty, kteří hulákali do megafonů.

Každý koukal a nikdo nežil. Byrokrat hulákal své proslovy, jeho delegát hlasitě bečel – a tito iniciátoři se dovolávali u diváků, u té indiferentní „masy“, „entuziasmu“. V kapitalistické společnosti se lidé stávají „masou“; zjevně se transformují do stáda živočichů, kteří čekají na to, aby je někdo komandoval. Věci ubíhají „mase“ před očima, ale ta se nehýbe, nežije; věci se jí dějí. Tentokrát se byrokrati snažili masu povzbudit k tomu, aby se samy posunuly do továrních bran, protože ústřední výbor vyzval ke „generální stávce s okupací továren“.

Za této situace přijely k továrním branám dvě skupiny: Dělnicko-studentský akční výbor z Censier a marxisticko-leninská skupina, která se jmenovala Servir le Peuple (Sloužit lidu) s velkým transparentem. Militanti výboru Citroënu z Censieru rozdávali letáky podporující dělnické „požadavky“, zatímco druhá skupina „Sloužit lidu“ se postavila naproti bráně jako „stávková hlídka“, která tam ale neměla žádnou funkci. Postupně začínali být militanti obou skupin pasivní, stáli stranou a čekali na „autonomní akci dělníků“; dívali se na dělníky (hlavně na zahraniční) na druhé straně ulice. Došlo tak k podívané, kdy každý pozoroval každého a všichni čekali, co udělají ti druzí. A nic dramatického se nestalo; ovce se pomalu nahnaly do stáje.

A co militanti z výboru Citroënu? Hm, pomohli jsme byrokratům zahnat ovečky. Proč? Protože nám řekli, že „dělníci stále akceptují moc CGT“ – a tak jsme na to i my odpověděli akceptací moci CGT. Nikdo z nás si nevzal mikrofon, aby informoval dělníky, kdo jsme, aby jim řekl, co jsme měli v úmyslu

dělat. Náhle jsme byli zcela bezmocní, byli jsme oběti „vnějších sil“, které šly mimo nás. Lidé, kteří si zvykli podrobovat se, se budou podrobovat i nadále.

Důvodem, proč jsme tam byli, bylo určité pochopení toho, že osobní osvobození se musí realizovat prostřednictvím společenského osvobození všech výrobních prostředků. Existovalo také vědomí, že dělníci, tím, že se odcizují své práci, produkují kapitál stejně jako i kapitalistické represivní prostředky. Jenže když jsme šli z těchto důvodů do továren a nebojovali, mělo to, co jsme dělali v ulicích a v Censier, jaksi neúplný charakter, protože naším jednáním v továrně jsme akceptovali represí a vlastnictví. Uvědomili jsme si, že to, oč šlo, bylo zespolečenštění výrobních prostředků teď, nebo nikdy? Že se jednalo o situaci, kterou jsme jako militanti chtěli po léta vytvořit? Náhle tu ta situace byla a my jsme byli na rozhodujícím místě; přitom jsme necítili žádný hněv na nahánějící kovboje ani na stádo krav, které se stále nechalo popohánět. Tento nedostatek hněvu odráží naši pasivitu. Ve skutečnosti jsme se neosvobodili; nechopili jsme se výrobních prostředků, které zablokovali byrokrati a dělníci, tak jako by byly naše, jako nástrojů pro náš rozvoj.

Na jedné straně jsme bojovali s policií a na straně druhé jsme si říkali, že by nástroje, jimiž se represivní prostředky vyrábějí, měly kontrolovat samozvané odborové stráže. Zachytili jsme duch osvobození na barikádách; ale než jsme se dostali na místa, z nichž se represe rodí, teda na místa výroby, náš hněv se ztratil, přestali jsme bojovat s represí. Přistoupili jsme. Tím jsme přitom udělali přesně totéž, co dělníci, kteří byli nahnáni CGT do továren a kteří také přistoupili, snášeli, pozorovali a čekali.

Jeden z oblíbených argumentů „anarchistů“ a „libertinů“ v Censier zněl: „Dělníci musejí dělat svá vlastní rozhodnutí; nemůžeme rozhodovat za ně.“ To je slepá aplikace antibyrokratické taktiky na situaci, kde se tato taktika neměla vůbec aplikovat. To znamenalo, že akční výbory militantů neměly o nic více práva říkat dělníkům, co dělat, než byrokratické ministry. Ale situace, v níž byla tato taktika uplatněna, nebyla situací, pro kterou byla určena. Akční výbory militantů byly části obyvatelstva, které dosáhly nějakého stupně sebeorganizace. Nebyly před továrnou a nepřinášely strategii, která by je vedla ke „státní moci“. Možná neměly vůbec žádnou strategii; akce byla v každém případě akcí sebeosvobození ve smyslu eliminace podmínek každodenního života, které jim bránily v žití. Toto sebeosvobození se mohlo provést jedině tehdy, kdyby eliminovaly všechny překážky stojící v cestě jejich sebevyjádření. Překážky jejich osvobození se nacházely v továrnách, jako výrobní prostředky, které jim byly „cizí“, které „patřily“ separované skupině.

Tím, že si říkali, že převzetí továren je „na dělnících“, ve skutečnosti k „substituci“ došlo. Byla to však opačná „substituce“ než ta, které se anarchisté báli. Své vlastní jednání militanti nahradili nejednáním (nebo spíše byrokratickým jednáním) dělnické byrokracie, což bylo jediné „jednání“, které byli dělníci ochotni považovat za své vlastní jednání. Anarchistický argument ve skutečnosti převrátil situaci naruby. Militanti tak šli před továrny a umožnili byrokratům, aby jednali uvnitř; byrokratickým jednáním substituovali své vlastní. Později se za své nejednání omlouvali tím, že hovořili o „zradě“ CGT. Ale na CGT nebylo co „svádět“. Když militanti přišli k branám továren a jen koukali, neudělali o nic víc než dělníci, kteří stáli za branami a taky koukali. A když dělníci koukali, umožnili CGT, aby jednala za ně. „Militanti“ zdůvodnili svoji závislost, své nejednání, tím, že CGT „získala převahu“. Ale vztah je vzájemný. Moc odborové byrokracie vytvořili militanti společně s dělníky. Militanti nešli do továren, aby se osvobodili; místo toho čekali na neexistující moc, aby je osvobodila ona.

Jakmile se stávka dostala pod kontrolu odborové byrokracie, vrátily se mezi militanty ostatní návyky

každodenního kapitalistického života. Tou snad nejhorší „recidivou“ byla akceptace dělby a separace mezi jednotlivými společenskými skupinami. I když se výbory skládaly stejně tak z dělníků, jako „intelektuálů“ a i když se členové výborů přestali dělit do těchto dvou kategorií, rozvinuli „specialistický“ postoj, který separoval militanty výborů jak od dělníků, tak i od „intelektuálů“. V továrnách se separovali od dělníků. A na univerzitách se začali separovat od „studentů“. Militanti vyvinuli postoj, který říkal: „My jsme zapojeni v tom nejdůležitějším procesu, protože chodíme do továren.“ Tento neospravedlivitelný postoj byl pokrytectvím, protože žádná promyšlená analýza skutečné důležitosti tohoto jednání nebyla nikdy provedena. S tímto nedostatkem jakékoli vlastní analýzy kontrastoval pohrdavý postoj vůči všem výborům, které se angažovaly ve „studentských problémech“. Částečně snad byl oprávněný, ale jde o to, že dělnicko-studentský výbor militantů necítil žádnou nutnost vůbec odhalit, co „studentské“ výbory dělaly. Automaticky se předpokládalo, že chodit před brány továren sledovat dělníky, kteří se vůči byrokratům chovali jako ovce, bylo *prima facie* důležitější než cokoli jiného, kdekoli jinde.

Tato akceptace společenské separace byla recidivou v tom smyslu, že lidé, kteří se původně setkávali v Censier, začali takové hranice prolamovat. Mezi 17. a 20. květnem, při vypuknutí stávky lidé opouštěli své rozličné separované aktivity, specializovaná zaměstnání. Přicházeli do Censier, aby své aktivity spojili v kolektivním projektu. Po 2-3 dnech si dělnicko-studentský výbor v Censier myslel, že je místem syntézy celého hnutí. Panoval vágní pocit, že lidé, kteří se tam setkávali, byli odhodláni osvobodit všechny výrobní prostředky v zájmu svobodného rozvoje všech. Byl to pocit, který se připisoval náhlému vzrušení kolem Censier: jeho všeobecná shromáždění nesmírně rychle rostla, lidé přicházeli z celé Paříže, aby se k akčním výborům „připojili“, aby se zeptali, co mohou dělat ve svých vlastních čtvrtích. Lidé chtěli být součástí tohoto procesu osvobození. To trvalo jen dva dny.

Tento duch syntézy, tento pokus integrovat fragmentární existence jednotlivců do významného celku, skončil, jakmile se spektakl znovu usadil u továrních bran. Například uvnitř výboru Citroënu byl pokus syntetizovat jednotlivé fragmentované životy, vytvořit z těchto zlomků celek, náhle mrtev. V den, kdy začali ve stávce setrvávat jen militanti, zbyla jen vágní představa „něčeho neobvyklého“. A tato vágní představa měla určité nesmírně ironické důsledky. Když militanti přišli poprvé do továren, mělo to pro ně takový význam, takový psychologický dopad na jejich myšlení, že se i po měsíci snažili znovu nabýt „ducha“ onoho prvního dne. A skutečným výsledkem bylo každodenní ritualistické opakování chození do továren – a prostřednictvím tohoto opakování se vrátila specializace a separace. Z militantů se stali specialisté na určité věci, které udělali během prvního dne stávky. Jezdili do továren, distribuovali letáky, mluvili k dělníkům. Mezi těmito pozdějšími zájezdy a prvními návštěvami továren však byl tragický rozdíl. V den stávky přišli, aby byli součástí celého sociálního procesu, chtěli se všemu naučit. Ale jakmile se stali specialisty na „dělnicko-studentské akce“, ztratili o všechno ostatní zájem. Teď se považovali za cosi odlišného od výborů zapojených do odkrývání a analyzování kapitalistické ideologie, od umělců podkopávajících základy pro specializované umění. Zavládl vulgární druh „dělnicizmu“; pozorování dělníků před továrnou bylo důležitější „akcí“ než odhalování kapitalistické ideologie nebo odmítání architektury, která nás od sebe separuje. Zmizela vůle zapojit se do celého společenského procesu; došlo k určitému druhu specializace, určitému druhu opakování, které je pro každodenní život v kapitalistické společnosti charakteristické.

Pasivita militantů před továrnami a dělníci, chovající se jako ovce, které se nechají popohánět byrokraty – to je situace, kterou mini-byrokrati interpretují jako potvrzení toho, co vždy věděli; je to situ-

ace, která „potvrzuje absolutní nezbytnost Revoluční strany“. Vidí to tak, že „spontánní akce mas“ (například akčního výboru) nemůže převzít továrny a „spontánní akce dělníků“ může vést jediné k liberálnímu reformismu. V důsledku toho je pro dělníky „jediným řešením“ přesunout svoji loajalitu z „reformistů“ na „revolucionáře“ (mini-byrokraty); dělníci musejí tyto mini-byrokraty „uznat“ za „revoluční předvoj, který je povede k jinému typu života“. „Být uznán“ dělníky za „předvoj“ znamená dostat od nich pasivní podporu; tato podpora mini-byrokratům umožní, aby se dostali do všech mocenských pozic ve společnosti. Tato podpora Straně umožní, aby se „dostala ke státní moci“, aby vedla každou byrokratickou hierarchii a šířila represí. Aby „revoluční Strana“ „získala moc ve státě“, musí pracující přesvědčit, že „zastupuje jejich skutečné zájmy“ a že jakmile se chopí moci, všechny jejich požadavky uspokojí. Tím, že se mini-byrokrati vymezí jako ti jediní, kdož jsou schopní realizovat „socialismus“, slibují budoucnost, v níž se nepočítá se aktivitou lidí. Bude to vnější podívaná vykonávaná separovanou skupinou – jinými slovy, každodenní život v budoucnosti bude identický s tím v kapitalistické společnosti, s tím „hlavním rozdílem“, že bývalí mini-byrokrati se přemění ve „vládu“. Mimoto, podmínkou pro to, aby se dostali k moci, je především udržování této pasivity. Když se dělníci chovají jako ovce, umožňují mini-byrokratům uzurpovat si moc, kterou si předtím uzurpovali kapitalisté, státní úředníci či odboroví byrokrati. Separovaná moc separované sociální skupiny bude nadále vládnout nad lidskou aktivitou, s tím rozdílem, že teď se vládnoucí skupina bude nazývat „revoluční“ a třeba bude své komisariáty nazývat „dělníckými radami“.

Mini-byrokrati ospravedlňují toto chování údajným „nedostatkem uvědomění“ mezi pracujícími. Nicméně to, co „revolucionáři“ nazývají uvědoměním, je teorie, která bude ospravedlňovat toto partikulární skupinové uchvácení státní moci. To, co nazývají uvědoměním, je teorie, která odůvodňuje separovanou moc této partikulární skupiny. „Uvědomění“ je to, co byrokracii, jako separované skupině, umožňuje mocensky ovládat společnost, a přitom se definovat jako „masa pracujících“; je to teorie, která byrokracii umožňuje, aby si představovala, že její partikulární vláda je vládou všech. Přetrvává ta samá pasivita, ten samý spektakl i to samé odcizení práce, s tím rozdílem, že teď je ředitel továrny i stranickým funkcionářem, mistři jsou všichni členy „dělnické rady“ a vzniká také nový jazyk, který popisuje tuto situaci souborem eufemismů, které samy představují nové stádium lingvistického vývoje.

Tento byrokratický koncept „moci“ a „uvědomění“ nepředstavuje odmítnutí donucení kapitalistického každodenního života.

Částečný charakter revoluční teorie

K čemu v květnu došlo? Bylo to spontánní a nesoudržné povstání různých částí obyvatelstva, nebo koherentní krok odhodlaného revolučního hnutí? Byl to slepý výbuch nahromaděných stížností a nespokojeností, nebo vědomý pokus svrhnout sociální řád? Mělo studentské hnutí, které zažehlo explozi, koherentní revoluční teorii a strategii, založenou na teorii? Pokud teorii mělo, do jaké míry byla přenášena do akčních výborů a k dělníkům?

Na počátku hnutí byly nesporné prvky revoluční teorie. To ilustruje skutečnost, že studenti v Nanterre začali boj proti americké válce ve Vietnamu a byli schopni dát do souvislostí aktivity své vlastní univerzity a válku ve Vietnamu. Většina studentů bezpochyby chápala válku jako vzdálený boj mezi

Davidem a Goliášem, chápala ji jako podívanou, v níž mají sympatie pro jednu stranu. Malé množství studentů však jednalo na základě mnohem hlubšího porozumění, zapojili se do boje, aby odhalili spojení mezi univerzitou, kapitalistickým systémem a válkou ve Vietnamu. Pro tyto studenty přestala být válka ve Vietnamu „tématem“ a stala se integrální součástí jejich každodenního života.

Důležitou roli bezpochyby hrály základy marxistické teorie. Evropským studentům daly určité nástroje, jejichž pomocí porozuměli spojení mezi jejich studii a válkou. Nicméně, vedle těchto základů v kritické teorii se evropským studentům prostřednictvím působení masmédií dostává pohledu na tu největší podívanou v moderním světě: na Spojené státy americké.

Stále sofistikovanější komunikační prostředky odhalují divákům po celém světě spektakl dvou stovek miliónů lidí, kteří pasivně sledují „své chlapce“, jak každý den vraždí, mučí a omylem zabíjejí lidské bytosti; spektakl mučení, který je „vědecky“ připraven týmy těch nejlépe vyškolených „vědců“ na světě; spektakl obrovského „vzdělávacího systému“ oddaného šílenému výzkumu metod kontroly lidských bytostí, jejich manipulování a vraždění.

Arogantní naléhání, kterým „americký způsob života“ sám sebe inzeruje, vyvolal u evropských studentů ostražitosť vůči metodám, kterými se vyrábějí „Američané“. Student z Nanterre je schopen si všimnout, jak je transformován do lhostejného sluhý vojenské mašinerie. Studenti si začínají uvědomovat, že činnosti, pro které jsou školeni, se úzce vztahují k vietnamské válce. Začali si uvědomovat spojení mezi byrokratickým obsahem svého „vzdělání“, činností byrokratů a vražděním Vietnamců. A když se studenti začali pouštět do „odhalování“ svých profesorů a kurzů, usilovali o explicitní, transparentní spojení mezi „objektivitou“ té či oné sociální vědy a činností, která je důsledkem uplatňování těchto „objektivních vědomostí“; začali odhalovat to, co tento systém vědění páchá.

Studenti, kteří tím, že začali bojovat proti válce ve Vietnamu, odhalovali obsah přednášek na univerzitě v Nanterre, ukazují, že mají dvě důležitá porozumění: chápou, že jejich aktivity v Nanterre jsou součástí vzájemně propojeného systému aktivit, které zahrnují celý svět; a chápou, že jejich vlastní praktické aktivity v Nanterre mají zpětný ohlas po celém světě.

Dokonce i bez základů marxistické teorie si studenti mohou všimnout, že jsou každodenně manipulováni byrokraty, jejichž osobní úspěchy a jejichž kvalita života nejsou nijak ohromující: profesori, univerzitní administrátoři, státní funkcionáři. Studenti vidí, že jsou používáni pro účely, které určují byrokrati; vidí, že jsou školeni k tomu, aby vykonávali činnosti, které považují za nezbytné jiné. Vnímají také, ačkoli spíše vágně, že aktivity, ke kterým jsou školeni, mají vztah k podívané, kterou sledují v TV a v tisku. Když se objasní spojitosti mezi aktivitami studentů, profesorů a byrokratů, stávají se tyto dojmy „teorií“. Revoluční teorie začíná osvětlovat spojení mezi každodenními studentskými činnostmi a společností poslušných, televizi sledujících robotů. „Revoluční“ skupinky k tomuto osvětlení každodenního života samozřejmě přispívají, protože „pokladem“ každé této skupinky je ten či onen z mnoha Marxových postřehů ohledně vzájemných souvislostí v každodenním životě lidí v kapitalismu.

Toto odhalení propojení mezi separovanými aktivitami každodenního života v kapitalistické společnosti, tento „výzkum prostřednictvím akce“, který provedli studenti v Nanterre, se jen částečně vysvětloval ostatním částem obyvatelstva, pokud se vůbec vysvětloval. Jakmile studenti vnímali spojení mezi svou pasivitou v učebnách a vymýváním mozku, které se odehrávalo v univerzitách, vnímali také jednání, které museli podniknout, aby s tím skoncovali: měli strategii – a ta spočívala v rozbití

pasivity studentů.

Když nanterští militanti začali odhalovat aktivity, ke kterým byli školeni, rozvíjeli jen polovinu strategie svého osvobození. Když zpochybňovali legitimitu státu a akademických byrokratů definovat obsah a směr jejich životů, rozvíjeli jen ty taktiky, které by vzali moc akademickým byrokratům. Věděli, že skoncování s akademickou byrokracií nestačí: věděli, že musejí zastavit aktivity ve zbytku společnosti. Jejich strategie nicméně končí tam, kde začíná: u univerzit. Narušováním vyučování, odhalováním profesorů a okupací poslucháren mohou zastavit chod kapitalistické univerzity. Vědí, že jejich vlastní možnosti volby jsou omezeny kvůli aktivitám dělníků; vědí, že jejich vlastní osvobození znamená, že převezmou to, co předchozí generace vybudovaly, a že tyto nástroje použijí k tomu, aby určili obsah a směr svého života spolu s životy všech ostatních jedinců v kolektivních projektech.

Vědí, že moc byrokratů závisí na tom, že studenti tuto moc akceptují. Vědí také, že moc státu, moc kapitalistů a odborových byrokratů závisí na tom, že tuto moc akceptují pracující. Ale je třeba vysvětlit, proč pracující tuto moc akceptují, protože zčásti závisí na lhostejnosti zbytku obyvatelstva. A tak pracující považují za normální součást svého života to, že prodávají svoji práci, že se odcizují své tvořivé aktivitě, a zbytek obyvatelstva to akceptuje.

Na univerzitách začali studenti odstraňovat moc byrokratů. Když však šli do továren, nebyli schopní určit kroky, které je nezbytné podniknout k rozbití závislosti a bezmocnosti dělníků. To odráží nedostatek teorie. Přicházejí k dělníkům, jako kdyby dělníci ve skutečnosti představovali separovanou skupinu, která musí určit svoji vlastní separovanou strategii osvobození. Navíc, ačkoli si studentští militanti dokáží spojit svoji vlastní bezmocnost se stádovostí dělníků, kteří lhostejně vyrábějí nástroje své vlastní represe, tato spojení provádějí jen v pojmech a nedokáží je přenést do reality; nedokáží definovat strategii, která se k této představě vztahuje. Na univerzitách si sami sebe uvědomují jako živoucí aktéry, uvědomují si svoji vlastní moc přetvářet své každodenní životy. Jsou schopni stanovit si kolektivní úkol a jsou také schopni k němu směřovat. Tuto moc však nedokáží rozšířit mimo univerzity. Jakmile se ocitnou mimo ně, stávají se z nich náhle bezmocní diváci, kteří čekají, až něco vzejde z „dělnické třídy“; přestávají se vymezovat jako členové společnosti, kteří ji mají moc přeměnit. Náhle přistupují na legitimitu moci separovaných skupin nad společenskými nástroji pro své vlastní osvobození.

Roger Gregoire

Fredy Perlman

Přílohy

Úryvek z knihy *Having Little, Being Much* (Mít málo, být hodně) od Lorraine Perlman

Když kurzy v Turíně skončily,³⁶ nasedl Fredy na vlak do Paříže a zjistil, že se ocitl uprostřed bouřlivých událostí května roku 1968. Jeho zkušenosti z těchto intenzivních, radostných týdnů hluboce ovlivnily jeho názory a zůstaly trvalým referenčním bodem, kdykoli uvažoval o možnostech společenské změny.

(...)

Samotný akt povstání byl osvěžující. Masivní pouliční akce, v nichž tisíce lidí konfrontovaly síly statu quo, vyvolaly naděje, že starý svět bude svržen. Během pár dnů se rozplynula prestiž politických stran, zastupitelů a expertů. Mnoho budov bylo obsazeno a státní autorita byla z těchto osvobozených zón efektivně vypuzena. Lidé organizovali výbory, aby prováděly nezbytné úkoly. Probíhala vzrušená výměna názorů a návrhů pro kolektivní aktivity. Diskuse trvaly hodiny – některé v amfiteátru, kde byl mikrofon, ale většinou mezi jednotlivci, kteří objevovali radost, o kterou je masmédiá připravila. Panovalo obecně rozšířené přesvědčení, že se má transformovat každodenní lidská aktivita a že každý by se měl podílet na výběru a uskutečňování nových společenských uspořádání.

Fredy působil ve volně organizované skupině intelektuálů, studentů a mladých dělníků, kteří pořádali diskuse v učebním komplexu Censier a kteří se také snažili sdělovat své aspirace dělníkům z automobilek, kteří žili a pracovali na předměstích Paříže. CGT, odbory komunistické strany, nevířaly tyto entuziastické agitátory, kteří přicházeli iniciovat dialog se stávkujícími dělníky, za něž odbory tvrdily, že mluví. Odboroví funkcionáři se báli, že kdyby se dělníci namísto obvyklých požadavků ohledně mezd zaměřili na požadavky, které by odbory nemohly tak snadno kooptovat, mohly by ztratit kontrolu nad „svou“ stávkou. Proto odbory zamkly brány a trvaly na tom, že budou zprostředkovávat všechny kontakty s pracujícími, kteří v obsazené továrně byli. Odboroví byrokrati nakonec souhlasili s vysláním výzvy „těch venku“ dělníkům a jeden odborový funkcionář za použití mikrofonu podal zkeslený popis toho, kdo militanti, kteří přišli do továrny, jsou a proč přišli. Protože mnoho ze shromážděných dělníků nebyli Francouzi, agitátoři z vnějšku trvali na tom, aby se výzva vysílala i ve španělštině a srbochorvatštině. Odboroví funkcionáři neochotně souhlasili a dali mikrofon Fredymu, který s potěšením vyslovil skutečnou výzvu.

Při jiné příležitosti, když přišla skupina censierských aktivistů do továrny na předměstí, aby diskutovala s dělníky, byla řada z nich zatčena pro nepovolený vstup na pozemek. Ve snaze promluvit si s dělníky přímo vylezli na plot továrny. V reakci na obžalobu Fredy soudci vysvětlil, že je americkým profesorem a na plot továrny vylezl proto, aby provedl výzkum francouzských odborů. Soudce tomu očividně příliš nevěřil, ale obvinění proti Fredymu byla stažena.

³⁶ Fredy Perlman na jaře roku 1968 přednášel několik týdnů v Itálii.

Mnohé z masových demonstrací v Paříži končily stavbou barikád a střety s policií. Často se používal slzný plyn a agresivní zásahové jednotky policie pronásledovaly a mlátily demonstranty. Ačkoli Fredy nebyl policií nikdy zmlácen, po jedné demonstraci mu bylo špatně a dva dny strávil v posteli, po většinu času v bezvědomí.

Během těchto týdnů plných akcí bylo málo času na čtení, ale Fredy se toho dozvěděl o ideách a dějinách tolik, že ho to ovlivnilo po zbytek života: texty Situacionistické internacionály, anarchismus a španělská revoluce, komunismus rad.

V červnu 1968, když byl ve francouzské společnosti znovu nastolen pořádek a zákon, se Fredy vrátil do Spojených států.

(...)

V Kalmazoo nás navštívili militanti z Evropy. Jeden z nich, Roger Gregoire, u nás zůstal několik měsíců, spolupracoval s Fredym na popisu a zhodnocení zkušeností, které oba v květnu a červnu roku 1968 získali jako členové Dělnicko-studentského akčního výboru Citroënu. Výsledkem byla 96ti stránková historie a analýza, která tiskem vyšla na jaře 1969. Roger se také podílel a pozoroval lokální akce; s některými členy periodika *Black and Red*, které začalo vycházet v září 1968, se podělil o své tiskařské dovednosti.

(...)

Tiskařské vybavení jsme v Kalmazoo neměli k dispozici, ale našli jsme tiskaře, který byl ochotný udělat nám negativy kopie napsané na psacím stroji, která byla připravená na přenosném stroji Hermes a vysázena za použití provizorního vybavení. Když jsme měli všechno připravené k tisku, šli jsme do Ann Arbor a využili jsme vybavení Radical Education Project (REP), což byl tiskařský kolektiv SDS. Poté, co nám ukázali jak se zařízení používá, jednal s námi kolektiv REP jako se sobě rovnými a umožnil nám volný přístup k tiskárně. Platili jsme jim jen za materiál, pomáhali jsme jim s tříděním nebo s jinou ne tak odbornou prací a uklízeli a čistili po sobě věci. Otevřenost REP udělal na Fredyho velký dojem, tím spíše, když bylo každému jasné, že texty, které jsme tiskli, politické perspektivě kolektivu v Ann Arbor úplně neodpovídaly (...).

(Z knihy *Having Little, Being Much*, str. 46–50.)

Fredy Perلمان a Roger Gregoire se později rozešli:

V roce 1969 odjeli Roger Gregoire a Linda Lanphear do Paříže s úmyslem pokračovat odtamtud ve spolupráci na projektech *Black and Red*, ale brzy svoji pozornost věnovali Situacionistické internacionále (SI), která odhalovala ideologické rozdíly mezi francouzskými levičáky a SI, k níž se s vervou přidali. Některé počáteční aktivity *Black and Red* se s náročnými situacionistickými principy neshodovaly a někteří ideologičtí strážci SI byli nedůvěřiví vůči otevřenosti tiskařského projektu v Detroitu. Podle těchto ideologů bylo tím hlavním politickým úkolem objasňovat rozdílnosti mezi situacionistickou teorií a perspektivami ostatních levičáků. Minulé spojení s ne-situacionistickými aktivisty museli Linda a Roger zavrhnout, aby se o jejich připuštění do vnitřního kruhu SI vůbec dalo uvažovat. Pokud byly minulé chyby uznány a pokud doznání odpovídalo požadavkům SI, dal dveřník Rogerovi a Lindě naději, že by se mohli stát účastníky „mezinárodního revolučního hnutí“, tedy členy SI. Roger

s Lindou se zřekli minulosti a přiznali chyby v podobě dlouhých dopisů adresovaných Fredymu, ale rozeslaných úředníkům SI na důkaz jejich stávajících názorů. V dopisech Fredymu vytýkali spojení s lidmi v Kalamazoo, kteří postrádali byt' i ty sebenepatrnější vědomosti o situacionistické kritice; v dopisech upozorňovali, že tím, že Fredy tisknul Radical America v Detroitu, pokračoval ve své chybné praxi. Naléhali na něj, aby uznal vady tohoto kalamazského spojení, aby přerušil vztahy s Radical America, stejně tak jako i se všemi lidmi z Detroitu, kteří mají konvenční levičácké názory, a dal to veřejně najevo, vytištěním a rozesláním otevřeného dopisu. Fredyho tyto dopisy hluboce zasáhly, zejména ho ranilo to, jak se zklamal v přátelích. Ranilo ho to právě proto, že spolupráce v Kalamazoo byla tak příjemná; pro Fredyho byly tiskařské projekty a univerzitní intervence exemplárními činy. Dopisy zbortily to, co Fredy považoval za realitu jejich sdílených aktivit. Zklamal se v ochotě svých přátel pokořit se; pranýřovali svoji, stejně tak jako jeho minulost. Fredy očekával, že v Paříži budou pokračovat v autonomních projektech podobných těm, které společně vytvářeli v Kalamazoo. Jejich dopisy v něm však vyvolali otázku, zda minulá aktivita těchto jednotlivců byla opravdu tak úžasná, když teď mohli akceptovat čistky a obhajovat ideologickou čistotu. Další Fredyho reakcí na dopisy byl vztek a ten prostoupil i jeho odpověď, která začínala slovy:

Drazí aparátčíci, Vaše nedávné dopisy by znamenaly mnohem víc, kdybyste kopii jednoho a originál druhého neposlali funkcionářům ze Situacionistické internacionály jako součást své žádosti o členství. Logika Vašich argumentů by byla působivá, kdyby nebyla vystavěna tak, aby ukázala Vaši pravověrnost k situacionistické doktríně. Upřímnost Vašeho „rozkoľu s Fredy Perlmanem a *Black and Red*“ by osvěžila, kdyby nebyla vykalkulována pro potěšení Kněze církve, který požaduje odlidš'ující vyznání jakožto podmínku pro věrnost. Jste patolízalové. Zápach je ještě odpornější vzhledem ke skutečnosti, že jste si zvolili vstoupit do Situacionistické internacionály právě v časech těch největších čistek (Khajati, Chasse, Elwell, Vaneigem a další). I ke komunistické straně se někteří lidé přidali také v období těch největších stalinistických čistek.

V poslední části dopisu změnil Fredy jednu z výtek, která byla vůči němu vznesena, na útok proti SI:

Ve vašich dopisech se zmiňujete o tom, že jsem se vyhýbal problému Organizace. Mýlíte se. Vyhýbal jsem se tomu, abych byl zatažen do organizací profesionálních specialistů na „revoluci“; Vy si očividně přejete být do takových organizací vztaženi. O tom jsme se neshodli již v Kalamazoo, ale s tím rozdílem, že tenkrát jste nepožadovali jednomyslnost za základ pro společnou práci. Vyhýbat se zatažení do takových organizací není stejné jako vyhýbat se problému být do nich zatažen. Bohužel, viděno trojrozměrnými brýlemi, které dnes nosíte, opět mi uchází podstata věci. Hovořím o všech ostatních byrokratických organizacích, ne o Situacionistické internacionále. Jejich byrokrati nejsou byrokraty. Jejich čistky nejsou čistkami. Jejich ideologie není ideologií: je to praxe; cí praxe? Antibyrokratická praxe proletářů; je to praxe, která ospravedlňuje zastrasování, urážky, doznání, čistky, které jsou nutné pro udržení souvislé Souvislosti. Tato Organizace je jedinečná: na rozdíl od stalinistických stran, na rozdíl od Druhé, Třetí a Čtvrté internacionály je Situacionistická internacionála sama světovým revolučním hnutím, takže nikdo nežádá Verlaana o členství, ale o „autonomní pozitivní existenci v rámci mezinárodního revolučního hnutí“ (Váš dopis Verlaanovi).

Po rozchodu s Lindou a Rogerem se Fredy stal ještě skeptičtější k názoru, že sdílená ideologická perspektiva je sama o sobě dostatečným základem pro společné projekty. Tento rozchod přispěl též k tomu, že se stal zcela nepřístupný ke spolupráci se stoupenci situacionismu. (...)

(Z knihy *Having Little, Being Much*, str. 73–75.)

Infocafé Krtkova kolona
kk.czechcore.cz

Kolektivně proti kapitálu
protikapitalu.org

Praha
2008